

V. évfolyam 1. szám

RENDELVÉDELEM

2016/1. SZÁM

BUDAPEST
– 2016 –

**A KÖZSZOLGÁLATI SZEMÉLYZETFEJLESZTÉSI
FŐIGAZGATÓSÁG
ONLINE FOLYÓIRATA**

Felelős szerkesztő:

Dr. Dános Valér CSc/PhD
ny. r. vörgy.
főigazgató

Szerkesztő:

Héder Klára
kiemelt főelőadó

A kiadványban megjelenő tanulmányok a szerzők álláspontját tükrözik.

Tartalom

Szerkesztői előszó	4
Fodor Krisztina, Dr. Veress Gáborné, Dr. Tőreki Sándor r. dandártábornok:	
A közszolgálat hatékonyságának feltétele a magas szintű szervezeti integritás.....	5
Fallah Nóra, Gáspár-Kocsis Kata, Mari Gabriella:	
Rendőrségi korrupcióra hajlamosító pszichológiai faktorok.....	43
Dr. Horváth Dávid:	
Korrupciós bűncselekmények az új Btk.-ban.....	54
Dr. Malét-Szabó Erika r. alezredes:	
A szilárd erkölcsiség mérésének lehetséges helye és szerepe a rendvédelemben	65
Dr. Somssich Gabriella c. r. dandártábornok:	
Aktualitások a rendészeti korrupció elleni küzdelemben	80
Mészáros Pál:	
Vízi közművek rekonstrukciós feladatai, tapasztalatai és lehetőségei	90
E számunk szerzői	128

Szerkesztői előszó

A Belügyi Tudományos Tanács és a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar „*A korrupció elleni küzdelem a rendészet területén*” címmel 2015. november 24-én nagyszerű tudományos-szakmai konferenciát szervezett. Jelen számunkban a konferencián elhangzott előadás közül négy szerkesztett változata válik elérhetővé az érdeklődő Olvasó számára, valamint publikációs lehetőséget biztosítottunk egy doktorandusz – szintén e témában írt – tanulmánya részére is.

A korrupció kérdésköre mellett e számban először lesz elérhető az Érdeklődők számára a Belügyi Tudományos Tanács és az OVF Tudományos Tanácsa által közösen meghirdetett 2014. évi pályázatára benyújtott értékes pályamű a vízi közművek témakörében.

Az értékes tanulmányokhoz hasznos olvasást kívánunk!

Fodor Krisztina, Dr. Veress Gáborné, Dr. Tőreki
Sándor r. dandártábornok:

A közszolgálat hatékonyságának feltétele a magas szintű szervezeti integritás

„Érjétek el, hogy a becsületesség jobban kifizetődjék, mint a lopás, és akkor nem lesz lopás.”

(Konfuciusz)

Tanulmányunkban összefoglaljuk és elemezzük – a teljesség igénye nélkül – egy megyei rendőr-főkapitányság szemszögéből, a korrupció megelőzése témakörben megjelent rendvédelmet érintő stratégiai dokumentumokat, jogszabályokat, szabályzatokat, elemzéseket. Javaslatot teszünk a korrupció megelőzésének gyakorlati megvalósítására megyei rendőr-főkapitányságon.

1. Bevezető

Korrupció, integritás¹

A korrupció elleni küzdelemmel kapcsolatban elmondhatjuk, hogy az emberiség történelmén átívelő feladat. A gazdasági és társadalmi fejlődés valamint a globalizáció, mint folyamat új dimenziókat nyitott a befolyással való üzérkedés és a hatalommal, hivatallal való visszaélések területén.

A **korrupció** kifejezés a latin corruptio, romlás, rontás szóból ered. Általánosan elfogadott értelme szerint vagy megvesztegetés, vagy olyan törvénybe vagy közerkölcsbe ütköző cselekedet, amelynek során valaki pénzért vagy más juttatásért, avagy juttatás kilátásba helyezéséért cserébe jogosulatlan előnyhöz juttat másokat. A korrupció absztrakt fogalma

¹ www.integritas.asz.hu letöltés: 2015. augusztus 12.

időről-időre változik, nincs közmegegyezésen alapuló definíciója, jóllehet egyben gyakori tárgya társadalomtudományi felméréseknek.

Az **integritás** szó a latin „in-tangere” kifejezésből ered, melynek jelentése: érintetlen: olyasvalakit vagy valamit jelöl, aki vagy ami romlatlan, sértetlen, feddhetetlen. Az integritás elvek, értékek, cselekvések, módszerek, intézkedések konzisztenciáját jelenti: olyan magatartásmódot, amely meghatározott értékeknek megfelel. Az integritás tehát a korrupció mentességet jelenti, az integritás menedzsment a korrupció megelőzését szolgálja. Az integritás a közszféra esetében a társadalom által elvárt nyilvánossági, átláthatósági, illetve jogi/etikai normáknak történő megfelelést jelenti.

2. A Nemzeti Korrupcióellenes Program megvalósítása²

A Nemzeti Korrupcióellenes Program

A Kormány 2011-évtől egyik legfontosabb feladatának tekinti az állam iránti bizalom növelését, a korrupció megelőzését, az integritás kultúra közigazgatási területen történő ismerteté tételét.

A Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programja, amelynek közzétételére a korrupció elleni kormányzati intézkedésekről és a Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programjának elfogadásáról szóló 1104/2012. (IV. 6.) Korm. határozattal került sor, a 2012-2014. évi cselekvési időszakra elsődlegesen a közigazgatási, és részben egyes közszolgálati korrupciós jelenségek visszaszorítását célozta meg, amelyet jelen Nemzeti Korrupcióellenes Program (2015-2018 évekre) (a továbbiakban: Program) tovább folytat oly módon, hogy az általános célkitűzésekhez igazodóan ezúttal már a kormányzaton kívüli szereplőket is orientálni kívánja.

A Nemzeti Korrupcióellenes Program alkalmazásában a korrupció értelmezése: a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) XXVII. fejezetén belüli tényállások és azokon túlmutató minden olyan társadalmi jelenség, amely során valaki a rábízott hatalommal magán- vagy csoportelőny érdekében visszaél.

² www.kormany.hu letöltés: 2015. augusztus 11.

Az Integritás kifejezés a sértetlenségre, feddhetetlenségre, a megvesztegethetetlenségre és a tisztaság állapotára utal. Az integritás a szervezet és az egyén szintjén is használatos fogalom. Szervezeti szinten azt fejezi ki, hogy az adott szervezet a kinyilvánított értékei és elvei szerint működik, így a közigazgatási szervek esetében a létrehozó jogszabályban meghatározott közérdekű céloknak megfelel.

A szervezeti integritás leginkább a következő értékek együttes meglétét jelenti:

- felelősség és számon kérhetőség,
- tisztességes eljárás,
- diszkrimináció-mentesség,
- értékelvűség,
- átláthatóság.

Egyéni szinten az integritás olyan magatartásmódot jelöl, amely meghatározott értékeknek megfelel, vagyis azt, hogy az egyén elfogulatlanul, józan módon, saját értékrendjének, és a társadalmi erkölcsnek megfelelően viselkedik és cselekszik.

A Program lefekteti a korrupció elleni kormányzati cselekvés főbb alapelveit, a cselekvési irányok meghatározásához szükséges elvi-módszertani alapokat, kitűzi az általános célokat és kitér a kapcsolódási, lehatárolási kérdésekre. A helyzetértékelés keretében összefoglalja a korrupció elleni fellépés magyarországi fejlődését, a korrupció megelőzésére tett kormányzati intézkedéseket, korrupciós elemzéseket, korrupciós indexeket mutat be, foglalkozik a nemzetközi szervezetek megállapításaival, továbbá áttekinti a főbb nemzetközi antikorrupciós és integritás trendeket.

A Program kapcsolódási pontjai

A korrupciós jellegű bűncselekmények egy részének megelőzése, kezelése az állami szervek speciális felkészültségét igényli, ezért azok kívül esnek a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013-2023) fókuszán. Ennek ellenére – az összhang megteremtése érdekében – a korrupció-megelőzéshez kapcsolódó feladatok ellátása során is tekintettel kell lenni a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiában megfogalmazott követelményekre.

A Program továbbá figyelembe veszi a Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia (2014-2020 évekre) alapvető elvárásait az etikus személyi állománnyal rendelkező, átlátható intézményi struktúra kialakítása, és ezzel egyidejűleg az emberek bizalmát élvező szolgáltató állam létrehozása tekintetében.

A Program az alábbi 1. ábrán látható SWOT elemzést ismerteti a korrupció-megelőzési kormányzati feladatok végrehajtásával kapcsolatban.

	Segítik a célok elérését	Gátolják a célok elérését
Belső tényezők (szervezet)	Erősségek <ul style="list-style-type: none"> • Szervezeti kultúra nyitottsága a korrupciómegelőzés és az integritás témája iránt • Az NVSZ-en belül új szervezeti egység létrehozása, személyi kapacitások rendelkezésre állása • A Program által célul tűzött területeken való előrehaladás • Szervezeti szintű integritás tanácsadói hálózat megléte • Európai uniós források biztosíthatósága 	Gyengeségek <ul style="list-style-type: none"> • Hazai személyi és anyagi források szűkössége • Az integritással kapcsolatos feladatok eltérő végrehajtási színvonala • Egyes államigazgatási szerveknél csak formális vezetői elköteleződés • Egyes államigazgatási szerveknél meglévő autoriter vezetői stílus • A szervezeti kultúra átalakításához kapcsolódó rövid távú előnyök korlátozottsága

	Segítik a célok elérését	Gátolják a célok elérését
Külső tényezők (környezet)	Lehetőségek <ul style="list-style-type: none"> • Fokozódó külső és belső nyomás a korrupció elleni eredményes fellépés érdekében • Kiegyensúlyozottabb szakmai kapcsolatok a civil szervezetekkel, szakértőkkel • Koordinált együttműködés az államigazgatáson belül a feladatok végrehajtásában • Eredményesebb feladatmegoldás külső szakértelem bevonásával • Az elért eredmények pozitív visszajelzései növelik a közbizalmat és az elkötelezettséget a végrehajtás során 	Veszélyek <ul style="list-style-type: none"> • Az állampolgárok kormányzattal szembeni elégedetlensége nő, a megvalósításhoz szükséges közbizalom csökken • A meglévő szakmai-politikai konfliktusok elmérgesedése • A korrupció problémája összekapcsolódik más témákkal (demokrácia helyzete, civil szervezetekkel való viszony stb.) és politikai fegyverré válik • Erős kormányzati lépések hiányában Magyarország nemzetközi megítélése romlik, nemzetközi rangsorokban elfoglalt helyünk gyengül • Romló befektetői környezet, versenyképesség csökkenése

1. ábra³

A Program általános célja a közpénzekkel való gazdálkodás átláthatóbbá tétele, a hatósági eljárások fejlesztése, az üzleti élet tisztaságát elősegítő szabályozás kialakítása, az oktatás és képzés kiterjesztése, a szemléletformálás, továbbá a hatékony korrupcióellenes küzdelemhez szükséges személyi és tárgyi feltételrendszer megteremtése; amely területekre vonatkozó intézkedésektől már középtávon a korrupcióval szembeni szervezeti és egyéni ellenálló képesség erősödését várja.

E célok eléréséhez szükséges eszköz a kapcsolódó jogszabályi környezet felülvizsgálata, képzések, oktatások, tájékoztatási kampányok lefolytatása. A Program a közszféra, az állami tulajdonú vállalatok és a versenyszféra, illetve a társadalom egésze számára fogalmaz meg

³ www.kormany.hu letöltés: 2015. augusztus 14.

célokat, valamint támaszkodik és számít a közigazgatás és a civil társadalom intenzív együttműködésére.

A Programban meghatározott célokhoz rendelt intézkedések végrehajtásáért a 1336/2015. (V. 27.) Korm. hat. a Nemzeti Korrupcióellenes Program és az azzal összefüggő intézkedések 2015-2016. évre vonatkozó terve elfogadásáról kormányhatározatban megnevezett miniszterek felelnek. Megvalósulásuk nyomon követése a dokumentumban meghatározott alapelvek figyelembe vételével zajlik.

A Program időtávja 4 év, a 2015-2018 évek. A Program intézkedéseinek nyomon követése a Belügyminiszter feladata, annak előrehaladásáról, valamint az intézkedési tervben meghatározott feladatok megvalósulásának hatásáról és gyakorlati eredményeiről a Belügyminisztérium 2017. március 31-i határidővel jelentést készít a Kormány számára. A jelentés eredményeként a Belügyminisztérium felülvizsgálja a Programot, és intézkedési tervet készít a 2017-2018. évekre vonatkozóan.

A Nemzeti Korrupcióellenes Program intézkedési terve

A Kormány 1336/2015. (V. 27.) Korm. határozata, a Nemzeti Korrupcióellenes Program és az azzal összefüggő intézkedések 2015.-2016. évre vonatkozó terve⁴ elfogadásáról szól.

Tartalmazza többek között az alábbi feladatokat.

Az államigazgatási szervek körében:

- fel kell térképezni azokat a munkaköröket és munkakörcsaládokat, amelyeket a korrupciós kockázatok fokozottan érintenek,
- az ÁSZ tapasztalatainak figyelembevételével az ellenőrzési tevékenységek ellátása során érvényesíteni kell a korrupció megelőzési kontrollokat, és az ellenőrzések eredményéről készített éves beszámolóokban külön értékelni kell e kontrollok érvényesülésének tapasztalatait,
- a belső szabályzatokat a korrupciós kockázatok szempontjából felül kell vizsgálni,

⁴ Magyar Közlöny 2015. évi 72.szám

- meg kell teremteni a belső kontrollrendszer és a korrupció megelőzést szolgáló belső intézkedések összhangját a szervezeti működés egészére vonatkozóan – beleértve a reál és gazdálkodási folyamatokat –, továbbá az ehhez szükséges jogszabályokat ki kell dolgozni.

E feladatok végrehajtásának támogatására módszertani útmutatót kell közzétenni, amelynek elkészítésével kapcsolatos tevékenységek koordinálására a Kormány az Állami Számvevőszéket (a továbbiakban: ÁSZ) kéri fel.

- Továbbá a közszféra intézményei körében népszerűsíteni kell az ÁSZ Integritás Felméréséhez történő csatlakozás lehetőségét, és támogatni kell a felmérés többségi állami tulajdonban lévő gazdasági társaságokra történő kiterjesztését.
- Felül kell vizsgálni a jogszabályokat az összeférhetlenség bejelentésével és ellenőrzésével kapcsolatban rendelkezésre álló munkáltatói jogosultságok bővítése érdekében. Szükség esetén a jogszabály-módosítási javaslatokat el kell készíteni.
- A vagyonyilatkozatok ellenőrzéséhez fűződő esetleges munkajogi szankciók bevezetése érdekében – a közszolgálati életpálya modellhez kapcsolódóan – át kell tekinteni a vonatkozó jogszabályokat, és javaslatot kell készíteni a módosításukra.
- A közszférát érintő képzési rendszerben a korrupció-megelőzés, a hivatásetika és az antikorrupció tárgyában induló, valamint a nemzeti vesztegetés elleni képzések módszertanát folyamatosan tovább kell fejleszteni.
- A vezetőképzési rendszerben rendelkezésre álló tananyagok tartalmát felül kell vizsgálni, szükség esetén ki kell egészíteni a korrupció felismerésére és kezelésére vonatkozó újabb ismeretekkel.

Az Állami Számvevőszék úttörő szerepe a közszolgálati szervek integritás kultúrájának megteremtésében ⁵

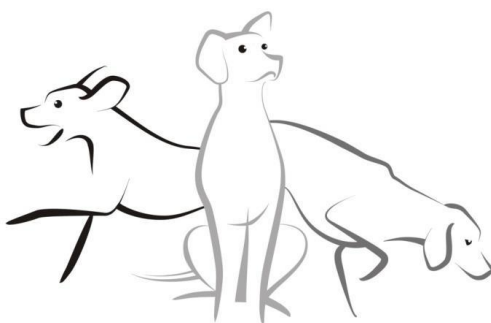
A Holland Királyság Számvevőszékének együttműködésével 2007- 2008. években az ÁSZ egy európai uniós twinning (iker) projekt keretében sajátította el az integritás alapú

⁵ www.integritas.asz.hu letöltés:2015. augusztus 11.

közigazgatási működés követelményeit érvényesítő korrupciós kockázatfelmérés és kockázatelemzés gyakorlati módszereit. A megszerzett ismeretek birtokában, az ÁSZ 2009. évben egy új és innovatív fejlesztés (a továbbiakban: Integritás Projekt) kezdeményezésével hozzájárult a hazai költségvetési szervek működésének korrupciós szempontú felméréséhez, valamint a tünetek és a mögöttes okok feltárásához. 2011. és 2012. évben az Integritás Projekt EU finanszírozása mellett került sor az első két felmérésre. 2013. évben véglegesítésre került a módszertan (kérdések és indexszámítás). 2013. évtől 2017. év augusztusig tart az Integritás Projekt fenntartási időszaka, amely alatt minden évben megismétlik a felmérést. Az Integritás Projektben alkalmazott önértékelésen alapuló kockázatelemzés – az integritás követelményeinek középpontba állításával – jó lehetőséget teremt a közigazgatási kultúraváltásra.

Az Integritás Projekt logója:⁶

Terel

Figyel

Keres

Az Állami Számvevőszék az alábbiakban határozta meg az integritás alapon működő szervezetek ismérveit.

- A szervezet vezetői érdekeltek és nyitottak a változásokkal kapcsolatban. Eltökélték arra, hogy tiszta, etikus, átlátható szervezeti működés alakuljon ki és munkatársaikat is erre ösztönzik.

⁶ www.integritas.asz.hu letöltés: 2015. augusztus 11.

- A szervezet munkatársai a jogszabályok betartásával járnak el, ugyanakkor felelősen döntenek a diszkrecionális jogkörök esetében.
- A szervezet munkatársai (erkölcsi vezetői) támogatást és segítséget kapnak a kritikus döntések során.
- Az ügyfelekkel egységes elvek mentén járnak el (pártatlanság), ugyanakkor elősegítik jogaik gyakorlását.
- A szervezet tudatosan él a kockázatelemzés eszközrendszerével, a magas kockázatok csökkentése érdekében kidolgozott intézkedéseket tesz.
- Az információáramlás zavartalan vertikálisan és horizontálisan is, nyílt, partneri a kommunikáció (problémák megbeszélése).
- Az előmenetelkor és a juttatások kapcsán az egyéni szakmai és emberi készségek, képességek a mérvadóak, a juttatási rendszer átlátható és kiszámítható.
- A munkatársak felvétele, integrálása, mentorálása, motiválása, továbbképzése, teljesítmény-értékelése, jutalmazása és szankcionálása átgondolt, tudatos alapelvek és eljárások mentén zajlik, az idevágó jogszabályok maximális figyelembevételével.
- A szervezetben együttesen érvényesülnek a stratégiai gondolkodás és életpályatervezés alapelvei. A vezetők igyekeznek a szervezeti stratégiát és az egyéni célokat összhangba hozni.

Az integritásmenedzsment és korrupció megelőzése a rendőrségi szerveknél

Az integritásmenedzsment és korrupció megelőzés jogszabályi környezete

Jelenleg a rendőrségi szerveknél az integritásmenedzsment és korrupció megelőzése alábbi jogszabályok alapján történik:

- a Rendőrségről szóló XXXIV. évi törvény,
- az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény, (a továbbiakban: Áht.)
- az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Kormányrendelet,
- a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló

370/2011. (XII. 31.) Kormányrendelet,

- az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről szóló 50/2013. (II. 25.) Korm. rendelet
- a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény
- a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról szóló 2007. évi CLXXXI. törvény,
- az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény,
- a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény,
- a közszolgálati jogviszonyokról szóló törvények,
- a rendőri korrupciós cselekmények megelőzésével és visszaszorításával kapcsolatos feladatokról szóló 20/2013. (V. 17.) ORFK utasítás,
- a gazdálkodási szabályzatról szóló 41/2014. (XI. 28.) ORFK utasítás,
- a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Etikai Eljárási Szabályzat,
- a Szervezeti és Működési Szabályzat,
- a felsorolt jogszabályokra épülő további belső szabályzók.

Az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről szóló 50/2013. (II. 25.) Korm. rendelet 1.§ szerint rendvédelmi szervekre nem vonatkoznak a Kormány rendeletben leírtak.

Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Etikai eljárás Szabályzat integritás szemlélete⁷

A Magyar Rendvédelmi Kar megalkotta és 2013. június 28-án hatályba léptette a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódexet és az Etikai Eljárási Szabályzatot.

A Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex célja, hogy összefoglalja és meghatározza mindazon magatartási és viselkedési követelményeket, amelyek:

⁷ Belügyi Szemle 2014/4

- segítséget nyújtanak a helyes döntések, állásfoglalások, magatartások és tevékenységek kialakításához, az érintett szervezetek eredményes működésének biztosításához, ezen keresztül pedig társadalmi tekintélyük megőrzéséhez, továbbá folyamatos emeléséhez, valamint
- megfelelő támpontokat, útmutatásokat adnak a munkatársaknak és vezetőiknek az etikailag megerősíthető vagy kifogásolható magatartások, az elismerendő, illetőleg a szankcionálandó cselekedetek megalapozásához, azok pártatlan megítéléséhez és minősítéséhez, valamint
- morális alapot kínálnak a – fokozott igénybevétellel járó és etikai problémákkal is nehezített – közszolgálat ellátásához, a hivatástudat, a segítőkészség, a szervezeti kötődés kialakulásához, elmélyítéséhez, valamint
- tartalmazzák mindazon előírásokat, követelményeket, amelyek mértékül szolgálnak az érintettek számára munkahelyi és egyéb kapcsolatrendszerük működtetéséhez, továbbá a munkahelyen és a magánéletben elvárható életvitel kialakításához, problémáik megoldásához, konfliktusaik kezeléséhez, valamint védelmet biztosítanak minden normakövető számára, illetve
- hozzájárulnak az emberi méltóság megőrzéséhez és kifejezéséhez.

A Kódex kiterjed a rendvédelmi kar tagjaira és azon magatartásformákra melyek elbírálását jogszabály nem utalja más eljárás hatálya alá.

A Kódex tartalmát meghatározó alapértékek és követelmények: a törvényesség, a köz és az állampolgárok szolgálata, a tisztesség követelménye, professzionalizmus, minőségi munkavégzés, felelősségvállalás, konstruktív kritikai attitűd, innováció, elkötelezettség, megbízhatóság, és a társadalmi elfogadottság erősítése.

Az általános erkölcsi követelmények között szerepel a korrupcióval kapcsolatban, hogy a rendvédelmi kar tagja vezetőként és beosztottként egyaránt törekedjen a korrupció megelőzésére. A Kódex megfogalmaz ajánlásokat az összeférhetlenségről és a vezetőkre vonatkozó sajátos magatartási követelményekről.

Az Eljárási Szabályzat meghatározza az etikai vétség szerinti fogalmát és többek között vizsgálja az etikai vétségért való

felelősséget, valamint megadja a követendő eljárás menetét.

A könnyebb átláthatóság miatt a szabályzatot alkotók egységes szerkezetben jelentették meg a Rendvédelmi és Hivatásetikai Kódexet és az etikai eljárási szabályzatot.

1. Az Integritás Projekt⁸

Korrupciós kutatások

A nemzetközi együttműködések intenzívebbé válásával a 90-es évek végén az Európai Tanács létrehozta Korrupció Elleni Államok Csoportját, az Európai bizottság keretén belül létre jött az Európai Csalás Elleni hivatal és megalakult Transparency International civil szervezet.

A korrupciós kutatások és az országok tapasztalatai alapján egyértelművé vált, hogy a korrupció büntetőjogi eszközökkel történő üldözése, a büntetés és a büntető törvényi szabályozása önmagában nem vezet eredményre.

Így az ezredfordulón előtérbe kerültek a megelőzésre összpontosító irányzatok, amely az integritás-központú megközelítésben a „kemény” ellenőrző intézkedések (belső ellenőrzések, biztonsági intézkedések, stb.) mellett a „puha” ellenőrző intézkedéseket (szervezeti kultúra alakításával a kockázatok megelőzését) részesíti előnyben.

Az Integritás Projekt célja

Az **Integritás Projekt** a közvélemény számára teljesen új működési módot kíván bevezetni a köztudatba. A cél, hogy az ÁSZ által kezdeményezett fejlesztés a korrupciós kockázati adatok megjelenítésén túl társadalmi szintű „tudatformálást” is megalapozzon. Az Integritás Projekt ezért folyamatos kommunikációt kíván fenntartani célcsoportjaival, az elsődlegesen megcélzott költségvetési intézményi körrel, a döntéshozókkal, az ellenőrzési szakemberekkel, a szakmai és tudományos szervezetekkel, valamint a széles nyilvánossággal. Ezt a célt szolgálja az éves felmérési eredmények nyilvános publikálása, valamint az Integritás Projekt keretében megrendezésre kerülő számos szakmai rendezvény, illetve képzési program.

Alapvető szakmai és módszertani cél, hogy az adatfelvétel során a nemzetközi, illetve hazai szervezetek által alkalmazott és publikált percepciók korrupciós indexektől eltérő, az

⁸ www.integritas.asz.hu letöltés: 2015. augusztus 12.

államháztartás egy-egy szervezete, illetve szervezetszortja részére a megelőzésen alapuló korrupció elleni küzdelem során a gyakorlatban is használható indexek előállítására és alkalmazására kerüljön sor. Ennek érdekében az Integritás Projekt keretében a korrupciós kihívásokkal szembeni „sérülékeny” (kockázatos) területek feltárása, és az ezekkel szembeni önvédelmi képesség (kontrollok) állapotának felmérésére kerül sor.

Az Integritás Kérdőív kérdéscsoportjai 30-40 olyan rizikófaktort mérnek, amelyek jellemzik az intézmények egyedi veszélyeztetettségét, veszélyeztetettségi területeit. Általuk olyan szervezeti, működési területek azonosítására kerül sor, ahol felléphet a korrupció, és amelyek alapvetően befolyásolják az intézmények integritását. Az adatok alapján azonosíthatók a közszféra azon területei, amelyek a legsérülékenyebbek, és ahol a legnagyobb lehet a korrupció veszélye. Ezen területeken vannak a szervezeteknek a megelőzésen alapuló küzdelemben a legjelentősebb feladataik. Az egyes szervezetekre és szervezetszortokra számított indexek alapján kockázati sorrend állítható fel, így az is megállapítható, hogy melyek azok a szervezetek, amelyeknek a legtöbb tennivalójuk van a megelőzésen alapuló korrupció elleni küzdelemben. Integritás Projekt célkitűzései szervesen kapcsolódnak a vezetői kultúrához, a belső kontrollrendszer hatékony működéséhez és ezen belül az eredményes kockázatkezeléshez. A felméréshez a standard kérdőíves módszer kínálkozott a legalkalmasabbnak olyan kérdések használatával, amelyek viszonylag szűk teret engednek a szervezetek szubjektív ítéletének kifejezésére. A végleges kérdőív kialakítása – a társadalomkutatásban alkalmazott gyakorlatnak megfelelően – mélyinterjú, majd a papíralapú próbakérdőíves felvétel tapasztalatainak felhasználásával készült.

Az Integritás Projekt felmérés az alábbi területekre irányul:

- I/1. Európai uniós támogatások
- I/2. Közbeszerzések
- I/3. Hatósági hatáskörök
- I/4. Közvagyonnal gazdálkodás, közpénzek kezelése
- I/5. Közszolgáltatások nyújtása
- I/6. Egyéb veszélytényezők
- II/1. Külső szabályozási környezet
- II/2. Szervezeti struktúra

- II/3. Szervezeti kultúra, szervezeti értékek
- II/4. Működési jellemzők
- II/5. Politikai környezet
- II/6. Egyéb tényezők
- III/1. Belső szabályozottság
- III/2. Belső ellenőrzési rendszerek és módszerek
- III/3. Speciális korrupcióellenes rendszerek és eljárások
- III/4. Külső ellenőrzöttség

Az Integritás Projekt végrehajtása

A korrupciós kockázatok felmérése során az ÁSZ negyedik éve végezte a Magyarországon működő legjelentősebb költségvetési szervek közreműködésével éves adatfelvételeket egy internetről letölthető kérdőív segítségével. A 2011. február 8. és március 31. között megvalósult első adatfelvételhez az ÁSZ a Magyarországon működő 14.409 költségvetési szerv közül arányosan rétegzett mintavétellel választotta ki azt a 4.111 költségvetési szervet, amelyeknek postai úton, illetve az ún. Hivatali Kapu Rendszeren keresztül küldte meg a korrupciós kockázati jellemzők felmérésére szolgáló, 155 pontból álló elektronikus kérdőív kitöltésével kapcsolatos információkat.

A rendvédelmi szervek – köztük a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság – 46%-os beküldési arányával a felmérésben résztvevők 4. legaktívabbja volt 2011. évben.

2012. évben is rétegzett mintafelvétellel került kiválasztásra a magyarországi költségvetési szervek közül az a célcsoport kör, amely felkérést kapott az adatfelvételben való részvételre. Tekintettel azon alapelvre, miszerint az ÁSZ évről-évre tágabb célcsoporti kört igyekszik bevonni az adatfelvételbe, a 2011. évihez képest némileg nőtt a felkért intézmények száma (2011. évben 4111, 2012-ben 5288). Azonban a vizsgált időszakra jellemző nagyszámú jogszabályi, és az ezzel járó szervezeti átalakulásokra tekintettel a beérkezett kérdőívek száma némileg elmaradt a 2011-évihez képest. Az intézményi kör válaszáda az alábbiak szerint alakult 2012-évben.⁹

⁹ A 2012. évi integritás felmérés eredményeinek összefoglalója www.integritas.hu letöltés: 2015. augusztus 12.

		Felkért intézmények		Válaszadó intézmények		Válaszadási készség
		száma	%	száma	%	%
1	Központi felügyeleti költségvetési szerv	25	0,5	15	1,5	60
2	Központi felügyelt költségvetési szerv	383	7,2	194	19,4	50,7
3	Helyi önkormányzati végrehajtó költségvetési szerv	3224	61,0	485	48,5	15,0
4	Helyi önkormányzat által felügyelt költségvetési szerv	1656	31,3	307	30,7	18,5
	összesen:	5288	100	1001	100	18,9

2013. év májusában az országban működő közel 16 000 költségvetési szerv közül 6104 intézmény kapott felkérést, az új véglegesített módszertan alapján elkészült, korrupciós kockázati jellemzőik felmérésére szolgáló elektronikus kérdőív kitöltésére.¹⁰ Az adatfelvételi időszak lezárásáig visszaérkezett kérdőívekből 1462 adatlap volt értékelésre alkalmas. Az elemzések ezen adatlapok feldolgozása alapján készültek.

A 2013. évi adatfelvétel során első ízben került sor intézménycsoportonkénti külön elemzések elkészítésére. Ezzel az ÁSZ célja az, hogy az integritás kérdőívet kitöltő intézmények összevethessék saját értékeiket az intézménycsoportjuk értékeivel. A felmérésben résztvevő intézményeket 18 intézménytípusba sorolták be az alaptevékenység államháztartási szakágazatát jelölő TEÁOR kódok alapján. Az intézménycsoportonkénti elemzések első részében egy átfogó elemzést ismerhetünk meg az intézménycsoport tipikus korrupciós kockázatairól, illetve az azok kezelésére hivatott „kemény” és „puha” integritáskontrollok kiépítettségének szintjéről. Ezzel elsősorban az intézménycsoportokhoz tartozó intézményeket irányító szervek vezetőinek, valamint az egyes intézmények vezetőinek a figyelmet kívánják

¹⁰ Összefoglaló tanulmány a 2013. évi integritás felmérés eredményeiről www.integritas.hu letöltés: 2015. 08.11.

felhívni az adott intézménytípusban az integritást fenyegető veszélyekre, illetve a kontrollok hiányosságaira. Az elemzés második része előbb tételesen felsorolja azokat a kérdéseket, amelyekre adott válaszok az intézménycsoport átlagát meghaladó veszélyeztetettséget jeleznek. Ezt követően – egy rövid használati útmutató után – elemző táblákat közöl. Ezekon feltünteti, hogy a kérdőív egyes kérdésre az intézménycsoportba tartozó szervezetek milyen arányban adtak igenlő vagy nemleges (esetenként „nem értelmezhető”) válaszokat. Ily módon az egyes intézmények összehasonlíthatják saját válaszaikat az intézménytípusra jellemző válaszokkal, azaz meghatározhatják, hogy az intézménycsoport átlagához vagy tipikus értékeihez képest saját intézményükben hol észleltek súlyosabb kockázatot, illetve hol azonosítottak a kontrollok területén hiányosságokat. Az összevetés alapján eredményesebben tudják kijelölni a korrupciós kockázataik mérséklése érdekében szükséges lépéseket. Az elemző táblák tehát aktív használatot igényelnek az intézmények részéről.

A 2014. évi adatfelvételben minden eddiginél több, 1584 szervezet vett részt.¹¹ A felmérés keretében önként válaszoló intézmények által foglalkoztatottak hivatali létszáma meghaladta a magyar közszféra teljes létszámának 55%-át, vagyis széleskörű elköteleződés mutatkozik. Emelkedik azon intézmények száma, amelyek az integritás erősítését, a korrupciós kockázatok azonosítását a korrupció megelőzésének fontos eszközeként tartják számon.

A 2014. évi adatfelvétel a felmérési évet megelőző három naptári évre (2011. január 1. – 2013. december 31.) vonatkozó adatokat kérdezte le.

Ahol a kérdés nem tartalmazott külön utalást a hároméves időszakra, ott a válaszadóknak a 2013. december 31-én fennálló állapotnak megfelelően kellett adatot szolgáltatniuk.

Ahol az adott kérdés az elmúlt naptári évre vonatkozott, ott az adatszolgáltatási időtartam a 2013. január 1. és 2013. december 31. közötti időszak volt.

A „rend- és honvédelem” intézménycsoport keretei között 2014. évben 94 intézmény kapott felkérést az integritás kérdőív kitöltésére. A felkért szervezetek közül 60 intézmény töltött ki és küldött vissza kiértékelhető kérdőívet az ÁSZ részére. A felmérésben résztvevő rend- és honvédelmi intézmények száma a korábbi évekhez viszonyítva szignifikáns változást nem

¹¹ Összefoglaló tanulmány a 2014. évi integritás felmérés eredményeiről www.integritas.hu letöltés: 2015.08.11.

mutat – 2011. évben 67, 2012. évben 51, 2013. évben 63, 2014. évben 60 intézmény vett részt a felmérésben. Ki kell emelni, hogy a válaszadó rend- és honvédelmi intézményeknek megközelítőleg a fele 500 főt meghaladó hivatali létszámmal látja el feladatait. Az intézménycsoport átlagos főállású állományi létszáma 1236 fő.

A korrupcióval kapcsolatos mutatók

A kockázat nem más, mint egy nemkívánatos esemény bekövetkezésének valószínűsége, megszorozva annak hatásával, azaz a bekövetkező kár mértékével (kockázat = valószínűség x hatás).

Korrupciós kockázat alatt az Integritás Projektben az adott költségvetési szervnek a más személyekkel való együttműködése során felmerülő olyan valós, vagy vélt lehetőségeket kell érteni, amelyek az együttműködő fél számára jogosulatlan előnyöket jelenthetnek, az adott költségvetési szerv – vagy tágabb értelemben a közsféra – számára pedig valamilyen kárt okozhatnak. Ez a kár lehet anyagi természetű, a szolgáltatások színvonalában jelentkező vagy bizalomvesztéssel járó kár. Ezen általános értelmezési kereten belül mindig az intézmények jogállása és feladatköre alapján lehet azt meghatározni, hogy mikor és milyen tevékenységek (pl. közhatalom gyakorlása vagy közösségi javak elosztása) vonatkozásában állhat fenn a korrupció veszélye. Vannak emellett olyan működéssel összefüggő tényezők (pl. átalakulás vagy külső pénzügyi támogatás), amelyek az intézmény típusától függetlenül növelik a korrupciós veszélyeztetettséget, illetőleg olyanok, melyek a működési kockázatokat mérséklő kontrollok hiányosságaiból következnek. Korrupciós kockázat az a vélt vagy valós lehetőség, amely az adott intézmény és más külső szereplők (természetes személyek, szervezetek) közötti együttműködés során jelenik meg, és jogosulatlan előnyhöz juttathatja az együttműködő feleket az intézmény, illetve a közsféra kárára. Ezt nevezzük eredendő veszélyeztetettségnek. Vannak emellett olyan működéssel összefüggő tényezők (pl. átalakulás vagy külső pénzügyi támogatás), amelyek az intézmény típusától függetlenül növelik a korrupciós veszélyeztetettséget. Ezeket nevezzük korrupciós veszélyeket növelő tényezőknek. E veszélyeket a kockázatokat mérséklő kontrollok kiépítésével és működtetésével lehet kezelni. Erre az elméleti alapra építve a

felmérés arra irányul, hogy az eredendő veszélyeztetettségi tényezőket 30, a korrupciós veszélyeket növelő tényezőket 64, a korrupciós kockázatokat mérséklő kontrollokat 61 kérdés segítségével azonosítsa. Az adott kérdéscsoportokra adott válaszok pontértéke alapján az alábbi három, százalékos (0-100%) formában megadott indexet számol a felmérési adatokat feldolgozó informatikai rendszer:

Az **Eredendő Veszélyeztetettségi Tényezők (EVT)** mutató a szervezetek jogállásától és feladatköreitől függő – eredendő – veszélyeztetettség összetevőit teszi mérhetővé. Olyan tényezők határozzák meg, amelyek alakítása az alapítószerv jogalkotási hatáskörébe tartozik, így például a hatósági jogalkalmazás, a (jogi) szabályozás, vagy a különféle (oktatási, egészségügyi, szociális és kulturális) közszolgáltatások nyújtása.

A **Korrupciós Veszélyeket Növelő Tényezők (KVNT)** mutató az egyes intézmények napi működésétől függő – az eredendő veszélyeztetettséget növelő – összetevőket jeleníti meg. Leképezi a költségvetési szervek jogi/intézményi környezetének jellemzőit, működésük kiszámíthatóságát, stabilitását, továbbá az intézmények működtetése során jelentkező – alapvetően a mindenkori menedzsment döntéseitől befolyásolt – olyan változó tényezőket, mint a stratégiai célok meghatározása, a szervezeti struktúra és kultúra alakítása, valamint a személyi és költségvetési erőforrásokkal, illetve a közbeszerzésekkel való gazdálkodás.

A **Kockázatokat Mérséklő Kontrollok Tényezője (KMKT)** mutató azt tükrözi, hogy az adott szervezetnél léteznek-e intézményesült kontrollok, illetőleg, hogy ezek ténylegesen működnek-e, betöltik-e rendeltetésüket. Ehhez az indexhez olyan faktorok tartoznak, mint a szervezet belső szabályozása, a belső ellenőrzés, valamint az egyéb integritás kontrollok: etikai követelmények meghatározása, összeférhetlenségi helyzetek kezelése, a bejelentések, panaszok kezelése, rendszeres kockázatelemzés.

Az EVT és KVNT esetében minél magasabb a mutató értéke, annál több kockázati tényező van jelen az adott szervezet működésében. Ezzel szemben a KMKT tekintetében minél magasabb a mutatószám értéke, annál több a szervezetben kiépült és/vagy működő kontrollok mennyisége.

2. Az Integritás Projekt 2014. évi eredményei a rend- és honvédelmi intézménycsoportnál

Intézménytípusok/mutatószerzők	EVT	KVNT	KMKT
rend- és honvédelem	39,16	30,04	77,43
összes válaszadóra (1584 szervezet) számított mutatószámok	34,26	23,23	60,29

2. sz. táblázat: Átfogó indexértékek alakulása 2014. évben (%) ¹²

A rend- és honvédelmi intézmények mutatói alapján megállapítható, hogy az intézménycsoportban mind az eredendő veszélyeztetettség (EVT) szint, mind az intézmények korrupciós veszélyeztetettségét növelő tényezőinek (KVNT) szintje meghaladja ugyanezen mutatók összes válaszadóra számított értékeit. Az átlagosnál magasabb kockázati szinteknek megfelelően a rend- és honvédelmi intézményeknél kiépült kontrollok (KMKT) szintje szintén meghaladja a teljes válaszadói kör átlagos kontrollszintjét. Hangsúlyozzuk, hogy az indexértékek a korrupciós kockázatok szintjére utalnak, nem pedig a korrupcióra.

¹² Elemzés a 2014. évi integritás felmérés „rend- és honvédelem” intézménycsoportban mért eredményeiről www.integritas.hu letöltés: 2015. augusztus 11.

rend- és honvédelem	EVT	KVNT	KMKT
2014	39,16	30,04	77,43
2013	40,7	32,8	73,4
2012	37	29	22 (KHKT)
2011	43	24	24 KHKT)

^{3.} sz. táblázat: A „rend- és honvédelem” intézménycsoport átlagos indexei és az azokhoz tartozó, kiemelt figyelmet érdemlő kockázati tényezők változása 2011-2014 év között¹³

A 2011. és 2012. éves felmérések elemzése az alapításból eredő és működésből fakadó korrupciós veszélyeztetettséget növelő tényezők mellett a harmadik fő veszélycsoportot a szervezeti kontrollok hiányosságaiból származó korrupciós veszélytényezőket jeleníti meg. E tekintetben két tényezőt szükséges vizsgálni: a) az adott szervezetnél léteznek-e intézményesült kontrollok; b) amennyiben léteznek definiált kontrollok, azok ténylegesen működnek-e, betöltik-e rendeltetésüket? Az EVT és a KVNT indexek tükrében, intézménytípusonként értékeli a választ adó költségvetési szervek kontroll rendszereinek hiányosságaiban rejlő korrupciós veszélytényezők mértékét kifejező KHKT indexet.

A 2013. és 2014. éves elemzések viszont a Kockázatokat Mérséklő Kontrollok Tényezője (KMKT) indexet tünteti fel, ami azt tükrözi, hogy az adott szervezetnél léteznek-e intézményesült kontrollok, illetőleg, hogy ezek ténylegesen működnek-e, betöltik-e rendeltetésüket. Ehhez az indexhez olyan faktorok tartoznak, mint a szervezet belső szabályozása, a belső ellenőrzés, valamint az egyéb integritás kontrollok: etikai követelmények meghatározása, összeférhetlenségi helyzetek kezelése, a bejelentések, panaszok kezelése, rendszeres kockázatelemzés.

¹³ A táblázat adatainak forrása www.integritas.hu oldalon közzétett 2011-2014 évi tanulmányok értékei alapján

A közvagyonnal gazdálkodás és közpénzek kezelése terén a válaszadó rend- és honvédelmi intézmények 95 százaléka önállóan működő és gazdálkodó, míg 5 százalék önállóan működő költségvetési szerv volt.

Az egyéb veszélytényezők körében a felmérésben részt vevő rend- és honvédelmi intézménycsoport 45 százaléka rendelkezett alárendelt szervekkel és a válaszadó 60 intézményből mindössze kettőnek (3,3%) volt háttérintézménye.

Az eredendő veszélyek között kiemelt figyelmet érdemel a külső szabályozási környezet bonyolultsága, ellentmondásossága, hiányossága, amely komoly kockázati kitettséget jelenthet. A rend- és honvédelem szerveire vonatkozó külső szabályozási környezetet a válaszadó intézmények 36,7 % „igen bonyolultnak”, 63,3 % pedig „átlagosnak” ítélte meg. Az intézménycsoport 15 százaléka tartja „ellentmondásosnak” és 20 % „hiányosnak” a szervezetekre vonatkozó hatályos jogi szabályozást.

A humánerőforrás-gazdálkodáshoz kapcsolódóan két kockázati tényező alakulását vizsgálta az elemzés eredendő kockázatok között. A vagyonnyilatkozat-tételre kötelezett személyek alkalmazását tekintve elmondható, hogy a válaszadó intézmények 100 % alkalmaz ilyen jellegű kötelezettséggel rendelkező munkavállalót.

Az adatok alapján megállapítottuk továbbá, hogy a rend- és honvédelmi intézmények 98,3 százalékánál alkalmaznak a fontos és bizalmas munkakörre jelölt, illetve az ilyen munkakört betöltő személy esetében nemzetbiztonsági szűrést. A korrupciós veszélyeztetettséget növelő tényezők körében olyan kockázatokat vizsgáltak, amelyek leképezik egyfelől a költségvetési szervek jogi, intézményi környezetének jellemzőit (kiszámíthatóság, stabilitás), másfelől az intézmények működtetése során jelentkező –alapvetően a mindenkori menedzsment döntéseitől befolyásolt – változó tényezőket. Utóbbiak körében kiemelhető a közbeszerzésekben, uniós pályázatokban való részvétel, valamint a személyi és költségvetési erőforrásokkal való gazdálkodás vagy a szervezeti dinamikák változása.

A korrupciós veszélyeztetettséget növelő tényezők között jelentős súllyal szerepel az európai uniós támogatásra, valamint a közbeszerzések lebonyolítására vonatkozó kérdéskör. Az elmúlt három évben a felmérésben részt vevő rend- és honvédelmi intézmények 63,3 százaléka részesült európai uniós

támogatásban. A támogatásban részesülő szervezetek 44,7 százaléka alkalmazott külső szakértőt az uniós támogatás megszerzésére irányuló pályázat elkészítéséhez. A támogatott szervezetek 15,8 százalékaival szemben indult az elmúlt három évben bármilyen okból szabálytalansági eljárás, amely következtében a támogatásban részesülő intézmények 5,3 százalékát elmarasztalták.

A közbeszerzéseket tekintve elmondható, hogy az intézménycsoport szervezeteinek 83,3 százaléka részt vett az elmúlt három évben közbeszerzési eljárás előkészítésében, lebonyolításában. Ezen szervezetek az elmúlt naptári évben összesen 225 közbeszerzést fejeztek be eredményesen. A válaszadó intézmények 45 százaléka vett részt az elmúlt három évben olyan közbeszerzési eljárásban, amelyben a közbeszerzés értéke elérte az európai uniós értékhatárt. A vizsgált rend- és honvédelmi szervezetek közül 8 olyan akadt (13,3%), amelyek úgy folytattak le vagy működtek közre az elmúlt három évben közbeszerzési eljárás lefolytatásában, hogy – bármely okból– nem alkalmazták a közbeszerzési törvény rendelkezéseit, annak ellenére, hogy a beszerzés értéke elérte a közbeszerzési értékhatárt. Az elmúlt három évben közbeszerzési eljárásban részt vevő rend- és honvédelmi intézmények 14 százalékának támadták meg közbeszerzési eljárását a Közbeszerzési Döntőbizottságnál, amelynek eredményeképpen ezen szervezetek 42,9 százalékát elmarasztalták.

A közbeszerzési eljárásokat, pontosabban az adott közbeszerzési eljárásban részt vevőket vizsgálva megállapítható, hogy a felmérésben részt vevő intézmények 41,7 százalékának volt az elmúlt három évben olyan közbeszerzési eljárása, amelyben háromnál kevesebb ajánlattevő vett részt. A megkérdezettek 11,7 százaléka nyilatkozott úgy, hogy ilyen eset szervezetüknél „háromnál többször” is előfordult. Vizsgálták továbbá azt is, hogy a szervezeteknél az elmúlt három évben előfordult-e, hogy ugyanaz az ajánlattevő több közbeszerzési eljárást is megnyert, illetve, ha igen, akkor az háromnál több esetben fordult-e elő. Ennek eredményeképpen megállapították, hogy ilyen eset a rend- és honvédelmi intézmények 38,3 százalékánál előfordult, valamint 13,3 százalékuknál „háromnál több esetben” is volt rá példa. Az elmúlt három évben a válaszadó intézmények közül 4 olyan szervezet akadt (6,7%), amely „háromnál többször” vett részt olyan közbeszerzési eljárásban, ahol háromnál kevesebb ajánlattevő volt, illetve „háromnál többször” fordult elő, hogy ugyanaz az ajánlattevő nyert (lásd 4. táblázat).

A köztalgyonnal gazdálkodás és közpénzek kezelése kategóriában a korrupciós veszélyeket növelő tényezők között azonosították az ingatlanhasznosítást, az értékpapírok feletti rendelkezést, a vételi és elővásárlási jogok meglétét, koncessziós szerződés előkészítésében vagy megkötésében történő részvételt, valamint a PPP-konstrukcióban való részvételt.

A „rend- és honvédelem” intézménycsoportban a gazdasági társaságokban meglévő tulajdonosi részesedéssel összefüggő korrupciós kockázatok nem jelennek meg, mivel a válaszadó szervezetek egyike sem rendelkezik ilyennel.

rend- és honvédelemi intézmények	Az elmúlt három évben Szervezetüknel előfordult-e, hogy ugyanaz az ajánlattevő több közbeszerzési eljárást is megnyert?		
	Válaszok	1-3 alkalommal	3-nál többször
Az elmúlt három évben Szervezetüknek volt-e olyan közbeszerzési eljárása, amelyben háromnál kevesebb ajánlattevő vett részt?	1-3 alkalommal	8 intézmény (13,3%)	3 intézmény (5%)
	3-nál többször	3 intézmény (5%)	4 intézmény (6,7%)

4. sz. táblázat

A közbeszerzési eljárásban résztvevő ajánlattevők és a megnyert pályázatok arányának alakulása a válaszadó rend- és honvédelmi intézményeknél¹⁴

A külső szabályozási környezet gyakori változása növeli a veszélyeztetettséget, befolyásolja a kialakított feladatellátás menetét, ezáltal bizonytalanságot okozhat. A megkérdezett rend- és honvédelmi szervek 38,3 százaléka nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt három évben lényegesen változott a jogállására vagy szervei önállóságára vonatkozó jogi szabályozás. Ebből 10 százalék esetében ez „többször” is megtörtént az időszak alatt. Emellett a válaszadó

¹⁴Elemzés a 2014. évi integritás felmérés „rend- és honvédelem” intézménycsoportban mért eredményeiről www.integritas.hu letöltés: 2015.08.10.

intézmények 68,4 százaléka esetében változott a szervezet tevékenységére vonatkozó jogi szabályozás lényegesen az elmúlt három évben, amelyből 61,7 százaléknál ez „többször” is előfordult az időszak alatt.

Az állandó vagy ritkán változó szervezeti struktúra megfelelő háttérrel biztosíthatja a kiegyensúlyozott intézményi működéshez. A folyamatos szervezeti változás, illetve a szervezeti struktúra összetettsége és bonyolultsága ugyanakkor kockázatokat hordoz magában, növeli a veszélyeztetettséget, instabilitást és kiszámíthatatlanságot okozhat. A válaszadó intézmények 83,3 százaléka rendelkezik 6 vagy annál több szervezeti egységgel, ugyanez a szám az intézménycsoport 35 százaléknál 15 vagy annál több. A vezetési szintek számát tekintve a válaszok alapján elmondható, hogy a szóban forgó intézmények ugyancsak 83,3 százaléka rendelkezik kettőnél több vezetési szinttel, 23,3 százalékuk pedig négyenél is többel. Az elmúlt három évben történt struktúraváltozások gyakoriságát vizsgálva, megállapítható, hogy a rend- és honvédelmi szervek 63,3 százaléknál történt ilyen jellegű változás az időszak alatt, 28,3 százalékuknál „több, mint két alkalommal”. Ami a legutóbbi szervezeti struktúraváltozás időpontját illeti, a változáson az utóbbi három évben keresztülment szervek felénél „több, mint egy éve”, 34,2 százaléknál „6-12 hónapja”, 15,8 százaléknál „kevesebb, mint 6 hónapja” történt a változtatás. További kockázati kitettséget növelő tényező, hogy a vizsgált intézmények 78,3 százaléka rendelkezik érvényes többéves megállapodással nem-állami szervezettel.

A humán erőforrás-gazdálkodás körében a szervezetek munkavállalóinak fluktuációját tekintve megállapítottuk, hogy az intézménycsoportra jellemző átlagos szervezeti állomány 7,4 százaléka új munkavállaló az előző évben, míg 6,6 százalék távozott. A megkérdezett intézmények 90 százaléknál fordult elő az elmúlt három évben, hogy valamely munkavállalójával szemben – a munkájával kapcsolatosan – büntetőeljárás indult.

A rend- és honvédelmi szervek 90 százaléka alkalmaz valamilyen speciális szakértelmet, 75,9 százalékuk a lehetséges négyből csak egyféle – döntően külső szakértői – szakértelemtípust vesz igénybe, míg 22,2 százalékuk kétfélet.

Egyetlen intézmény nyilatkozott úgy, hogy három féle speciális szakértelemtípust is alkalmaz és a felmérésben részt vevő

szervezetek közül egyik sem alkalmazza az összes felkínált megoldást.

A közbeszerzési tevékenységhez kapcsolódóan ugyancsak kontrollként vizsgálták a közbeszerzés útján beszerzett áruk vagy szolgáltatások teljesítése megfelelőségének rendszerszerű ellenőrzését, amelyet a szervezetek 86,7 százaléka végez. Az adott válaszokat elemezve érdemes megvizsgálni az elmúlt három évben közbeszerzési eljárás előkészítésében vagy lebonyolításában részt vett intézményekkel kapcsolatban néhány kontrollelem kiépültségét is. Azon kontrollelemek kiépítettségi szintjét tekintjük kockázatosnak, amelyek esetében a kapott válaszok alapján meghatározott százalékos érték elmarad az intézménycsoportra jellemző átlagos kontrollszint értékétől (77,43%). Ez alapján a vizsgált 13 kontrollemből 6 kockázatosnak minősíthető, nem szabad figyelmen kívül hagyni ugyanakkor, hogy ezek közül három ugyanahhoz a kérdéskörhöz tartozik és sok tekintetben egymás kiegészítői.

Megvizsgálták, hogy milyen arányban rendelkeznek a külső szakértők alkalmazásának feltételeire vonatkozó külön szabályozással az elmúlt három évben külső szakértő(k) bevonásával közbeszerzési tevékenységet folytató intézmények. Megállapítottuk, hogy a közbeszerzési tevékenységet folytató rend- és honvédelmi szervek kevesebb, mint fele (45,8%) rendelkezik külön szabályozással a külső szakértők alkalmazásának feltételeiről. Összességében megállapítható a rend- és honvédelmi intézmények körében a közbeszerzési tevékenységhez kapcsolódó kontrollok kiépültségének magas a szintje.

A szervezeti kultúra és szervezeti értékek terén a megkérdezett rend- és honvédelmi intézmények 43,3 százaléka rendelkezik nyilvánosan közzétett stratégiával. A nyilvános stratégiával rendelkező szervek 88,5 százaléka esetében a közzétett stratégia tartalmazza a szervezeti kultúra javítása, az integritás erősítése vagy a korrupció elleni fellépés témakörök valamelyikét.

A megkérdezett rend- és honvédelmi intézmények 85 százaléka végez – a belső ellenőrzési feladatok megtervezésén kívül is – rendszerszerű kockázatelemzést. 82,4 százalékuk a kockázatelemzés során azonosított kockázati tényezőket adatbázisban rögzíti, 98 százalékuk értékeli a kockázatelemzés eredményét és az eredmények alapján ugyancsak 98 százalékuk folytat kockázatkezelési tevékenységet.

Az egyik legfontosabb kockázatot mérséklő tényező a megfelelő belső ellenőrzési rendszerek és módszerek megléte és alkalmazása. A rend- és honvédelem intézménycsoportban minden szervezetnél működik különböző formákban belső ellenőrzés, amelynek függetlenségét minden megkérdezett szerv biztosítottnak vallotta.

A kérdőívben felsorolt külső szereplőkkel való kapcsolattartás szabályozottságára vonatkozóan korrupciós kockázatot jelenthet, hogy a felmérésben részt vevők csupán 35 százaléka szabályozta mind a gazdasági szereplőkkel, mind a politikusokkal és más állami/önkormányzati szervek vezető tisztségviselőivel való kapcsolattartási formát, míg ugyancsak 35 százaléuk nem szabályozta egyiket sem. Az ajándékok, meghívások, utaztatás elfogadásának a feltételeit illetően a válaszadó rend- és honvédelmi intézmények 71,6 százaléka rendelkezik a témáról szabályzatban, ami elmarad az intézménycsoporti átlagos KMKT értéktől. Kockázatot mérséklő tényezőnek tekinthetjük továbbá, hogy a nyilatkozó intézmények 93,3 százaléka kötelezi a munkatársakat belső szabályzatban, hogy nyilatkozzanak gazdasági vagy egyéb érdekeltségeikről.

A rend- és honvédelem intézményei számára levonható korrupció veszélyeztetettségi tanulságok

A rend- és honvédelem intézményei figyelmébe ajánljuk, hogy – az ÁSZ által elkészített elemzést felhasználva – a kérdőívnek azokat a kérdéseit vizsgálják meg, amelyekre adott válaszok az intézménycsoport átlagánál nagyobb korrupciós veszélyeztetettséget jeleznek. Ennek meghatározására egy nagyon egyszerű módszert alkalmaztunk. Kiindultunk a kockázati területnek a rend- és honvédelem intézményeire számított összesített indexértékeiből (EVT, KVNT, KMKT), majd azt vizsgáltuk, hogy a kérdőívben szereplő egyes kérdésekre átlagosan milyen válaszokat adtak az egyes intézmények. Ha ez utóbbi átlag kedvezőtlenebb (kockázatosabb) értéket mutatott, mint az intézménycsoport EVT, KVNT, illetve KMKT indexe (attól függően, hogy az adott kérdésre adott válasz mely index értékénél került beszámításra), akkor az adott kérdéshez tartozó tényezőt kiemelt figyelmet érdemlőnek tekintjük. Természetesen ez a kicsit sematikus kiválasztás csak a figyelemfelhívásra alkalmas.

Az egyes szervezeteknek maguknak kell eldönteniük, hogy esetükben az adott tényező valóban korrupciós kockázatot jelent-e.

4. A megyei rendőr-főkapitányságok feladatai az integritás alapú szemlélet elterjesztése érdekében

A szervezet integritás alapú működése együtt jár a szervezeti kultúra megváltoztatásának szükségességével.

A szervezeti kultúra megváltoztatása alapján kidolgozott új működési folyamatokat egyértelműen közvetíteni kell a társadalom és a munkavállalók felé. Célszerű a változások bevezetése során a fokozatosság elvét is figyelembe venni, hogy az új elvárások szakmailag megfelelő módon a gyakorlatban is átültethetők legyenek. Az elvárások gyakorlatba való átültetésének megvalósítása akkor lehet sikeres, ha az eljárások kialakítása a munkavállalók bevonásával történik.

A Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: VMRFK) szem előtt tartva a korrupció ellenes küzdelem fontosságát és az Integritás alapú szervezeti kultúra kialakítását több egymásra épülő folyamatot indított el.

Az ÁSZ integritás kérdőíveinek kitöltése (a szervezet integritásának mérése érdekében)

A VMRFK a kezdetektől, a 2011. évtől részt vesz az Állami Számvevőszék integritás felmérésében. A 155 kérdésből álló felmérés jó lehetőséget biztosít a szervezetnek arra, hogy jogállásából, működéséből és kontroll-hiányosságaiból fakadó kockázatokat kiszűrje, és amennyiben az elemzés alapján szükségesnek látja, beavatkozzon a folyamatokba a kockázat csökkentése érdekében.

Szervezeti stratégia kialakítása

A szervezeti cél pontos meghatározása érdekében a VMRFK Stratégiáját 2014. évben felülvizsgálta. A felülvizsgálat célja, hogy meghatározza a szervezet hosszú távú fejlesztésének alapvető céljait és megvalósításának főbb irányait. A felülvizsgálat eredményeként a szervezet feddhetetlenségére vonatkozó kiegészítés az alábbi módon

bekerült a minőségpolitikai nyilatkozatba.

„A Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság célja a közrend és a közlekedés rendjének fenntartásával, a bűnmegelőzéssel és a hatékony bűnüldözéssel, továbbá magas színvonalú igazgatásrendészeti szolgáltatással biztosítani a megye állampolgárainak, gazdálkodó szerveinek, intézményeinek és látogatóinak a jóllétét és biztonságát.

A Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság a céljai elérése érdekében jól megfogalmazott értékrenddel, küldetésnyilatkozattal, jövőképpel és stratégiai célokkal, magas színvonalú vezetéssel, hatékony erőforrás-gazdálkodással, az érdekelt felekkel partnerkapcsolat kiépítésével, az állomány bevonásával, olyan integrált Minőségmenedzsment Rendszert és Belső Kontroll Rendszert működtet, amely biztosítja az állampolgárok, a gazdálkodók, az intézmények és a látogatók, valamint a rendőri szervezet és az állomány elégedettségének folytonos tökéletesítését és **a szervezet feddhetetlenségét.**

Szolgálatunk középpontjában az ember méltósága áll, így az állomány szakmai és erkölcsi színvonalának állandó fejlesztésével és az állampolgárok megbecsülésén alapuló együttműködéssel biztosítjuk a közrendet, az életminőség folytonos tökéletesítését.”¹¹

A szervezet ellenálló képességének, és integritásának növelése, a jogszabályok és belső szabályozók betartásának elősegítése érdekében a szervezeti kockázatok szűrése és elemzése

A VMRFK a szervezet szabályszerű, kontrollált működése érdekében a Szervezeti és Működési Szabályzatát és szervezeti egységeinek Ügyrendjeit és a munkavállalók munkaköri leírását is folyamatosan jogszabályi környezetnek megfelelően hatályosítja, biztosítja egymásra épülésüket. A munkaköri leírásokban rögzítésre kerülnek a munkavállalói jogkörök, hatáskörök, jogosultságok és az információkhoz való hozzáférés.

A szervezeti integritás érdekében a rendőri korrupciós cselekmények megelőzésével és visszaszorításával kapcsolatos feladatokról szóló 20/2013. (V. 17.) ORFK utasítás felhatalmazása alapján a VMRFK kiadmányozta a rendőri korrupciós cselekmények megelőzésével és visszaszorításával kapcsolatos feladatokról szóló 15/2013. (X. 28.) MRFK intézkedést. Az intézkedés a szervezeti egységek vezetői, a szakirányítás és az Ellenőrzési Szolgálat részére megelőzés jellegű ellenőrzési intézkedéseket ír elő.

Mind a Belső kontrollrendszer, mind az integritásirányítási rendszer végső célja a szervezetek közcélelési képességének biztosítása. A VMRFK a Belső kontrollrendszer erősítése érdekében 2013. és 2014. évre intézkedési tervet dolgozott ki ennek keretében a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság Belső Kontrollrendszerének kialakítására, működtetésére és fejlesztéséről szóló 16/2013. (X. 31.) MRFK Intézkedés (a továbbiakban BKR intézkedés) kiadmányozásra került.

A BKR intézkedés¹⁵ célja, hogy a VMRFK megfeleljen az Áht., az állam és az Európai Unió által felállított Belső kontroll standardoknak és követelményének, mely szerint a Belső kontrollrendszer a kockázatok kezelése és tárgyilagos bizonyosság megszerzése érdekében kialakított folyamatrendszer, amely azt a célt szolgálja, hogy a VMRFK szakmai feladatai végrehajtása során megvalósítsa, hogy a működése és gazdálkodása szabályszerűen, a legkisebb kockázatokkal, négy szem elvének figyelembe vételével átláthatóan valósuljon meg.

A VMRFK Belső kontrollrendszerén belül a megfelelő Kontrollkörnyezet kialakítása érdekében, a BKR intézkedés keretében kiadta az Ellenőrzési Nyomvonal Készítési Szabályzatát. Ennek segítségével a VMRFK Szervezeti és Működési Szabályzatában és szervezeti egységeinek Ügyrendjében meghatározott feladat és hatáskörök reál, gazdasági és információs folyamataira a folyamatgazdák bevonásával elkészültek az ellenőrzési nyomvonalak.

A BKR intézkedésben megfogalmazásra került, hogy a szabálytalanságok kezelése során érvényre kell juttatni a VMRFK működésében a szakmai felkészültség, a pártatlanság és az elfogulatlanság, az erkölcsi feddhetetlenség értékeit, valamint biztosítani kell a közérdekek előtérbe helyezését, ezért az intézkedés keretén belül szabálytalanságok kezelésére szabályzatot adott ki. Továbbá kiadmányozásra került az ellenőrzés során feltárt hibák megismétlődési lehetőségének kizárása érdekében alkalmazandó eljárási rendről szóló 2/2013. (I. 31.) MRFK intézkedés, amely további kockázatok és szabálytalanságok elkerülése végett

¹⁵ A Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság stratégiája a 2010-2020-as évekre

16/2013. (X. 31.) MRFK intézkedés a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság Belső Kontrollrendszerének kialakítására, működtetésére és fejlesztésére

egységes eljárás rendet biztosít a szervezeten belül és a rendszeren belüli vezetői utóellenőrzés rendszerét erősíti.

A BKR intézkedés keretében az államháztartási belső ellenőrzési standardok útmutató figyelembevételével a Kockázatkezelési Szabályzat is kiadásra került a kockázatkezelési rendszer egységes és szabályozott működtetése érdekében.

A Kockázatkezelési Szabályzat a VMRFK kockázatkezelési rendszerének (kockázat azonosítása, elemzése, kezelése, felülvizsgálata) leírására szolgál. A szabályzatban meghatározott kockázatkezelés révén szervezeti egységekre bontva megállapításra került az ellenőrzési nyomvonalban meghatározott feladatok kockázati szintje, és beazonosítása is megtörtént, és elkészült a VMRFK kockázati nyilvántartása is.

A BKR intézkedés a kontroll tevékenységgel kapcsolatosan meghatározza, hogy a VMRFK belső szabályzataiban a felelősségi körök meghatározásával legalább szabályozni kell:

- az engedélyezési,
- a jóváhagyási és
- a végrehajtási szinteket.

A VMRFK-n a szabályozás felülvizsgálata folyamatos.

A kontrolltevékenységek kialakítása és működtetése érdekében a BKR intézkedés meghatározza, hogy a VMRFK-n a szervezeti egységek vezetői felelősek azért, hogy a kontrolltevékenység részeként a szervezet minden tevékenységére vonatkozóan biztosított legyen a folyamatba épített előzetes és utólagos vezetői ellenőrzés (FEUVE), különösen az alábbiak vonatkozásában:

- a pénzügyi döntések dokumentumainak elkészítése során (ideértve a költségvetési tervezés, a kötelezettségvállalások, a szerződések, a kifizetések, a támogatásokkal való elszámolás, a szabálytalanság miatti visszafizettetések dokumentumait is),
- a pénzügyi kihatású döntések célszerűségi, gazdaságossági, hatékonysági és eredményességi szempontú megalapozottsága érdekében,
- a költségvetési gazdálkodás során az előzetes és utólagos pénzügyi ellenőrzés, a pénzügyi döntések szabályszerűségi szempontból történő jóváhagyása, illetve ellenjegyzése, és

- a gazdasági események elszámolásának (a hatályos jogszabályoknak megfelelő könyvvizetés és beszámolás) szabályozottsága során.

A fentiekben felsorolt tevékenységek feladatköri elkülönítését folyamatosan biztosítjuk a szervezetben a négy szem elvének megvalósítása érdekében.

A VMRFK nagy hangsúlyt fektet a FEUVE tapasztalatokra a belső szabályozók módosítása és felülvizsgálata során.

A BKR intézkedés keretén belül Nyomon Követési Rendszer – Monitoring Szabályzat került kialakításra, amely a VMRFK tevékenységének, a célok megvalósításának nyomon követését biztosítja. A belső kontrollrendszer monitoringja rutintevékenységek, külön értékelések, vagy e kettő kombinációja révén valósul meg oly módon, hogy:

- a folyamatos monitoring tevékenységek kiterjednek az összes kontrollelemre, és magukban foglalják a szabályellenes, etikátlan, gazdaságtalan tevékenységek megakadályozására létrehozott, de nem hatékony, és nem kellően eredményes belső kontrollrendszerrel szembeni fellépést,
- a külön értékelések gyakorisága és terjedelme elsősorban a kockázatok értékelésétől, és a folyamatos monitoring eljárások eredményességétől függ, a feltárt belső kontroll hiányosságokat a vezetés megfelelő szintjére kell jelenteni, hogy ezáltal biztosítani lehessen, hogy a belső kontroll eljárások teljesítik a megcélzott eredményeket, az előzetesen meghatározott módszerek és eljárások alapján, és
- a specifikus külön értékelések a belső kontrollrendszer eredményességének kiértékelésére irányulnak, és céljuk biztosítani, hogy a belső kontroll az előre meghatározott módszerekkel és eljárásokkal elérje a kívánt eredményeket.

Az információs és kommunikációs rendszer egységes kialakítása és működtetése érdekében Információs és Kommunikációs Szabályzat került kiadományozásra a BKR intézkedés keretében. A benne foglaltak alkalmazásával (belső szabályozók felülvizsgálatával) a VMRFK információs rendszere:

- képes lesz minden esemény, tranzakció pontos, teljes körű és ellenőrzött feldolgozására,
- az adott szintre a végrehajtáshoz szükséges, megfelelő mennyiségű és minőségű, kellően pontos, releváns

információkat a megfelelő időpontban eljuttatására.

A BKR rendszer működtetése során nyert információk alapján a VMRFK vezetése meghatározza a szervezetén belül a kockázatok kontrollálásához vagy csökkentéséhez szükséges intézkedéseket, javítva a belső és külső kommunikációján és a szervezet hatékonyságán.

A BKR intézkedés minden évben felülvizsgálatra kerül, a változások dokumentálása megtörténik.

A szervezeti belső kommunikáció javítása

A belső környezet alakításában nagy szerepe van a szervezeti kommunikációnak. A belső kommunikáció javítása érdekében a VMRFK-n havi rendszerességgel állománygyűlés van, ahol a munkavállalókat a vezetők szakirányítási rendben tájékoztatják az elmúlt időszak eseményeiről és eredményeinek értékelésére is megtörténik a vezetés részéről. Új munkatársak bemutatásra kerülnek, jutalmazásként vezetők javaslata alapján hónap dolgozói címek kerülnek kiosztásra, melynek indoklása is ismertetésre kerül, terjesztve ezzel a jó gyakorlatokat. Feladatszabások történnek. Megelőzés jelleggel a Humánigazgatási Szolgálat esettanulmányokat ismertet az állománygyűléseken a munkavállalók által elkövetett jogsértésekkel kapcsolatban.

Havonta az osztályvezetők részére is külön állománygyűlés kerül megtartásra, ahol feladat ismertetés történik.

A VMRFK-n a szervezeti egység vezetői reggeli eligazítás keretében tájékoztatják egymást a napi és határidős feladataikról és a megyei főkapitány feladatokat határoz meg, továbbá a szakigazgatási területekre a VMRFK vezetője által meghatározott gyűjtőszámok, indikátorok és statisztikák alapján a szakterület munkájának értékelése és elemzése is megtörténik. Az eligazításról jegyzőkönyv készül, amelyet területi szervezeti egység vezetői és helyi szervek megkapnak a gyors hatékony feladatellátás céljából. A területi szervek vezetői vezetés irányítási rendszer keretében ugyanúgy, mint a VMRFK szervezeti egységek vezetői eligazítás keretében tájékoztatják egymást a napi határidős feladataikról, továbbá a Rendőrség egyes vezetői szintjein elmondott

feladatokat az alárendelt egységeknek továbbítják. A feladatokhoz felelőst, határidőt rendelnek és a folyamatba épített vezetői ellenőrzés keretében megvalósul a feladatok nyomkövetése (FEUVE), amely hatékony feladat ellátást biztosít.

A Rendőrség szervezeti felépítésének és feladatrendszerének sajátosságai okán szükségszerűen centralizált vezetés-irányítási rendszer mellett a VMRFK vezetői jó érzékkel alkalmazzák a konzultatív módszereket is felismerve, hogy a túlcentralizált vezetés-irányítás, a „szabad gondolkodás” elsorvadásához és ezen keresztül a mindennapi kreativitás eltűnéséhez vezethet.

A VMRFK-n az Intranetes portál működése is az informáltság és átláthatóság célját szolgálja. Számos hasznos funkciója közül kiemelendő a belső szabályzatok, iratminták, módszertani útmutatók tárhelye. A VMRFK-n a számítógépeken kötelező az intranetes honlapot kezdőlapként beállítani. Bevezetésre került a vezetői fogadó óra, melynek időpontjáról szintén a belső intranetes portálon értesülnek a munkavállalók. A vezetői fogadó óra során a munkavállalók panasz ügyekkel és javaslatokkal közvetlenül kereshetik fel a VMRFK felső vezetését.

Munkavállalók bevonása a belső környezet javítása érdekében

Kérdőív segítségével 2013. év végén felmérésre kerültek az állomány elkötelezettségét, és „hangulatát” javító javaslatok. A felmérés alapján 2014. évben intézkedési terv készült a lehetőségekhez mért belső környezet és „hangulat” javításának megvalósítására. Fő irányvonal volt az épületek, irodák és kiszolgáló helyiségek felújítása és karbantartásának elvégzése munkahelyi környezet javítása érdekében.

Társadalmi felelősségvállalás az átláthatóság érdekében

A rendőrség egyik sajátossága, hogy az emberek általában hatóságként találkoznak vele. A rendőrségi nyílt nap lehetőséget nyújt a mindennapi munkába való betekintésre. A VMRFK rendszeresen szervez családtagjaik és a társadalom többi tagja számára nyílt napokat, ahol munkahely és munkahelyi eszközök bemutatásán túl bűnmegelőzési és baleset megelőzési, előadások versenyek is várják az érdeklődőket. Ezek az események sajtónyilvánosságot is kapnak. Korosztályos látogatások

szervezése is folyamatos, főleg középiskolások részéről van érdeklődés.

A társadalmi felelősségvállalás fontosságára tekintettel más államigazgatási szervek, civil szervezetek és gazdálkodási szervezetek részére felkérésükre bűnmegelőzési és baleset megelőzési tevékenységgel kapcsolatos bemutatók és előadások és színházi megelőzés célú előadások megtartását is rendszeresen végzi a VMRFK. (2014. évben a középiskolás tanulók számára a Megyei Baleset-megelőzési Bizottság felkérésére és közreműködésével, Helyszín címmel színházi előadás került megírásra és megtervezésre, amelyet a megye városaiban adott elő a Pannon Várszínház.)

Továbbá közrend, közbiztonság, bűnüldözés és bűnmegelőzéssel kapcsolatos társadalmi szervekkel való együttműködések keretében végzett tevékenységek, vagy a társadalom közbiztonságát, közérzetét javító a rendőrség, mint szervezet megítélését erősítő tevékenységek sajtó kommunikációját is megvalósítjuk, ezzel is erősítve a társadalomért való felelősségvállalást. Az országban elsőként vezettük be pl. a Megyejárás (Megyejárór) programot.

Az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője által a Járási Közbiztonsági Egyeztető Fórumokkal kapcsolatban kiadott Intézkedési Tervben rögzítetteknek megfelelően, a Járási Közbiztonsági Egyeztető Fórumok Veszprém megyében a társadalmi felelősséget erősítését célzó módon zajlanak, a szervezési feladatokat a VMRFK vezetőjének utasítására az érintett rendőrkapitányságok hajtják végre, úgy hogy a Fórumra évente két alkalommal kerül sor. A meghívottak körét Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztályával, valamint a térség országgyűlési képviselőivel kibővítettük. A közös feladatmegoldás, valamint a hatékony problémamegoldás érdekében minden fórumon belül különböző munkacsoportokat hoztunk létre a társadalom által felmerülő kérdések megvitatása, megoldása érdekében.

A Járási Közbiztonsági Egyeztető Fórumok mellett, a megyében közvetlen kapcsolattartás is megvalósul a VMRFK helyi szerveinek vezetői által a feladat és hatáskörükhöz tartozó települések vezetőségével személyes megkeresés útján, amely nagyban elősegíti helyi közösségi problémák hatékony megoldását, csökkenti a reagálási időt, és fokozza az állampolgárok közbiztonsági érzetét és az együttműködési készségét.

Kiemelt figyelmet fordítunk a VMRFK együttműködési rendszerére, amely nagyon sokrétű. 2014. évben adatbázist hoztunk létre

azzal a céllal, hogy rendszerezzük és szervezettebbé tegyük az együttműködések.

Pályázati tevékenységünkkel is hozzájárulunk a társadalmi szerepvállaláshoz, melyek közül jelentős volt „Az áldozattá válás megelőzését és az áldozatsegítést szolgáló Veszprém megyei komplex rendszer működtetése a társadalmi kohézió erősítésével” című TÁMOP – 5.6.1.C-11/2. -2011-0008 azonosító számú projekt. A Nemzeti Bünmegelőzési Tanács kiírására benyújtott a „Itt a jövőd a tét” és az „Útmutató a biztonsághoz” című komplex bünmegelőzési és áldozatvédelmi program.

A Police.hu honlapon a VMRFK a gazdálkodásával összefüggő, közbeszerzéseivel, 5.000.000.-Ft feletti beszerzéseivel kapcsolatos szerződés kötéseit, adományozásról szóló megállapodásainak adatait, folyamatosan közzé teszi az átlátható szervezet biztosítása érdekében.

A gazdálkodási tevékenységek átláthatósága és szervezet integritása érdekében a nettó 2 millió Ft feletti beszerzési és a közbeszerzési eljárások során döntés előkészítő és javaslattevő bizottságot működtetünk és FEUVE -re nagy hangsúlyt fektetünk.

A szakmaiság, az objektivitás és az átláthatóság humánerőforrás területén való megvalósítása érdekében

A VMRFK folyamatosan törekszik az állások betöltése során a nyilvános pályázatok vagy rendőrségen belül működő intraneten belüli pályázatok kiírására. A munkavállalóvá váló kollégák integrálása során a belső szabályozók és programok használatának elsajátítása érdekében—belső képzéseket végzünk. Az újonnan belépő kollégák beilleszkedése a szervezetbe már jóval a munkaszerződés aláírása előtt, az állásinterjún megkezdődik. A beilleszkedés nem ér véget a szigorúan vett munkába való bevonással. Hiába tudja az új alkalmazott a feladatait, nem lesz teljes értékű tagja a szervezetnek. Erre csak akkor kerülhet sor, ha megfelelő ismeretségeket és kapcsolatokat alakít ki "házon belül". Ahhoz hogy ezt megfelelő kontextusban, a szervezeti kultúrához igazodva tegye a munkavállaló, a VMRFK úgynevezett "pszichológiai szerződés"-t köt a munkavállalóval. A pszichológiai szerződés nem más, mint egy beszélgetés, amelynek légköre megértő, pozitív hangulatú, azonban elvárások megfogalmazásának színtere, ennek megfelelően felelős hangnemű, kellő határozottság és komolyság szükséges

a sikeres megvalósításhoz. Gyakorlatban az első beszélgetés közvetlenül a személy felvételét követően (max. 1-2 héten belül) történik, majd ezt követi az utánkövető beszélgetés, 4-6 hónap múlva. Az utánkövető beszélgetés felméri, hogy a beilleszkedés hol tart, esetleg szükség van-e további beavatkozásokra vagy elég a folyamatos figyelemmel kísérés. Az új tisztek fogadása az ORFK által kiadott útmutató szerint történik nagy hangsúly fektetve a leírtak maradéktalan betartására. A szükséges továbbképzéseken való részvételt vagy online tanulást biztosítjuk. 2013. évtől egységes teljesítmény-értékelési rendszer bevezetése megtörtént. A jogszabályokban és az SZMSZ-ben meghatározottak alapján az érintett munkavállalói réteg szükség szerint minden évben eleget tesz a vagyon nyilatkozat tételi kötelezettségének. A munkavállalóknak minden évben nyilatkozniuk kell az egyéb munkavégzéssel kapcsolatos tevékenységeikről, az összeférhetlenségi szabályok ellenőrizhetőségének céljából. Az új Hszt, azaz a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló a 2015. évi XLII. törvény bevezetése kapcsán az intranetes hírportálon külön menüpontot hoztunk létre, ahol a hivatásos állomány kérdéseket tehet fel, melyre a kérdés jellegétől függően az illetékes vezető válaszol.

Összegzés

Tanulmányunkban definiáltuk az integritást, mint a korrupció mentességet, és az integritás menedzsmentet, ami a korrupció megelőzését szolgálja.

Kiemelt figyelmet fordítottunk a 2015. évben megjelent Nemzeti Korrupcióellenes Program és az ehhez kapcsolódó – a Nemzeti Korrupcióellenes Program és az azzal összefüggő intézkedések 2015-2016. évre vonatkozó terve elfogadásáról – szóló 1336/2015. (V. 27.) Korm. határozat megvalósítására.

Ismertettük az Állami Számvevőszék úttörő szerepét a közszolgálati korrupcióellenes kultúra megteremtésében, a 2009. évtől bevezetett Integritás Projekt keretében.

Bemutattuk azokat az intézkedéseket, melyeket a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság tett és tesz a korrupciós szemlélet elterjesztése érdekében. Célunk a jó gyakorlatok széles körű ismertetése és alkalmazása.

Összefoglaltuk – a teljesség igénye nélkül – egy megyei rendőr-főkapitányság szemszögéből, a korrupció megelőzése témakörben

megjelent rendvédelmet érintő stratégiai dokumentumokat, jogszabályokat, szabályzatokat, elemzéseket és ezek gyakorlati alkalmazását.

Az integritásmenedzsment során végzett munka alapján javasoljuk a „jó gyakorlat” országos adatbázis létrehozását, amely „puha” eszközökkel segítheti a kockázatok megelőzését, a munka hatékonyabb, szabályszerű megvalósítását, és minőségi színvonalának növelését. A „jó gyakorlat” adatbázis anyagának vezetői értekezleten történő ismertetése, feldolgozása és továbbképzéseken bemutatása is a szervezeti integritást növelését tudja szolgálni.

Az integritásmenedzsment alkalmazásával megállapítást nyert, hogy a folyamatos fejlesztés során nem kizárólag a reaktív eszközöket kell használni, hanem egyensúlyt kell teremteni a proaktív és a reaktív megközelítés között.

Munkánk során nagy segítség lehet, ha az együttműködő partnerek, társhatóságok és munkatársak elkötelezettségét és erejét is használni tudjuk.

IRODALOM

- Elemzések a közszféra korrupciós kockázatairól http://integritas.asz.hu/arop_1_2_4
- Integritás jelentés 2011.06.23. <http://integritas.asz.hu/publikaciok>
- A 2012.évi integritás felmérés eredményeinek összefoglalója
http://integritas.asz.hu/arop_1_2_4
- Összefoglaló tanulmány a 2013. évi integritás felmérés eredményeiről
http://integritas.asz.hu/arop_1_2_4
- Elemzés a 2013. évi Integritás felmérés „Rend- és honvédelem intézménycsoportban mért eredményeiről http://integritas.asz.hu/arop_1_2_4
- Összefoglaló tanulmány a 2014. évi integritás felmérés eredményeiről
http://integritas.asz.hu/arop_1_2_4
- Elemzés a 2014. évi Integritás felmérés „Rend- és honvédelem intézménycsoportban mért eredményeiről http://integritas.asz.hu/arop_1_2_4
- Búza László: A rendvédelmi hivatásetikai kódex és etikai szabályzat *Belügyi szemle, 2014,4*
- 1336/2015. (V. 27.) Korm. határozat, a Nemzeti Korrupcióellenes Program és az azzal összefüggő intézkedések 2015.-2016. évre vonatkozó terve elfogadásáról *Magyar Közlöny 2015. évi 72.szám*
- Nemzeti Korrupcióellenes Program <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/>
- A Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság stratégiája a 2010-2020-as évekre
- 16/2013. (X. 31.) MRFK intézkedés a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság Belső Kontrollrendszerének kialakítására, működtetésére és fejlesztésére

FALLAH NÓRA¹, GÁSPÁR-KOCSIS KATA², MARI
GABRIELLA²:

Rendőrségi korrupcióra hajlamosító pszichológiai faktorok

Absztrakt

A rendvédelmi korrupciós magatartás már a Biblia tanításaiban is megjelent. A korrupció egy komplex társadalmi jelenség, mely definiálása aspektustól függően eltérő lehet. A korrupciós tranzakció során a résztvevő személyek között jogtalan előnyszerzés megy végbe. A korrupciós magatartás mögött nem írható le genetikus háttér. Az egyéni különbségek között személyiségfaktorok, mikro- és makrokörnyezeti elemek, továbbá társadalmi-szituációs tényezők húzódnak meg. Hajlamosító lehet a külső kontrollos személyiség, machiavellizmus, a kognitív-morális fejlődés nem megfelelő szintje, az önkontroll hiánya, tartásnélküliség, konfliktuskerülés, introvertáltság, neuroticizmus, mohóság és a másokkal való érzelmi kapcsolatok csökkent képessége. Társadalmi szinten a hierarchikus tagozódás, az erőforrások egyenlőtlen elosztása, illetve az eltérő csoportérdekek állhatnak a háttérben. A korrupció egy nagyfokú, költségeit és kockázatát meghaladó nyereség reményében történő kockázatkereső magatartásformaként jellemezhető.

Kulcsszavak: rendvédelem, korrupció, versengés, együttműködés, machiavellizmus

¹Levelező szerző: Fallah Nóra pszichológus, kognitív viselkedésterápiás konzultáns, szexuális tanácsadó. Email: fallahnora@gmail.com Telefonszám: 06-70-540-2589

² Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság

Bevezetés

A korrupció szó a latin *corrumpo* szóból származtatható, melynek jelentése kárt tenni, elrontani vagy megcsúfítani valamit (Kardos, 2014). A rendvédelmi korrupció vámosok által elkövetett formájával, az előírtnál

magasabb összegű vám beszédésével már a Biblia Újszövetségében is találkozhatunk (Gáspár, 2014). A mindennapi életünkben a korrupció több fajtája is jelen van. Gondoljunk például a protekcióra, hálapénzre, a hatalmi pozícióval járó előnyökre, borraivalóra vagy akár a különböző ajándékokra (Balogh, 2011). A korrupció egy társadalmi jelenség (Bilkei, 2000), mely mögött társadalmi-szituációs faktorok húzódnak meg (Bereczkei és Tóth, 2008). Magyarországon a szocializmust felváltó demokratikus többpártrendszer sem tudott véget vetni a korrupciós magatartásnak. A korrupció idomult a piacgazdaság jellegzetességeihez, annak politikai, gazdasági, társadalmi közegéhez (Balogh, 2011). Az ipari társadalom sajátosságából adódóan a korrupciós jellegű szabálysértő viselkedés nyilvánvalósága alacsonyabb és kevésbé átlátható. Az ipari társadalommal szemben egy tradicionális törzsi, kláni, nemzetségi társadalomban az erőforrások elosztása a csoporttagok által történik, így a normaszegő egyén az egész közösséggel kerül szembe (Bereczkei és Tóth, 2008). A korrupció egy komplex jelenségként írható le, melynek komplexitását jól mutatja, hogy társadalmi jelenségéből adódóan nehezen definiálható (Bilkei, 2000), fogalmi meghatározása nem tekinthető egységesnek (Bilkei, 2000; Gáspár, 2014; Kardos, 2014).

Összefoglaló tanulmányunkban a rendőrségi korrupt viselkedés mögött esetlegesen meghúzódó pszichológiai tényezőket kívánjuk bemutatni. Kitérünk a korrupciós fogalomalkotás komplexitásának problémakörére, a korrupció típusaira, illetve a szakirodalmak alapján áttekintjük a korrupció mögött meghúzódó hajlamosító egyéni személyiségi és társadalmi-szituációs tényezőket. Továbbá ismertetni szeretnénk a korrupcióban egyszerre jelenlévő versengő és együttműködő magatartást mozgató mechanizmusokat.

A korrupció fogalma és a rendőrségi korrupció típusai

A szakirodalmak a korrupció leírása során mutatnak kapcsolódási pontokat, viszont a definíciók attól függően nagyon eltérőek lehetnek, hogy a szerzők a korrupció mely nézőpontjára helyezik a hangsúlyt (Kardos, 2014). A témában kutató szerzők az adott földrajzi terület vagy ország történeti, kulturális, gazdasági, társadalmi különbségeitől függően emelik ki a korrupció definiálása során általuk fontosnak tartott szempontokat (Gáspár, 2014). Kránicz Mariann a

fogalom alkotása során a korrupció bonyolultságát, annak összetettségét, a különböző jogosulatlan juttatásokat és a hatalommal való visszaélést emeli ki. Krémer Ferenc a rendőri korrupció jogtalan előnyszerzésére és a korrupció szervezettségére, míg Finszter Géza a rendőrségi korrupció romboló negatív hatására helyezi fogalom alkotásának a fókuszát (Kardos, 2014). A különböző korrupciós definíciók között vannak közös tartalmi és elkövetési elemek. A rendőri korrupció alapját képezi a jogtalan előny megszerzése érdekében történő minimum kétszereplős tranzakció (Kardos, 2014; Gáspár, 2014). A korrupcióban résztvevő rendőrt és polgári személyt motiválja a tranzakcióból származó nyereség, mely a rendőr esetében általában anyagi haszonszerzés, míg a polgári személy esetében részben vagy teljes egészében mentesülés a rendőri intézkedés alól (Kardos, 2014).

A rendőrségi korrupció tipológiája közül a szakirodalmak által gyakran hivatkozott Barker és Roebuck (1973) típusánát szeretnénk kiemelni. A szerző páros a rendőrségi korrupció nyolc típusát különítette el.

- Az első típusba tartoznak azok az esetek, amikor a rendőr törvénytörő magatartás nélkül hivatali pozíciója révén jut különböző előnyökhöz, javakhoz. Például ingyen ital/ étel, a hatalmi pozíciója miatt különböző árukra kapott kedvezmény vagy egy bizonyos díj fejében a rendőr kiemelt tulajdonvédelmet nyújt.

A következő négy korrupciós fajta közös jellemvonása, hogy valamilyen fizetségért cserébe a rendőr eltekint az illegális bűncselekménytől.

- A második típusnál a rendőr jutalékért cserébe rendőri támogatást biztosít.
- A harmadik típus esetében a rendőr az adott bűncselekmény elkövetőjét pénzzel zsarolja, annak fejében, hogy a kapott összegért cserébe eltekint a letartóztatástól.
- A negyedik típusnál a rendvédelmi dolgozó saját haszonszerzése céljából védelmez egy illegális tevékenységet. Például jelzi az esedékes ellenőrzéseket, razziákat.
- Az ötödik típus, amikor a rendőr módosítja egy adott rendőrségi ügy lefolyását, vagy eltörli a büntetést. Például nem hajt végre egy letartóztatást, vagy egy bizonyos összegért cserébe

eltekint a kiszabható közlekedési bírságtól.

A következő két típus közös pontja, hogy a rendőr konkrét bűncselekményt követ el a korrupción túl.

- Hatodik típusnál a rendőr szolgálati feladata ellátása közben lopást hajt végre, mely lopás irányulhat áldozatokra, letartóztatott személyekre, tetthelyekre vagy akár őrizetlenül hagyott területekre.
- Hetedik típus esetében a rendőr közvetlen bűncselekménybe kerül. Ez a direkt bűncselekmény elkövetése történhet például a rendőrség számára hasznos információ megszerzése miatt.

A következő típusnál hivatali személyek között, szervezeten belül történik a korrupció.

- A nyolcadik típusnál egyfajta belső elszámolási előny van jelen. Ebben az esetben a korrumpáló és a korrumpált is hivatali személy, akik között szabadnap, beosztás, előléptetés, bizonyítékok kiárúsítása jöhet létre. (Ivkovic, Cajner-Mraovic és Ivanusec, 2004; Gáspár, 2014).

A korrupció első lépése lehet a törvényi szabálysértés nélküli, ártalmatlannak tűnő ingyenes étel, ital elfogadása. Ebben az esetben az egyén, saját becsületessége igazolása érdekében morálisan semlegesíti tettét: „egy ingyen étel vagy ital elfogadása nem szabálysértő, ettől hogy élek a lehetőséggel én még egy becsületes ember vagyok”. Következő alkalommal esetlegesen tovább merészkedhet, és olyan cselekedetet is megtehet a személy, ami külső szemmel már súlyosabb vétékként értelmezhető. Ennél a lépésnél is fontos a saját értelmezésű önigazolás, mely a normasértés súlyát csökkenti. A folyamat során az egyén újabb és újabb határokat lép át egészen addig, ameddig az önigazolásához a közege normái és értékei lehetőséget adnak. A folyamat végén az egyén identitásváltozása figyelhető meg. Az identitásváltozás során megváltoznak az értékek és a korábbi értékrendjét egy antiszociális értékrendre cseréli a személy (Fogarasi, 2012).

A korrupció definiálási nehézségei, valamint a fentebb leírt korrupciós tipológia során is jól látszik a jelenség összetettsége, komplexitása. A korrupció fogalmi sokrétűségének, illetve típusainak áttekintését követően

érdeemesnek találtuk a szakirodalmak alapján megvizsgálni, hogy vajon áll-e genetikus háttér a korrupciós viselkedés mögött. Továbbá kíváncsiak voltunk arra, hogy milyen társadalom-szituációs tényezők befolyásolják a korrupciós magatartást illetve, hogy a szakirodalmak jeleznek-e korrupcióra hajlamosító egyéni különbségeket, személyiségjegyeket.

A korrupciós hajlam egyéni különbségei

Típusától függetlenül a korrupcióról elmondható, hogy nem áll mögötte örökletes, genetikus háttér, nincs olyan gén, ami a korrupciós viselkedésért lenne felelős. Egy áttételes kapcsolat viszont leírható a gének és a korrupció között, mivel a genetikai tényezők 40-60% - ban felelősek a személyiségvonásokért, attitűdökért és társadalmi orientációkért (Bereczkei és Tóth, 2008). A korrupatív magatartás mögött meghúzódhatnak bizonyos hajlamosító személyiségjegyek (Bilkei, 2000), társadalmi-szituációs tényezők (Bereczkei és Tóth, 2008), egyéni, társadalmi szerep elégedetlenség, anyagi magatartás előnyben részesítése, illetve a közvetlen környezet korrupatív csoportnormája (Bilkei, 2000).

Lefcourt (1982) a korrupatív hajlandóságban eltérést ír le a külső és belső kontrollos személyek között. Lefcourt szerint a társadalmi nyomással, erkölcsi kísértéssel szemben a belső kontrollos személyek ellenállóbbak a külső kontrollos személyekhez képest. Továbbá felhívta a figyelmet Miller és Minton (1969) kutatási eredményeire, ahol szignifikáns korreláció mutatkozott a külső kontrollos irányultság és a fokozott machiavellisztikus hajlam között (Majstrovic, 2013). Kutatások alapján a machiavellisztikus irányultság haszonszerzés, saját érdek elérése céljából korrupcióra hajlamosító etikátlan viselkedést válthat ki (Hegarty és Sims, 1978, Majstrovic, 2013). A machiavellista személyek képesek a cél elérése érdekében érzelmeiket kizárva cselekedni és saját céljaik elérése érdekében társaikat eszközként felhasználni (Bereczkei és Tóth, 2008). A fokozott machiavellisztikus hajlammal rendelkező személy sajátossága közé tartozik, hogy könnyen be tud illeszkedni a versenyszellemű szervezeti kultúrába, de ezzel párhuzamosan machiavellizmusából fakadóan zavaró hatással lehet a szervezet etikai légkörére, továbbá ronthatja a szervezeti nyílt kommunikációt is (Majstrovic, 2013).

Egy szervezetben az etikus viselkedés kulcsfontosságú tényezőjének számít az alkalmazottak erkölcsi érettsége.

Kohlberg (1959) elgondolása szerint az egyén erkölcsösségének szintje megegyezik a kognitív-morális fejlődésének szintjével. A különböző etikai dilemmák megoldásánál megjelenő kognitív reakciók szempontjából fontos a személy erkölcsi fejlődése, mivel az egyén ez alapján dönt különböző helyzetek etikusságáról (Kohlberg, 1959). A korrump személyek gondolkodására jellemző egyfajta kognitív hiba. Az események befolyásolásával kapcsolatosan azoknál a személyeknél, akik fokozott hatalmi szituációba kerülnek egy illuzórikus kontroll képzet jelenik meg. Ez a hatalmi állapot önbizalom növekedést, optimizmust és magas aktivitási szintet eredményez. A hatalmi állapot illuzórikus kontrollja lehetőséget adhat hatalmas belső erők megmozgósítására, mely sikerekhez vagy korrupciós viselkedéshez vezetheti az egyént (Majstrovic, 2013). A korrupciós magatartás folyamán végbemenő kognitív feldolgozás során a jó és rossz jelentésköre újraértelmeződik, így a korrump cselekvés pozitív színezetet is kaphat. Ez a fajta kognitív folyamat lehetőséget ad az egyénnek arra, hogy elkerülje a korrump cselekedet és az etikai előírás között fennálló etikai disszonanciát (Ashforth és Annad, 2003; Majstrovic, 2013).

A korrupatív viselkedés kialakulásában megfigyelhető személyiségjegyek között található a mindennapi viselkedést érintő önkontroll hiánya, a tartásnélküliség, a sodorhatóság, a konfliktuskerülés (Bilkei, 2000) és a mohóság (Burke és Cooper, 2009). Hedrich és Zeleskov-Doric (2006) tanulmányukban olyan korrupcióhoz vezető személyiségjellemzőket írtak le, mint a korrupción követeléseivel szembeni kisebbségérzés, az asszertivitás hiánya, az introvertáltság, a tapasztalatok irányában történő nyitottság hiánya, az agresszivitás kontrolljának deficitje, a fokozott neuroticitás, a másokkal való érzelmi kapcsolatok csökkent képessége (Majstrovic, 2013). A domináns határozott, tudatos személyek kisebb valószínűséggel mutatnak korrump magatartást (Bilkei, 2000). Egy összehasonlító tanulmány azt vizsgálta, hogy az egyéni személyiségbeli tulajdonságok vagy a társadalmi közeg a hangsúlyos a korrupciós magatartás kialakulásában. A vizsgálatban magyar mintát vetettek össze angol mintával. Az eredmények azt mutatják, hogy a korrupció lehetőségét felkínáló napi gazdasági/társadalmi gyakorlat határozta meg a korrupciós viselkedés létrejöttét az egyéni különbségek relevanciájával szemben. Azokban az esetekben, amikor lehetőség volt az adott társadalmi közegben a korrupcióra, akkor nemzettől függetlenül éltek ezzel a lehetőséggel a

megkérdezett alanyok. Ezen eredmények alapján elmondható, hogy a korrupciós viselkedés jelenléte sokkal inkább kontextuális tényezőkön múlik (Fülöp és mtsai, 2002).

Az egyén minta alkotásában szerepet játszanak a családi, mikro- és makrokörnyezeti emocionális, feladatorientált és pénzügyi minták. A családi minta, melyet legtöbbször az apa testesít meg, meghatározó a személy attitűd kialakításában. A mikro-környezeti mintát a baráti, ismerősi, munkatársi kör, a makrokörnyezet pedig a társadalom adja. A korrupció szempontjából fontos az egyén környezetében elfogadott pénzügyi minta (Bilkei, 2000). A társadalmi tényezők között a különböző források elosztása meghatározó lehet a korrupciós magatartás kialakulásában (Berezkei és Tóth, 2008). A személy közvetlen szükségletéből, megélhetési problémáiból adódó elégedetlensége a korrumpív viselkedés mozgató rugója lehet. Nagyobb valószínűséggel gyakorol korrump magatartást az a személy, aki elégedetlen az anyagi, megélhetési, hatalmi és egyéb szükségleteinek a kielégítési lehetőségeivel, szemben azokkal a személyekkel, akik elégedettek (Bilkie, 2000). A korrupcióra hatással lehet az adott szervezet etikai légkörének észlelése és a munkában eltöltött idő hossza (Majstrovic, 2013). További társadalmi-szituációs faktor lehet a hierarchikus tagozódás (Berezkei és Tóth, 2008). A rendvédelmi szerveknél egy szigorú alá-fölérendeltségi hierarchia van jelen és a beosztottak a parancsnokaiknak sok szempontból ki vannak szolgáltatva. A korrupciós viselkedés ezen a szigorú hierarchikus állapotban a függetlenség, az önállóság látszatát testesítheti meg, illetve szakmai tudásának egyfajta kompenzációjaként is funkcionálhat (Veréb, 2014).

Összességében elmondható, hogy a korrupciós magatartás mögött nem genetikusan áll, hanem a hajlamosító személyiségtényezők, valamint a személyt körülvevő mikro- és makrokörnyezeti értékrendi tényezők összefüggéseiből eredeztethető. A következőkben röviden áttekintjük a korrupciót a versengés és az együttműködés tükrében. Izgalmas jelenség, hogy a versengés és az együttműködés egyszerre jelenik meg a korrupció során.

A korrupció versengés és együttműködés szempontú megközelítése

A mai piacgazdaságnak és a többpártrendszerű demokráciának köszönhetően a versengés fennálló és domináns jelenség. Fontos tényező, hogy a versengésben részt vevő személyek győztes vagy vesztes

oldalon állnak. A győzelem elérése érdekében használt eszközök kultúrafüggőek lehetnek, hiszen a különböző társadalmak normatívája e tekintetben eltérő, továbbá az eszközök hatékonysága más lehet. Abban az esetben, ha egy társadalomban a korrupció elfogadott eszköz a különböző előnyökhöz, haszonhoz való hozzájutásban, akkor a korrupciós magatartás megoldásként jelenhet meg a versengési helyzetekben (Fülöp, 2009).

A korrupció egy kockázat-kereső magatartásformaként írható le, melyre jellemző, hogy a korrupcióval járó költségek és kockázatok nagyfokú nyereség érdekében vállalhatóak fel. A kockázat a korrumpálót és a korrumpáltat is érinti. Kockázatként megjelenik a lebukás veszélye, továbbá a társadalmi megszégyenülésen túl a normaszegésből fakadó pszichés egyéni költségek is leírhatóak. Ezek a pszichés költségek a rossz közérzetben, büntudatban és lelki stresszben egyaránt megnyilvánulhatnak (Bereczkei és Tóth, 2008). Azok a személyek, akik céljukat tisztességtelenül érik el, örömük sok esetben agresszív örömben, kárörömben fejeződik ki, továbbá előfordul, hogy az örömük büntudattal társul (Fülöp, 2008). Nyereségként olyan előnyök írhatóak le, melyek megérik az egyénnek ezt a magas fokú kockázatvállalását. Ilyen előny lehet például az anyagi haszon vagy egy társadalmi pozíció megszerzése. Mivel maga a korrupció cselekménye társadalmi normát szeg és büntethető cselekedet, a korrupció során kiemelt pszichológiai aspektusként jelenik meg a korrumpáló és korrumpált között a feltétlen bizalom. Ez a feltétlen bizalom úgy nyilvánul meg, hogy a korrumpáló nem kényszeríti viszonzásra a korrumpáltat, aki eldöntheti, hogy elfogadja-e a felajánlott szolgáltatást és kívánja-e viszonzni a korrumpálónak. Érdekes, hogy a korrupció, mint normaszegő viselkedés jól épít a viszonzásra, mely egy emberi természetű belső norma, melyet már több vizsgálat is kimutatott (Bereczkei és Tóth, 2008). A korrupció társas szempontból egy paradox helyzet, mivel megjelenik benne a teljes bizalmatlanság, de maga a korrupció létrejöttéhez szükséges a feltétlen bizalom is. A korrupció során a felek nagy kockázatot vállalnak egy instabil kapcsolatban, ezért is fontos, hogy a megbízhatóság és az együttműködés szándéka ki legyen nyilatkoztatva. Az együttműködés szolgálhat megerősítésként, illetve segíthet oldani az egyén számára haszonnal járó, de normasértő viselkedésből fakadó kognitív disszonanciát (Tóth, 2003). Az együttműködés során kialakul egy közös titok, mely titok tartása miatt a normaszegő izolálódik a normakövető társaitól (Fülöp, 2008).

A magyar versengéssel kapcsolatos kutatások eredményei leírták, hogy a kutatásban részt vett tanárok és egyetemisták szerint a tehetség és a tudás háttérbe szorul, az érdek helyett a tisztességtelen viselkedés, a csalás, a korrumpálás, az ismeretség vezet sikerhez Magyarországon. Az általános magyar megítélés szerint a versengésben résztvevő személyek immorálisak, így ez a fajta vélekedés társadalmi normává válva megjelenik az egyén saját viselkedésében is (Fülöp, 2009).

Zárszó

A korruptív magatartásmód kialakulásában, az egyén családi, mikro- és makrokönyezeti viselkedési és magatartási mintája fontos szerepet játszik. A korrupt viselkedés a személyiség fejlődése, szocializációja mentén az egyéni szükségletek talaján kialakuló tanult viselkedés (Bilkei, 2000). Az egyén szintjén vizsgálva a korrupció a versengés és az együttműködés elemeiből összetevődő bizonyos szempontból önzetlen magatartásmód, míg társadalmi szinten közösségellenes, antiszociális, önző viselkedés (Bereczkei és Tóth, 2008). Az egyén a korrupt viselkedése során a közösségi szabályokat megsértve saját érdekeit a közérdek fölé helyezi (Fülöp, 2009). Egy adott szervezetben jelenlévő korrupció az adott társadalmi közeg korruptív gyakorlata mentén alakul ki (Fogarasi, 2012). Bene László rendőr dandártábornok egy 2003-ban készült interjúbán az egyéni szocializációt emelte ki, mint meghatározó tényezőt a korrupciós magatartás során. Fontos, hogy a rendvédelmi szervezetbe munkába álló egyén, milyen korábbi gyökerekkel rendelkezik. Elmondása szerint az állományba kerülő fiatalok korukból adódóan tapasztalatlanok és értékrendjük sokszor labilis. A fiatalok rendvédelmi értékrendjének kialakításánál problémát jelenthet az olyan idősebb kollégák hiánya, akik át tudják adni a szervezeti értékrendet. A rendőrségi korrupció szervezeti presztízsveszteséget, negatív társadalmi megítélést von maga után (Nagy, 2012), továbbá megfigyelhető egy belső állományon belüli destruktív hatás is (Kardos, 2014).

A korrupció elleni fellépés során fontos szempont, hogy a különböző egyéni fellépések általában sikertelenek, nem elég hatékonyak, mivel a személyt érő költségek meghaladják az azzal járó hasznot. Az egyéni sikertelenség mögött állhat, hogy az egyén információi hiányosak a korrupciós folyamatok megértésével kapcsolatosan, továbbá számára a

leleplezéssel járó költségek magasabbak, mint a korrupció társadalmi költségei. A korrupció visszaszorítása érdekében tehát szükséges a társadalmi összefogás (Berezkei és Tóth, 2008).

IRODALOM

- Ashforth, B. E. & Anand, V. (2003). The normalization of corruption in organizations. In R. M. Kramer & B. m. Staw (Eds.), *Research in organizational behavior*, (25, pp. 1-52). Amserdam: Elsevier.
- Balogh, A. (2011). A korrupció mint társadalmi társasjáték. OTDK dolgozat: Eszterházy Károly Főiskola, Társadalomtudományi szekció.
- Barker, T. & Roebuck, J. (1973). *An empirical typology of police corruption*. Springfield, IL: Charles C. Thomas Publisher.
- Berezkei, T. & Tóth, P. (2008). A korrupció kialakulása és fennmaradása: evolúciós-etológiai szempontok. Letöltve: 2015. június 2. http://mek.oszk.hu/07900/07999/pdf/berezkei-toth_p.pdf
- Bilkei, P. (2000). A korrupatív magatartásmód pszichológiai vizsgálatának módszere. BM Központi Kórház és Intézményei Foglalkozás Egészégi Alkalmasságot Vizsgáló Osztály, Pszichológiai Laboratórium.
- Burke, R. J. & Cooper, C. L. (2009). *Research Companion to Corruption in Organizations*. Cheltenham, UK: Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
- Fogarasi, M. (2012). A korrupció kriminálpszichológiája. Magyar program: Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Letöltve: 2015. június 4. http://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/e/be/b0000/Fogarasi%20Mih%C3%A1ly%20A%20korrupci%C3%B3%20krimin%C3%A1lpszichol%C3%B3gi%C3%A1ja_tananyag.pdf
- Fülöp, M. (2009). A korrupció és versengés. Letöltve: 2015. június 8. http://mek.oszk.hu/07900/07999/pdf/fulop_marta.pdf
- Fülöp, M. (2008). verseny a társadalomban- verseny az iskolában. In: A., Benedek & D., Hungler (Eds.), *VII. Nevelésügyi Kongresszus. Az oktatás közügy.* (pp. 51-74). Budapest, Magyar Pedagógiai Társaság.

- Fülöp, M., Davies, I., Berkics, M., Hutchings, M. & Ross, A. (2002). Ki a jó állampolgár Magyarországon és Nagy-Bitanniában. In: Gocsál, Á. (Eds.) *Identitás és Pedagógia* (pp.11-23). Pécsi Tanoda Alapítvány.
- Gáspár, M. (2014). A rendészeti korrupció aktuális kérdései. Rendészeti kutatóműhely: Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi kar.
- Hedrich, V. & Zeleskov Doric, J. (2006). Psychological correlates of resilience to pressure of authority for unethical behavior. *Godisnjak za psihologiju*, 4, 4-5, 53-70.
- Hegarty, W. J. & Sims, H. P. (1978). Some determinants of unethical decision behavior: An experiment. *Journal of Applied Psychology*, 63, 451-457.
- Ivkovic, S. K., Cajner-Mraovic, I. & Ivanusec, D. (2004). The measurement of seriousness of police corruption. Letöltve: 2015. június 9. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/Mesko/207997.pdf>
- Kardos, S. I. (2014). A rendőri korrupció fogalmi meghatározásának és mérhetőségének problémái. *Műszaki Katonai Közlöny*, 24(1), 183-199.
- Kohlber, L. (1959). Stage and sequence: The cognitive-developmental approach of socialization. In D.A. Goslin (Eds.), *Handbook of socialization theory and research*. Chicago: Rend McNally.
- Lefcourt, H. m. (1982). *Locus of control: Current trends in theory and research*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Majstrovic, N. (2013). *A korrupció okai, terjedése és kezelése*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Miller, A. & Minton, H. (1969). Machiavellianism, internal external control, and the violation of experimental instructions. *The Psychological Record*, 19, 369-380.
- Nagy, Á. P. (2012). Quis custodiet ipsos custodes, azaz ki őrzzi az őrzőket? Letöltve 2015. június 8. http://epa.oszk.hu/02100/02176/00011/pdf/RTF_25_053-057.pdf
- Tóth, P. (2003). A korrupció mint adaptív stratégia. Egy magatartásbiológiai megközelítés lehetősége. In Z. Berki (Eds.), *Korrupció Magyarországon II*. Budapest, Transparency Internation Magyar Tagozata Egyesület. 11-41.
- Veréb, J. (2014). Zsebre megy a játék? A rendészeti korrupció aktuális kérdései. Rendészetelméleti kutatóműhely: Nemzeti Közszerológati Egyetem.

Dr. Horváth Dávid:

Korrupciós bűncselekmények az új Btk.-ban

A 2013. július 1-én hatályba lépett 2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről (a továbbiakban: új Btk.) először emelte be a „korrupció” kifejezést a mindenkorai büntető törvénykönyvbe, amellyel azt mintegy büntetőjogi fogalommá tette. Az alábbiakban ennek meghatározására keressük a választ, összehasonlítjuk az új Btk. és a korábbi törvény által szabályozott „korrupciós bűncselekményeket”, valamint külföldi példákra is kitékintést teszünk.

A korrupció, mint büntetőjogi fogalom

A korrupcióra nem létezik széleskörű konszenzussal elfogadott definíció, ezért a korrupció ún. „zsákfogalom”. Léteznek politikai és büntetőjogi fogalmak e jelenség leírására, mi jelen sorok között inkább az utóbbival foglalkozunk.

Hankiss Elemér definíciója szerint „a korrupció olyan aktus, amelynek során a javak társadalmilag rögzített elosztásrendjét egy, az elosztásért felelős személy valaki javára megsérti, s ezért a kedvezményezettől valamilyen ellenszolgáltatást kap vagy legalábbis vár cserébe”.¹⁶

Gombár Csaba szerint a korrupció politikai jelenség, a politika parttalanságából következően kortól, helytől, jogrendszerrel, uralkodó erkölcsi rendtől függően a legkülönbözőbb formákat felöltheti. Így az „nem ragadható meg a törvénykönyvekben, büntetőjogban kriminalizált magatartásformákban, mert nem a jogi kodifikációk mondják meg, hogy mi a korrupció, hanem az éppen jellemző korrupciófelfogás következtében válik üldözendővé, és ezért jogilag kodifikálандóvá valamely konkrét magatartásforma”.¹⁷

¹⁶ BÁGER Gusztáv: Korrupció: büntetés, integritás, kompetencia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. 5.

¹⁷ GOMBÁR Csaba: A korrupció, mint közrossz. In: Írások a korrupcióról. Helikon-Korridor, Budapest, 1998. 74.

A korrupció büntetőjogi fogalmát legjobban talán az Európai Unió korrupciófogalma adja meg, miáltal a tagállamok által 1995-ben kötött egyezmény kiegészítő jegyzőkönyve alapján a „passzív és az aktív korrupciónak” minősülő magatartásforma büntetendővé tételére az egyezményt aláíró tagországok kötelezik magukat.¹⁸

„ E jegyzőkönyv alkalmazásában az a tisztviselő, aki szándékosan, közvetlenül vagy közvetítő útján bármilyen előnyt kér vagy az előnyt elfogadja, akar a maga, akár egy harmadik személy javára, vagy ilyen előny ígérését elfogadja azért, hogy hogy cselekedjen vagy tartózkodjon a kötelessége szerinti vagy működésével kapcsolatos cselekvéstől és hivatali kötelességét megszegi oly módon, hogy azzal az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit károsítja vagy károsíthatja, passzív korrupciót követ el.” „Minden tagállam megteszi a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy az (1) bekezdésben említett típusú magatartás bűncselekménynek minősüljön.”

Az aktív korrupció definíciója a következő: „E jegyzőkönyv alkalmazásában az a tisztviselő, aki szándékosan, közvetlenül vagy közvetítő útján bármilyen előnyt kér vagy az előnyt ígér vagy ad egy tisztségviselőnek, a maga, vagy harmadik személy javára azért, hogy a tisztviselő hivatali kötelességét megszegve cselekedjen vagy tartózkodjon a kötelessége szerinti vagy működésével kapcsolatos cselekvéstől oly módon, hogy azzal az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit károsítja vagy károsíthatja, aktív korrupciót követ el.” Továbbá „Minden tagállam megteszi a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy az (1) bekezdésben említett típusú magatartás bűncselekménynek minősüljön.”

Az új Btk. büntető anyagi jogi fogalommá emelte a korrupciót tekintettel arra, hogy az 1978. évi IV. törvényben (a továbbiakban: régi Btk.) a „Közélet tisztasága elleni bűncselekmények” fejezetben szabályozott vesztegetést és a hozzá szervesen kapcsolódó bűncselekményeket immár a „Korrupciós bűncselekmények” fejezet alatt rendeli büntetni.

A korrupciós bűncselekmények a közélet tisztaságát sértik, amely az állami, társadalmi szervek, a hivatalos és más fontos, közfeladatot ellátó személyek törvényes, elfogulatlan és

¹⁸Európai Közösségek (1995) pénzügyi érdekeinek védelméről szóló 1995. július 26-i szerződés első jegyzőkönyvének 2-3. cikke

befolyástól mentes működését jelenti.¹⁹ E bűncselekmények megingatják a fenti szervezetekbe és személyek szabályszerű eljárásába, működésébe vetett bizalmat, ugyanis a korrupció eredményeként megjelenő döntések szabályszerű eljárás köntösét veszik fel. Ezenkívül negatív hatással van a társadalom, valamint a gazdaság működésére. E cselekmények sajnálatos velejárója a magas látencia: nem nehéz kitalálni, ilyen esetekben a „kéz kezet mos” elv alapján egyik félnek sem áll érdekében, hogy bűnös egyezségük napvilágot lásson.

A fentiek alapján a korrupció büntetőjogi fogalma leginkább a vesztegetés fogalmával ragadható meg, amely egy tipikus jogügyletként írható le: az egyik fél valamely neki kedvező döntést vár a döntés meghozatalára feljogosított személytől, aki ezért cserébe valamilyen előnyt kér vagy fogad el. Az a fél, akinek az adott döntéshez érdeke fűződik aktív vesztegetőnek hívjuk, azt, amelyiknek hatalmában áll a döntést meghoznia pedig passzív vesztegetőnek.

A korrupciós bűncselekmények az új Btk.-ban

Ahogy említésre került, a régi Btk. nem nevesítette a korrupciót, mint büntetőjogi relevanciával bíró jelenséget, az ilyen deliktumokat a közélet tisztasága ellen elkövetett cselekmények között kategorizálta. Egy tényállásban rendelte büntetni magát a vesztegetést, függetlenül attól, hogy azt milyen jogállású személy vonatkozásában követték el, továbbá nem különült el aszerint, hogy aktív vagy passzív vesztegetésről volt szó. Az új Btk. ezt a tényállási egységet megbontva az alábbi bűncselekményeket nevesíti:

- vesztegetés,
- vesztegetés elfogadása,
- hivatali vesztegetés,
- hivatali vesztegetés elfogadása,
- vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban,

¹⁹ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál (szerk. BUSCH Béla): Büntetőjog. Különös Rész. HVG-Orac, Budapest, 2009. 336.

- vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban.²⁰

A vesztegetés itt már csupán a gazdálkodó szervezet működése körében elkövetett aktív vesztegetést jelenti²¹, a passzív vesztegető a vesztegetés elfogadása²² bűncselekményét követi el. A régi Btk. a passzív vesztegetés körében a mára csak gazdálkodó szervezet mellett a költségvetési, illetve a társadalmi szervezet dolgozóját is megjelölte a bűncselekmény lehetséges alanyaként. Az új Btk. csak a „gazdálkodó szervezet”-et hagyta meg, amelyet a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) határoz meg.²³

A hivatali vesztegetés tényállása a hivatalos személy megnyerésére irányuló aktív vesztegetést rendeli büntetni.²⁴ Értelemszerűen a hivatali vesztegetés elfogadása²⁵ az előző bűncselekmény passzív változata, elkövetője csak hivatalos személy lehet, hivatali tevékenységével összefüggésében.

²⁰ Btk. 290-296. §

²¹ Btk. 290.§ (1) Aki gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személynek vagy rá tekintettel másnak azért ad vagy ígér jogtalan előnyt, hogy a kötelességét megszegje, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²² Btk. 291.§ (1) Aki gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységével kapcsolatban jogtalan előnyt kér, avagy a jogtalan előnyt vagy ennek ígértét elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kéréjével vagy elfogadójával egyetért, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²³ Pp. 96. § „E törvény alkalmazásában gazdálkodó szervezet a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai területi társulás, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, az egyes jogi személyek vállalata, a közös vállalat, a végrehajtói iroda, a közjegyzői iroda, az ügyvédi iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, az egyéni cég, továbbá az egyéni vállalkozó. Az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztisztület, valamint az alapítvány gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.”

²⁴ Btk. 293.§ (1)⁸⁷ Aki hivatalos személyt a működésével kapcsolatban neki vagy rá tekintettel másnak adott vagy ígért jogtalan előnnyel befolyásolni törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²⁵ Btk. 294.§ (1) Az a hivatalos személy, aki a működésével kapcsolatban jogtalan előnyt kér, a jogtalan előnyt vagy ennek ígértét elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kéréjével vagy elfogadójával egyetért, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban²⁶ és a vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban²⁷ bűncselekmények külön tényállásban történő szabályozásának indoka nem az elkövető személyében, hanem a korrupciós bűncselekmény elkövetésének körében keresendő. A bűncselekményt bírósági, választottbírósági vagy hatósági eljárásra tekintettel kell elkövetni, amelynek arra kell irányulnia, hogy a vesztegetés címzettje valamely törvényes jogát ne gyakorolja, vagy kötelezettségét ne teljesítse. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy amennyiben a fenti eljárások során a vesztegetés címzettje hivatalos személy, úgy nem a szóban forgó bűncselekmények, hanem hivatali vesztegetés, illetve annak elfogadása megállapításának van helye.²⁸ Ily módon az elkövetők speciális alanyisága felülírja a fenti körülmények fennállását.

A régi Btk. külön fejezet alatt szabályozta „a nemzetközi közélet tisztasága elleni” bűncselekményeket, amely lényegében a külföldi hivatalos személy működési területe körében elkövetett korrupciós bűncselekményeket foglalta magában. Az új Btk. ezt a megoldást elvetette, amennyiben a fentiekben vázolt tényállások tekintetében a nemzetközi relevancia külön értékelendő, azt a törvényalkotó az adott szakaszon belül külön bekezdésben jelzi.

A leglényegesebb változás azonban a hatóságokkal való együttműködés „jutalmazásában” érhető tetten. A korábbi szabályozás szerint, amennyiben a passzív vesztegető a cselekményt a hatóság tudomásszerzése előtt bejelentette, a kapott vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadta, továbbá az elkövetés körülményeit feltárta, illetve az aktív elkövető az előny átadását leszámítva a fentieket megvalósította, büntethetőséget megszüntető okot²⁹

²⁶ Btk. 295.§ (1)²² Aki azért, hogy más a bírósági, választottbírósági vagy hatósági eljárásban törvényes jogait ne gyakorolja, vagy kötelezettségeit ne teljesítse, neki vagy rá tekintettel másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²⁷ Btk. 296.§ (1) Aki azért, hogy a bírósági, választottbírósági vagy hatósági eljárásban törvényes jogait ne gyakorolja, vagy kötelezettségeit ne teljesítse, jogtalan előnyt kér, a jogtalan előnyt vagy ennek ígértét elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kéréssel vagy elfogadójával egyetért, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²⁸ POLT Péter (szerk): Új Btk. Kommentár 7. kötet, Nemzeti Közszolgálati Tankönyvkiadó, Budapest, 2013. 201.

²⁹ Az 1978. évi IV. törvény 32. § d) pontja szerinti tevékeny megbánás

keletkeztetett, amely folytán az elkövetőt felelősségre vonni nem lehetett.³⁰ Ettől a törvény eltérést nem engedett, bírói mérlegelés tárgyát nem képezhette. Az új szabályozás a fenti körülmények megvalósítását már nem honorálja ennyire bőkezűen: a büntetlenség helyett csupán korlátlan enyhítésre (különös méltánylást érdemlő esetben a büntetés mellőzésére) ad lehetőséget, amely már bírói mérlegelés tárgya. A módosításra a GRECO³¹ ajánlása nyomán került sor, mivel problematikusnak tartották, hogy a bűncselekmény bejelentésének nincs időbeli korlátja, elegendő, ha arra azelőtt kerül sor, hogy a hatóságok tudomást szereznek a bűncselekményről. Kifogásolta továbbá, hogy a "tevékeny megbánás" alkalmazása a büntetés alóli automatikus és teljes mentességet jelenti, vagyis nincs lehetőség az egyedi körülmények mérlegelésére; nem lehet figyelembe venni például azt, hogy az elkövető milyen okból hozza a bűncselekményt a hatóságok tudomására. Hiányzott továbbá a bírói mérlegelés lehetősége is, hiszen az adott ügy nem jutott el abba a szakaszba, hogy döntenie lehessen arról, hogy alkalmazható –e ez a kedvezmény vagy sem.³²

E szigorítás azonban a korábbiakhoz képest kevésbé ösztönözheti az egyébként is magas látenciával bíró korrupciós bűncselekmények elkövetőit cselekményeik feltárására. Míg a korábbiakban vonzónak számíthatott a büntetlenség ígérete, ennek hiánya már kevésbé tarthatja vissza az elkövetőket cselekményeik véghezvitelére, hiszen köznyelvi kifejezéssel élve „van az a pénz, amiért megéri lebukni”.

A korrupciós bűncselekmények között a befolyással üzérkedés bűncselekménye³³ mellett az új Btk. a befolyás vásárlása³⁴ bűncselekményét is szabályozza. Ez utóbbi merőben új tényállás, amely a gyakorlati szakemberek jelentős része szerint aktív vesztegetést valósít

³⁰ 1978. évi IV. törvény 255/A. §

³¹ Group of States against corruption, az Európai Tanács korrupcióellenes csoportja.

³² T/6958. törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről indokolása

³³ Btk. 299. § (1) Aki arra hivatkozással, hogy hivatalos személyt befolyásol, a maga vagy más számára jogtalan előnyt kér, a jogtalan előnyt vagy ennek ígérését elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³⁴ Btk. 298. § (1) Aki

a) olyan személynek, aki arra hivatkozik, hogy hivatalos személyt befolyásol, vagy

b) olyan személyre tekintettel, aki arra hivatkozik, hogy hivatalos személyt befolyásol, másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

meg, ezért önállóan nem kell szabályozni. Ezt a bírói joggyakorlat is tükrözte egészen az új Btk. hatálybalépéséig.³⁵ Ettől függetlenül a 2011. évi CL. törvény az Európai Tanács korrupció elleni büntetőjogi egyezményének, valamint a GRECO ajánlásának megfelelően külön bűncselekménynek nyilvánította.³⁶

A vesztegetés feljelentésének elmulasztását az új Btk. is büntetni rendeli „korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása” tényállás alatt.³⁷ A korábbiaktól eltérően a fenti tényállás nem csak a vesztegetések, hanem a befolyással üzérkedés és a befolyás vásárlásának feljelentését elmulasztó magatartás is büntetendő.

Külföldi példák további korrupciós bűncselekményekre

Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül azt vesszük górcső alá, hogy egyes különböző országok büntető törvénykönyvei a „klasszikus” vesztegetési tényállásokon kívül milyen egyéb, speciális tényállásokat tartalmaznak a korrupciós bűncselekmények körében.³⁸

A korrupciós bűncselekmények az *albán* büntető törvénykönyvben³⁹ több fejezetben helyezkednek el, aszerint, hogy a magánszektorban, az állami működés vagy az igazságszolgáltatás körében követik el. Külön tényállást képez a bűncselekmény aktív és

³⁵ BKv. 13. „Aki másnak vagyoni vagy nem vagyoni előnyt azért ad, hogy ügyének kedvező elintézése céljából azt az eljáró hivatalos személynek juttassa: hivatali vesztegetés (Btk. 253. §) miatt vonható felelősségre, abban az esetben is, ha az előny átvevője csupán állította, illetve csupán azt a látszatot keltette, hogy hivatalos személyt fog megvesztegetni; s így az átvevő cselekménye a [Btk. 256. §-a \(2\) bekezdésének a\) pontja](#) szerint hivatali befolyással üzérkedés büntetettének minősül.”

³⁶ POLT (2013) i. m. 204.

³⁷ Btk. 300. § (1) Az a hivatalos személy, aki e minőségében hitelt érdemlő tudomást szerez arról, hogy még le nem leplezett vesztegetést, vesztegetés elfogadását, hivatali vesztegetést, hivatali vesztegetés elfogadását, vesztegetést bírósági vagy hatósági eljárásban, vesztegetés elfogadását bírósági vagy hatósági eljárásban, befolyás vásárlását vagy befolyással üzérkedést követtek el, és erről a hatóságnak, mihelyt teheti, nem tesz feljelentést, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³⁸ A hivatkozott törvények angol nyelvű változatai a <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> oldalon érhetők el.

³⁹1995. év január 25. napján kelt 7895. számú törvény

passzív változata, valamint az elkövető speciális alanyiséga is megalapozza eltérő törvényi tényállás fennállását.⁴⁰

Bosznia és Hercegovina büntető törvénykönyve a vesztegetést a hivatali bűncselekményeket tömörítő 31. fejezetben tárgyalja, amely fejezet címében a vesztegetés is megjelölésre kerül. Itt három korrupciós bűncselekményt találunk, amelynek az előzőektől eltérő elnevezése van, ezek „ajándék vagy egyéb előny adása”, „ajándék vagy egyéb előny elfogadása”, valamint a „jogtalan beavatkozás”. Ez utóbbi a korrupciós tényállások egy különös változatát testesíti meg, eszerint a fenti bűncselekményt elköveti az, aki „jutalmat vagy egyéb előnyt elfogad, azért, hogy Bosznia-Hercegovina intézményeiben betöltött hivatalos pozíciójával vagy befolyásával visszaélve beavatkozásával valamely hivatali feladat elvégzését elősegítse vagy azt megakadályozza.”⁴¹

Örményországban a korrupciós bűncselekményeket a hivatali bűncselekmények között szabályozzák, ahol a passzív és aktív vesztegetést, valamint a felek közötti közvetítést büntetik.⁴²

A *kanadai* Btk. a korrupciós bűncselekményeket a „Korrupció és ellenszegülés” fejezetben tárgyalja. A vesztegetés aktív és passzív formáját két külön tényállásban rögzíti, amellyel az elkövetők körét különbözteti meg. A korrupciós bűncselekmények egy sajátos formájaként szabályozza a „kormány tekintetében elkövetett csalás”⁴³, amely külön büntetni rendeli azokat az eseteket, amelyeknél a vesztegetés a kormány feladat- és hatáskörébe tartozó döntésekre terjed ki. Korrupciós bűncselekmény továbbá a „közhivatalnok által elkövetett csalás és hűtlen kezelés”⁴⁴, a „municipális korrupció”⁴⁵, „közhivatal eladása vagy vásárlása”,

⁴⁰Például az említett törvény 259-260. passzusai külön tényállásokként kezelik a köztisztviselők, külföldi illetőségű közszolgák, valamint a magas állami tisztséget betöltő vagy a helyi szinten megválasztott képviselők által elkövetett korrupció passzív formáját.

⁴¹ Bosznia-Hercegovina Büntető Törvénykönyve 382.§

⁴² Örmény Btk. 311-313.§

⁴³ Kanadai Btk. 121.§: Frauds on the government

⁴⁴ Kanadai Btk. 122.§: Breach of trust by public officer

⁴⁵Itt tulajdonképpen a municipiális szinten megválasztott helyi tisztségviselők vesztegetési magatartásáról van szó.

valamint a „hivatali pozíciók betöltésének befolyásolása vagy értékesítésében való tárgyalás”⁴⁶.

A francia btk. a klasszikus aktív és passzív vesztegetés mellett a korrupció a fogolyszökés minősített esetében is szerepet játszhat, így amennyiben az őrizetes elkövető korrupció útján szökik meg, illetve a szökésben segédkező korrupció segítségével nyújtotta támogatását.⁴⁷

Kirgizisztán büntetőjoga külön tényállásban büntetni rendeli a „versenysport és vetélkedők résztvevőinek és rendezőinek vesztegetését”.⁴⁸

Tádzsikisztánban szintén büntetendő a fenti cselekmény, továbbá a vesztegetésre irányuló provokáció.⁴⁹

Lettország büntetőjoga a klasszikus vesztegetési alakzatok mellett indokoltnak tart olyan speciális, korrupciós tényállások megalkotását, mint például az „örökbefogadások kezelése körében elkövetett illegális cselekmények”, „parlamentari vizsgálóbizottságok működése során adott hamis magyarázat, szakvélemény vagy félrefordítás”, vagy a „vesztegetési pénz elsikkasztása”⁵⁰

Törökországban külön nevesítik a különböző közbeszerzések körében elkövetett korrupciót.⁵¹

Ukrajnában bűncselekménynek számít, ha a hivatalos személy vesztegetést provokál ki.⁵²

⁴⁶ Kanadai Btk. 125.§: Influencing or negotiating appointments or dealing in offices

⁴⁷ Francia Btk. 434-27.§ valamint 434-34.§

⁴⁸ Kirgiz Btk. 220.§ „Aki sportolók, játékvezetők, edzők, szakvezetők, illetve sportrendezvények egyéb résztvevőit, szervezőit, továbbá profit-orientált szórakoztató vetélkedők szervezőt vagy bírját megvesztegeti, abból a célból, hogy ezen versenyek eredményét befolyásolja.”

⁴⁹ Tádzsik Btk. 321.§ „Aki megkísérli pénz, fedezet vagy egyéb dolog adását hivatalos személy részére megkísérli, illetve aki abból a célból, hogy vesztegetés elfogadására koholt bizonyítékot gyártson, a megfelelő személy szolgáltatait megszerezni igyekszik.”

⁵⁰ Lett Btk. 321.§ „Aki a részére hivatalos személy megvesztegetésére átadott vesztegetési pénzt elsikkasztja, vagy azt magát hivatalos személynek kiadva veszi át”.

⁵¹ Török Btk. 235.§ (Korrupció tenderek során) „Aki a közintézmények vagy közcégek áru vagy szolgáltatás beszerzésére irányuló eljárásában szabálytalanul jár el”.

⁵² Ukrán Btk. 370. § „Az a hivatalos személy, aki szándékosan olyan körülményeket teremt, illetve feltételeket szab, amely valamely előny adásához vagy elfogadásához vezet, abból a célból, hogy leplezze az előny adójának vagy elfogadójának valamely cselekményét”

A fenti példákban leszűrhető GOMBÁR azon megállapítása⁵³, miszerint a korrupciós magatartásformák a legkülönbözőbb formákat is felvehetik, azokat univerzális jelleggel nem határozhatók meg a büntetőjogi normák által, mindig az adott társadalom korrupciófelfogásától függ. Közös pontot, egyfajta minimumot jelenthet azonban a vesztegetés tényállása, amely helytől és időtől függetlenül a büntetendő korrupciós cselekmények közé sorolható, mint a korrupcióra adott büntetőjogi fogalom, mindig és mindenkor megállhatja a helyét.

⁵³ Lásd 2. számú lábjegyzet

Irodalom

BÁGER Gusztáv: Korruptió: büntetés, integritás, kompetencia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. 5.

GOMBÁR Csaba: A korrupció, mint közrossz. In: Írások a korrupcióról. Helikon-Korridor, Budapest, 1998.

BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál (szerk. BUSCH Béla): Büntetőjog. Különös Rész. HVG-Orac, Budapest, 2009.

POLT Péter (szerk): Új Btk. Kommentár 7. kötet, Nemzeti Közszerzői Tankönyvkiadó, Budapest, 2013.

Felhasznált jogszabályok

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

1978. évi IV. törvény a büntető törvénykönyvről

2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről

T/6958. törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről indokolása

Európai Közösségek (1995) pénzügyi érdekeinek védelméről szóló 1995. július 26-i szerződés első jegyzőkönyvének 2-3. cikke

Albánia büntető törvénykönyve

Bosznia-Hercegovina büntető törvénykönyve

Franciaország büntető törvénykönyve

Kanada büntető törvénykönyve

Kirgizisztán büntető törvénykönyve

Lettország büntető törvénykönyve

Örményország büntető törvénykönyve

Ukrajna büntető törvénykönyve

Tádzsikisztán büntető törvénykönyve

Törökország büntető törvénykönyve

Dr. Malét-Szabó Erika r. alezredes:

A szilárd erkölcsiség mérésének lehetséges helye és szerepe a rendvédelemben

A tanulmány az ÁROP-2.2.17-2012-2013-0001 azonosító számú, „Új közszolgálati életpálya” elnevezésű kiemelt projekt (a továbbiakban: Projekt) 2015. évi tevékenységeinek a keretében végrehajtott „Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai” című kutatás jelentősebb eredményeit ismerteti röviden. A kutatások végrehajtására, valamint eredményeire vonatkozó részletes információk, elemzések és értékelések a Projekt keretében megjelent azonos című tanulmánykötetben⁵⁴ olvashatóak.

A kutatás elsődleges célja a Projekt keretében korábban kidolgozott, a 13 új vezetői alapkompenciára épülő egységes belügyi vezető-kiválasztási rendszer és – Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásából fakadó aktuális feladata – a korrupcióellenes tevékenység összehangolása volt annak érdekében, hogy az eredmények a belügyi szervek kiválasztási és képzési rendszerébe szervesen beépülhessenek.

A kutatási cél megvalósítása érdekében a vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom, valamint gyakorlati tapasztalatok áttekintésén és összegzésén túl több empirikus kutatás is megvalósult a *szilárd erkölcsiség* – mint a korrupciós kihívásnak ellenállni képes személyiségjellemző – fogalmának definiálása, a hazai és az európai uniós országok rendvédelmi szerveinek a korrupciós veszélyeztetettsége, valamint az általuk végzett korrupció-megelőzési tevékenységek felmérése, továbbá a megbízhatósági vizsgálatok során a korrupciós kihívásnak ellenállni képes, illetve nem képes személyeket egymástól elkülönítő személyiség- és viselkedési jellemzők feltárása érdekében.

⁵⁴ Malét-Szabó E. (szerk.) (2015): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

Ezen kutatások során *félig strukturált interjúk kerültek* felvételre rendvédelmi szervek első számú vezetőivel (tervezetten 5 fő, melyből megvalósult 3 fő: Országos Rendőr-főkapitányság, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, Szervezett Bűnözés Elleni Központ), valamint a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: NVSZ) 10 megbízhatósági vizsgálatot végző kollégájával, továbbá egy rövid, összesen 6 kérdésből álló, elektronikus *kérdőív* került kiküldésre az Európai Unió Korruptióellenes Kapcsolati Hálózatán keresztül.

A következőkben ezen kutatások legfontosabb eredményei kerülnek bemutatásra az egyes főbb kutatási célkitűzések mentén tárgyalva.

1. A szilárd erkölcsiség fogalma és vizsgálati szempontjai⁵⁵

A *szilárd erkölcsiség* fogalmának tisztázása elsődleges fontosságú volt a kutatás számára, mivel erre vonatkozóan – a korruptió és az integritás Nemzeti Korruptióellenes Programban (2015) való meghatározása mellett – központilag egységesített definícióval eddig nem rendelkezünk.

Figyelembe véve a meglévő meghatározásokat, a három felsővezetői interjú alapján, a gyakorlat oldaláról közelítve a következőképpen határoztuk meg a *szilárd erkölcsiség* mint a korruptiót elutasító személyiség alapjellemezőjének a fogalmát:

A szilárd erkölcsiség az ember azon személyiségjellemezője, amellyel elfogadja az érvényben lévő társadalmi normákat (beleértve a jogi, etikai szabályokat), azokat megingathatatlanul betartja és rendíthetetlenül védi.

Mindennek szellemében a szilárd erkölcsiséggel rendelkező kolléga:

⁵⁵ Malét-Szabó E., Csató P. (2015): A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korruptió magatartások, valamint a korruptió megelőzésére tett törekvések jellegzetességei in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

- személyiségét, viselkedését és gondolkodásmódját tekintve teljes mértékben megfelel a társadalmi normáknak – a rendvédelmi szervek működéséhez szükséges közbizalom fenntartásához elengedhetetlen írott és íratlan szabályoknak –;
- azokat hivatali és magánéletében is minden körülmények között betartja;
- életét ezen szabályok és erkölcsi hitvallás mentén éli;
- továbbá mentes minden olyan valós, vagy látszólagos körülménytől is, amely ezen jellemzőket negatív irányba befolyásolná. *„Nem elég tisztességesnek lenni, annak is kell látszani”.*

Összességében elmondható tehát, hogy a szilárd erkölcsiséggel rendelkező kolléga nem inog meg olyan helyzetekben, ahol erkölcsi (korrupciós) kihívás éri.

Ez a meghatározás szolgált alapul minden további elméleti és gyakorlati kutatáshoz, melyek alapvető célja egy a szilárd erkölcsiség vizsgálatára alkalmas módszer kifejlesztésének, illetve a belügyi szervek vezető-kiválasztási rendszerébe való bevezetésének az előkészítése és támogatása volt. Éppen ezért kutatásunk során arra is kitértünk, hogy vajon a rendvédelmi szervek felsővezetői köre *mikor tartaná fontosnak és javasoltnak a szilárd erkölcsiség vizsgálatát*. Véleményeik összegzéseként a következő időrendi sorrend állítható össze, melyre jellemző, hogy követi a pszichológiai alkalmassági vizsgálatok⁵⁶ időbeli rendszerét, azonban minden esetben attól elkülönülő módszertant feltételez:

- a rendvédelmi szervhez (hivatásos állományba) történő felvétel előtt;
- a próbaidő végén a véglegesítés előtt (jellemzően a rendőrségi állományra, mivel ők ezen időszak alatt találkoznak igazán először hivatalos személy minőségükben az állampolgárokkal);
- időszakosan a 2 évenkénti időszakos alkalmassági vizsgálatokkal párhuzamosan;
- jelentősebb beosztás- illetve szolgálati hely váltását megelőzően soron kívül elrendelve.

⁵⁶ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet „*egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról*”

Mindenképpen továbbgondolást igényel azonban, hogy ezen vizsgálatok, még, ha céljukat tekintve egységesek is lennének (hiszen mind a szilárd erkölcsiség felmérését céloznák), kell-e, jó-e ha egységes módszertannal rendelkeznek. Valószínűnek tűnik, hogy igazodva az egyes alkalmak specifikus jellegzetességeihez (mennyi szolgálati tapasztalattal rendelkezik az egyén, milyen szakterületre illetve beosztásba kerül, stb.) a szilárd erkölcsiség vizsgálatának is változó tartalmú vizsgálati metodikával kell rendelkeznie.

2. A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós viselkedésminták szerv-, szakterület- és beosztásspecifikus jellegzetességei⁵⁷

A kutatás igen fontos kérdése volt annak meghatározása, hogy a hazai rendvédelmi szervek állománya körében megjelenő *korrupciós viselkedésminták milyen rendvédelmi, illetve szerv-specifikus jellegzetességekkel* rendelkeznek, illetve, hogy léteznek-e ezek alapján tipikusnak tekinthető szerv-, szakterület- és beosztás- (beosztott, közép- és felsővezető) specifikus korrupciós viselkedésminták.

Az NVSZ által biztosított statisztikai eredmények és elemzések alapján, amiket a felsővezetői interjúk eredményei is egyértelműen alátámasztottak, az egyes rendvédelmi szervek eltérnek egymástól a tekintetben, hogy milyen fokú, illetve milyen típusú korrupciós veszélyeztetettség, illetve fertőzöttség jellemzi őket. Eredményeink alapján e tekintetben a rendvédelmi szervek alábbi 3 jellegzetességét mindenképpen fontos figyelembe venni:

1. Mennyire jellemzi a mindennapi munkavégzés során az állampolgárokkal való közvetlen kapcsolat?
2. Végez-e valamilyen hatósági tevékenységet?

⁵⁷ Malét-Szabó E., Csató P. (2015(1)): A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós magatartások, valamint a korrupció megelőzésére tett törekvések jellegzetességei in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

3. Milyen az állomány anyagi és/vagy erkölcsi megbecsültsége az állományon belül illetve a társadalomban?

Ezen három kérdést figyelembe véve egyértelműnek tűnik a statisztikai adatokkal (lásd. *1. táblázat*) is világosan alátámasztott tény, miszerint a rendvédelmi szervek közül leginkább a rendőrség, ezen belül is az Országos Rendőr-főkapitányság állományát érinti a korrupciós veszélyeztetettség. Ők azok ugyanis, különösen a közrendvédelmi, a közlekedésrendészeti és a határrendészeti szakterület, akik közvetlen hatósági tevékenységet folytatnak, személyes észlelésük alapján büntetnek, illetve a mindennapi munkatevékenységük során folyamatosan, sokszor külső – kollégák illetve vezetők általi – kontroll nélkül érintkeznek az állampolgárokkal.

Az általuk elkövetett tipikus korrupcióval kapcsolatos bűncselekmények mindezen jellegzetességek következményeiként a *hivatali vesztegetés* illetve a *hivatali vesztegetés elfogadása*, valamint a *hivatali visszaélés*.

Mindemellett egyfajta szakterület- (sőt esetenként még hely-) specifikus korrupciós mintának tekinthetők a többségében a határrendészeti szakterület munkatársai által a *schengeni övezet*hez kapcsolódóan elkövetett korrupciós bűncselekmények, mint a csempészség és az embercsempészet.

A Nemzeti Védelmi Szolgálat által feljelentett személyek száma 2014. évben			
	ORFK	BVOP	OKF
<i>létszám</i>	kb. 48.000 fő	kb. 8.000 fő	kb. 11.000 fő
hivatali vesztegetés és/vagy vesztegetés elfogadása	41	3	2
hivatali visszaélés	69	8	3
kábítószer kereskedelem és/vagy birtoklás	3	2	0
jelentési kötelezettség elmulasztása	0	0	0
lopás	0	0	0
Összesen	113	13	5

1.sz. táblázat Az NVSZ által 2014-ben feljelentett személyek szervezeti hovatartozása

A *hatósági szakterület* magas veszélyeztetettsége jellemző az Országos Katasztrófa-védelmi Főigazgatóság állományára is, különös figyelemmel arra, hogy e szakterület az utóbbi időben több feladattal is bővült, például a vízügyi tevékenységgel, a hulladékszállítással, a kéménysepréssel, a gázkészülékek működtetésének felügyeletével. Mindennek megfelelően esetükben a legvalószínűbb korrupciós cselekmények a *vesztegetési pénzek elfogadása*, valamint a *vesztegetés feljelentésének elmulasztása*.

A *büntetés-végrehajtási állomány* által elkövetett korrupciós cselekmények közül *hivatali visszaélés*, a *hivatali vesztegetés elfogadása*, a *sikkasztás* és a *kábítószer kereskedelem és kábítószer birtoklása* a jellemző. Az elkövetői kör a büntetés-végrehajtás majd mindegyik állománykategóriáját érinti, és megjelent mellettük az állománytól jogosulatlan előnyt kérő polgári – elsősorban elítéltek kapcsolattartói körébe tartozó – személyek köre is.

A kutatásunkban résztvevő, feladatrendszerét tekintve igen specifikus szerv, a *Szervezett Bűnözés Elleni Központ* állománya esetében azonban, a fentiekkel szemben, azok egyfajta ellenpontjaként – a már említett 3 fő jellemzőből is levezethetően, miszerint általában közvetlenül nem állnak kapcsolatban az állampolgárokkal, nem végeznek hatósági tevékenységet, valamint kiemelt anyagi és erkölcsi megbecsülés jellemzi őket – kijelenthető, hogy nem tekinthetők veszélyeztetettnek a korrupció szempontjából.

A fentiekben tárgyalt szerv- és szakterületspecifikus korrupciós viselkedési minták mellett a *vezetői beosztások* vonatkozó *specifikumait* tekintve nem volt egyöntetű a megkérdezett felsővezetők véleménye. Kijelenthető azonban, hogy feltételezhetően minél differenciáltabb összetételű azon állománykör, akiket a korrupciós veszélyeztettség érint, annál valószínűbb, hogy léteznek a vezetői beosztásokra vonatkozóan is specifikumok.

3. A korrupciómegelőzés hazai és nemzetközi gyakorlata⁵⁸

Az *Európai Unió Korrupcióellenes Kapcsolati Hálózatán* keresztül az egyes országok rendvédelmi szerveinek a korrupciós veszélyeztetettségét, valamint az általuk végzett korrupciómegelőzési tevékenységeket feltárni hivatott elektronikus úton szétküldött kérdőívünkre összesen 10 ország (Ausztria, Bulgária, Észtország, Franciaország, Görögország, Lettország, Montenegro, Portugália, Románia, Szlovákia) 11 rendvédelmi szerve válaszolt. A kapott adatokat elemezve, azokat a hazai rendvédelmi szervekre vonatkozó adatokkal összevetve, összességében megállapítható, hogy a társadalom rosszallását kiváltó magatartások közül a *vesztegetés*, valamint a *hatalommal való visszaélés* a leginkább jellemző. Mindemellett hangsúlyozandó, hogy az egyes országokra jellemző korrupciós kockázati tényezők jelentős mértékben függenek az adott állam berendezkedésétől, a jogszabályi környezettől, valamint attól a szabályrendszerrel, mely meghatározza a közhatalom gyakorlásának kereteit.

Elmondható, hogy – valószínűleg részben a vonatkozó uniós szabályozásnak köszönhetően – az európai uniós országai általában véve hasonlóan definiálják a korrupciót, mint a magyar jog, mely a Büntető Törvénykönyv⁵⁹ XXVII. fejezetében szereplő *korrupciós bűncselekmények* – mint *vesztegetés, vesztegetés elfogadása, hivatali vesztegetés, hivatali vesztegetés elfogadása, vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban, vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban, befolyás vásárlása, befolyással üzérkedés, korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása* – összességét érti alatta kiegészítve az ún. korrupciós jellegű bűncselekményekkel, mint *szolgálati és hivatali visszaélés, hűtlen kezelés, gazdasági titok megsértése*. A korrupciós bűncselekmények között leggyakrabban a következő tényállások szerepelnek az uniós országokban: *megvesztegetés, kenőpénz elfogadása, bizalommal, befolyással, pozícióval való visszaélés*.

⁵⁸ Malét-Szabó E. (2015): A korrupció és a korrupció elleni küzdelem jellegzetességei az Európai Unió országainak rendvédelmi szerveinél, in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

⁵⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A rendvédelmi szervek – ahogy Magyarországon is – általában *tervszerűen végzik a korrupciómegelőzési tevékenységüket*, mely olyan aktivitásokat tartalmaz, mint *képzések* (tréningek és oktatások) tartása az állomány alapképzése és a továbbképzése során; *különböző ellenőrzések* a rendvédelmi dolgozók hátterére és pénzügyi helyzetére vonatkozóan; a *sajtó* bevonása és *különböző figyelemfelkeltő kampányok, szóróanyagok* készítése; *külső állami és civil szervezetekkel való együttműködés*, valamint *különböző, az egyes országok által egyedileg értelmezett integritástesztek* végzése. Magyarországon mindebből jelenleg az ellenőrzéseknek és a megbízhatósági vizsgálatoknak van különösen fontos szerepe, míg az oktatás, a sajtó, valamint a civil szervezetekkel való kapcsolat mostanában kerül előtérbe.

Az egyes országok jellemzőinek vonatkozó hatását illusztrálva érdekességként megjegyzendő, hogy míg az észti rendőrség esetében a *fokozott társadalmi kontroll* jelenléte szinte ellehetetleníti a korrupciót, addig Románia korrupciómegelőzési tevékenységének jelenleg egyik legfontosabb eleme – éppen a rendőrség köztudottan erőteljesen korrupt voltával szembeni küzdelem részeként – a társadalmi kontroll erősítése, ennek érdekében pedig a *különböző figyelemfelkeltő kampányok és szóróanyagok* készítése.

A fentiekben is hivatkozott egységességgel szemben a korrupciómegelőzést célzó szűrővizsgálatokkal – *integritástesztekkel* – kapcsolatosan igen vegyes válaszok érkeztek az Európai Unió országainak rendvédelmi szerveitől. Jellemző, hogy mindenki a saját megközelítését, valamint a jogszabályi kereteiket szem előtt tartva értelmezi és működteti – ha van – az integritástesztek rendszerét. Franciaország, Bulgária, Szlovákia és Észtország arról számolt be, hogy náluk jelenleg *semmilyen korrupciómegelőzést célzó szűrővizsgálatot nem végeznek*. Ezzel szemben Görögországban és Romániában a nálunk az NVSZ által végzett *megbízhatósági vizsgálatokhoz hasonló „integritástesztek”* végeznek szűrőpróbaszerűen az állomány körében, de soha nem az állományba kerülést megelőzően. Lettországból egy a többi országtól eltérő gyakorlatként integritástesztként egy előzetes oktatást követő *tudás alapú online teszt* kidolgozását tüzték ki célul a 2015-2020 közötti időszakra vonatkozóan. Egyedül Portugália válaszában szerepelt, hogy bár nem rendelkeznek a korrupció megelőzését célzó

speciális teszttel, a biztonsági erők tagjainak olyan *pszichológiai teszteken* kell megfelelniük, melyek eredményeként az egyének integritása is kiértékelésre kerül mind a felvételi eljárás, mind pedig a magasabb beosztásba kerülést megelőző alkalmassági vizsgálatok során. Mindezzel összhangban Ausztria arról számolt be, hogy jelenleg tervezik a strukturált felvételi interjú kiegészítéseként egy speciális kiválasztási eljárás kidolgozását és bevezetését az Osztrák Korrupcióellenes Szövetségi Hivatal Művelési Osztályának új alkalmazottai esetében, melynek során egyrészt *személyiségteszt* (Big Five) kerülne felvételre a helyzetek felfogásában mutatkozó különbségek feltárására, másrészt pedig különböző *képességek* (mint *frusztrációs tolerancia, teljesítménymotiváció, aspirációs szint, reflexivitás, stb.*) felmérésére kerülne sor kisebb feladatok megoldásán keresztül.

Kijelenthető tehát, hogy Magyarország élen járónak tekinthető az integritástesztek vonatkozásában, hiszen a már 2011 óta jogszabállyal⁶⁰ biztosított alapon működő megbízhatósági vizsgálatok mellett jelenleg van kidolgozás alatt egy a teljes rendvédelmi állományra vonatkozóan alkalmazható *szilárd erkölcsiséget* mérő vizsgáloeljárás.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy *a korrupció problémájának rendszerszemléletű megközelítése* nélkül – mely az egyének szintjén történő beavatkozás (közte a szilárd erkölcsiség mérése), mellett magában foglalja a szervezeti szintű beavatkozások szükségességét is – egyetlen szervezet korrupciómegelőzési törekvése sem lehet valóban sikeres. Éppen ezért a szilárd erkölcsiség mérésére való törekvés nyilvánvalóan szükséges és fontos volta mellett nem szabad megfeledkezni a rendvédelmi szervek által végzendő további korrupciómegelőzési tevékenységek fontosságáról sem, mint a vezetői ellenőrzések, azaz a parancsnoki kontroll rendszere, a szervezeti átláthatóság biztosítása, az állomány vonatkozó képzése, stb.

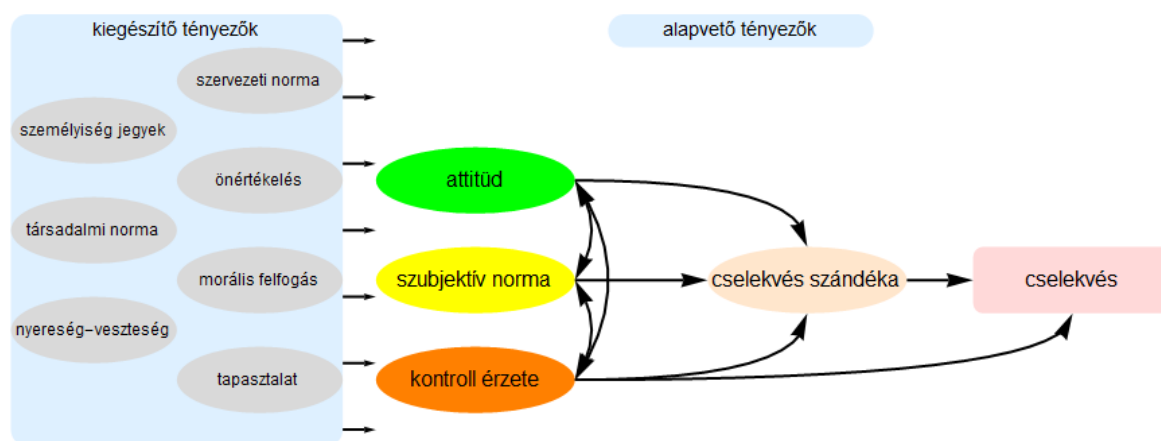
⁶⁰ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 7/A. §

4. A szilárd erkölcsiség mérésére javasolt SZEMmodell⁶¹

A szilárd erkölcsiség fogalmának definiálását, a hazai és más európai rendvédelmi szervek állományát érintő korrupciós veszélyeztetettség jellemzőinek, valamint az általuk mindennek a kezelése, megelőzése érdekében végzett tevékenység feltérképezését követően a kutatás egyik legfontosabb eredménye a szilárd erkölcsiség mérésére javasolt elméleti SZEMmodell megalkotása volt.

Az elméletalkotók – Prof. Dr. Hunyady György, az MTA r. tagja és Prof. Dr. Münnich Ákos – alapfeltevése szerint – kiindulva abból, hogy korrupcióban részt venni, korrupciós cselekedetet végrehajtani nem lehet „véletlenül”, arra legalábbis szándék szintjén készülni kell – *a szilárd erkölcsiség egy tanult tulajdonságunk, amit a tágabb és szűkebb környezetünktől tanulunk meg, azokat egyéniségünknek megfelelően átformáljuk, átszínezzük, és beépítjük személyiségünkbe, azaz senki sem születik erkölcsösnek vagy erkölcstelennek.* Amennyiben ez elfogadható feltevés, akkor van esélyünk megfelelő képzéssel, szabályozással, erkölcsi példamutatással befolyásolni annak személyenkénti alakulását, és ezáltal csökkenteni a kétségtelenül meglevő egyéb negatív irányú hatásokat (pl. rossz családi-baráti környezet, nehéz anyagi helyzet, stb.).

1.sz. ábra A SZEMmodell

⁶¹ Hunyady Gy., Münnich Á. (2016): *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése*, Belügyi Szemle, Budapest (megjelenés alatt).

A mindezen alapfeltevésre épülő *SZEMmodell* – ahogy az az alábbi 1.sz. ábrán is látszik – a már sokszor bizonyított *tervezett viselkedés elméletére* (Ajzen, 2005) épül, mely szerint egy konkrét viselkedésre, jelen esetben a korrupciós kihívásnak ellenállni képes szilárd erkölcsiségű viselkedésre vonatkozó cselekvéses szándék levezethető az egyén adott viselkedésre vonatkozó attitűdjéből, szubjektív normájából, valamint a konkrét cselekvés fölött érzett szubjektív kontrolljából. Mindezen alapelemek az elméletalkotók, figyelembe véve a rendvédelmi szervek, valamint a korrupciós viselkedés sajátosságait, további elemekkel egészítették ki, mint a szervezeti és a társadalmi norma, az egyén személyiségjegyei, önértékelése, morális felfogása, nyereség-veszteség számításai, valamint a vonatkozó tapasztalata.

5. A megbízhatósági vizsgálatok alá vont személyek viselkedéses jellemzői a *SZEMmodell* alapján értékelve⁶²

A *SZEMmodell* elméletének megalkotását követően fontos volt ellenőrizni mindennek a rendvédelmi szervek gyakorlatában – jelen esetben az állomány által elkövetett korrupciós bűncselekmények vonatkozásában – való működését. Ezt célozták az összesen 13 személlyel (2 felsővezető és 10 megbízhatósági vizsgálatot végző kollégával) felvett, a *SZEMmodell* alap- és kiegészítő elemeit szisztematikusan feltárni hivatott félig strukturált interjúk. Az eredmények – melyek közül néhány hangsúlyosabbat az alábbiakban alapján egyértelműen kijelenthető, hogy azon személyek, akik a rendvédelmi szervek állományán belül képesek korrupciós cselekményt elkövetni – a mindezt mereven elutasító kollégáikkal összehasonlítva – eltérő tulajdonságokkal rendelkeznek a *SZEMmodell* elemeit tekintve. Mindez pedig tapasztalati alapon is egyértelműen alátámasztja azt, hogy a tervezett viselkedés modelljére

⁶² Malét-Szabó E., Csató P. (2015(2)): A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós magatartások jellegzetességei a *SZEMmodell* elemeinek tükrében, in Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

épülő SZEMmodellt javasoljuk a rendvédelmi állomány szilárd erkölcsiség mutatójának a mérésére.

A szubjektív norma, vonatkozásában elsősorban a közvetlen *munkatársak (kollégák)*, a *család (tagok)* illetve a *barátok* véleménye az, amely – eltérő súllyal, de – meghatározó a korrupciós cselekményhez vezető úton. Hangsúlyos még az aktuális *társadalmi közeg*, így a *média* szerepe is, mint a vélemények kialakításában megjelenő „követendő” minta közvetítői.

A szubjektív kontroll-érzettel kapcsolatban hangsúlyozandó, hogy a vonatkozó *belső tényezők* között – mint a korrupciós cselekedet végrehajtását elősegítő tényezők – megjelent az igen *magas szintű szakmai ismeret*, az alapos és pontos rendszer-ismeret, a *védelmi rendszerek hiányosságainak*, a munkát meghatározó norma-és szabályrendszernek, a rendszert működtető folyamatoknak az ismerete, valamint az erős önkontroll, a jó kommunikációs és kapcsolatteremtő képesség, és a magas intellektus. A korrupciós cselekményt elősegítő *külső tényezők* közül a *munkahelyhez köthetően* kiemelendő az olyan helyszín vagy alkalom, ahol *nincs tanú*, az olyan környezet, ahol a *kontroll lehetősége nem adott*, valamint a *túlzott bizalom* a vezető részéről a beosztottja felé. Mindemellett nem elhanyagolható a *munkahelyi szocializációs környezet* sem. Az egyén *személyes környezetével* kapcsolatban az *egzisztenciális problémák*, a *szocializációs környezet*, a folyamatos *külső korrupciós nyomás*, valamint a rosszul értelmezett „segítségnyújtási szituáció” hangsúlyozandó. Jellemző, hogy minél több *személyes tapasztalattal* rendelkezik valaki, annál erősebb a szubjektív kontroll érzete, ami együtt jár a kisebb feszültséggel és a határozottabb viselkedéssel is.

A személyiségjegyek, mint kiegészítő tényezők vonatkozásában felmerültek az elkövetést támogató „pozitív” és „negatív” vonások. *Pozitív vonások* lehetnek a nyitott, közvetlen kapcsolatteremtési képesség, a jó stressztűrés, a túlzott a magabiztosság, az önbizalom, a kontrollhiány, a jó emberismeret valamint a magas kockázatvállalási hajlandóság. *Negatív vonások* a bizalmatlanság, óvatosság, dac, zárkózottság, alacsony felelősségtudat, agresszió, gátlástalanság, lojalitás hiánya, befolyásolhatóság, egoizmus, gyenge akarat, hazudozásra való hajlam. Ezzel szemben azon

személyek, akik elutasítják a korrupciós cselekedeteket általában jól szocializáltak, lojálisak a szervezethez, becsületesek, kiegyensúlyozottak és szilárd értékítélettel rendelkeznek.

A *társadalmi megítélés* vonatkozásában érdekes különbségként merül fel a korrupciós cselekedetet elkövetők és elutasítók között, hogy bár mind a ketten tisztában vannak a társadalom elitélő megítélésével, ezt az elkövetők többségében figyelmen kívül hagyják, míg az elutasítók a saját értékrendük részévé teszik.

6. A végkonklúzió, azaz az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer elméletének és gyakorlatának értékelése a SZEMmodell tükrében⁶³

A kutatás elsődleges céljának megvalósítása érdekében, utolsó lépésként az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer⁶⁴ elmélete és gyakorlata került kiértékelésre a SZEMmodell egyes elemei mentén.

Az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer alapja a 13 egységes belügyi vezetői alapkompentencia, melyek komplex módszertannal (melynek részei: 10 dinamikus teszt; egyéni, páros és csoportos AC; félig strukturált interjú) való feltérképezését szolgálja a vizsgálati rendszer. A SZEMmodell ezzel szemben azt feltételezi, hogy a korrupciós magatartás, és így a szilárd erkölcsiség is, nem velünk született, hanem tanult jelenség, így a modellezésére sokkal alkalmasabb a tervezett viselkedés elmélete, melynek alapelemei az egyén mérni kívánt *viselkedésre vonatkozó attitűdje, szubjektív normája és kontroll érzete*, valamint a mindebből együttesen következő *viselkedési szándéka*. Egyértelműen látható, hogy ezen alapelemek és a kompetenciák, mint személyiségjellemzők között nem található átfedés. Pusztán a SZEMmodell esetében javasolt kiegészítő tényezők között szereplő *Személyiségjegyek* jelenthetnek egyfajta kapcsolódási pontot a két modell között.

⁶³ Malét-Szabó E. (2015): Az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer elemeinek értékelése a szilárd erkölcsiség mutató mérésére javasolt SZEMmodell tükrében, in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

⁶⁴ Malét-Szabó E. (2014): Az új belügyminisztériumi vezető-kiválasztási eljárás rövid bemutatása. In: Hegedűs J. (szerk.): *Tanulmánykötet a belügyi vezető-kiválasztási eljárásról*, Belügyminisztérium, Budapest, p. 60-66.

Ezt jelzi, hogy a nemzetközi szakirodalomban⁶⁵⁶⁶ igazolt kapcsolatnak megfelelően, mely szerint a Big Five⁶⁷ személyiségdimenziói közül a *Lelkiismeretesség* és a *Barátságosság* kapcsolatban van a személyiség integritásával, azaz a korrupst magatartásnak való ellenállási képességével, kapcsolat feltételezhető az ezen személyiségdimenziókkal párhuzamba állítható *Következetesség, kiszámíthatóság (Szabálytudat, fegyelmezettség alkompetencia)* és a *Konfliktuskezelés, érdekérvényesítés (együttműködés)* kompetenciák, valamint a SZEMmodell kiegészítő elemei között szereplő *Személyiségjegyek* között. Ezen kapcsolat létének igazolása azonban mindenképpen további kutatást igényelne.

Amennyiben ez a kapcsolat beigazolódik, és vezetői döntés értelmében a szilárd erkölcsiség mérése a vezető-kiválasztási eljárás részévé válik, úgy mindenképpen megfontolandó az eljárás során ezen két kompetenciára vonatkozóan keletkezett információk felhasználási formájának a kidolgozása, mint egyfajta külső input.

Mіндеzt a külső inputot tovább színesíthetné, ha az egyéni Teljesítményértékelési Rendszerben megtalálható kompetencia alapú elemek – a kötelező munkamagatartások, és az ajánlott kompetenciák – vonatkozó elemeinek (a *Lelkiismeretesség* vonatkozásában a Figyelem a feladatok végrehajtására, Határidők betartása, Munkatempó és feladatvállalás, a *Barátságosság* vonatkozásában a Csapatmunka, együttműködés, Problémamegoldás) értékelési eredményeit is felhasználhatóvá teszik.

A kutatási eredményeinket összegezve kijelenthető, hogy az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer tudományosan megalapozott, komplex, s egyben a gyakorlat által is igazolt rendszere – bár szolgáltat bizonyos információkat a szilárd erkölcsiséget támogató személyiségjegyekről – jelen formájában sem az elméletét, sem pedig a gyakorlatát illetően

⁶⁵ Giluk, T.L. and Postlethwaite, B.E. (2015). *Big Five personality and academic dishonesty: A meta-analytic review*. *Personality and Individual Differences*, p. 72, 59–67.

⁶⁶ Murphy, K.R., and Lee, L.L. (1994). *Personality Variables Related to Integrity Test Scores: The Role of Conscientiousness*. *Journal of Business and Psychology*, p. 8(4), 413-424.

⁶⁷ McCrea, R.R., and Costa, P.T., Jr. (1987). *Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers*. *Journal of Personality and Social Psychology*, p. 52, 81-90.

nem alkalmas arra, hogy a szilárd erkölcsiség SZEMmodell alapján történő mérése kizárólagosan ennek részeként valósuljon meg. A rendszer mind elméletileg, mind pedig módszertanilag jelentős bővítést igényelne annak érdekében, hogy mindegy alkalmassá váljon.

Éppen ezért szakmailag sokkal inkább egy új, önálló vizsgálati eljárás, a SZEMteszt komplex és egyben informatikai rendszer által támogatott kidolgozása tekinthető igazán hatékony és éppen ezért javasolt megoldásnak a szilárd erkölcsiség SZEMmodell alapján történő mérése érdekében.

Dr. Somssich Gabriella c. r. dandártábornok:

Aktualitások a rendészeti korrupció elleni küzdelemben

I. Bevezető

A korrupcióról az ókortól napjainkig könyveket, tanulmányokat írtak már, de mi nem azért gyűltünk össze, hogy ezeket elemezzük, hanem megtalálni a módját, miként deríthetjük fel, és mit szükséges tennünk a megelőzése érdekében.

Keressük a választ arra is, hogy miért lesz valaki korrupt, és a másik ember miért nem enged a kísértéseknek; bizonyos élethelyzetek miatt hajlamosítanak az elkövetésre, míg mások miért nem.

A bevezetőmben egyet leszögezek, mi, tisztességesek vagyunk többségben, ebben a közös harcban nincsenek rossz ötletek, az egyetlen az, ha beletörődünk és nem teszünk semmit, ha hallgatásunkkal elfogadjuk a korrupciót.

II. A Rendőrség korrupcióellenes feladatai

A rendőrség korrupcióellenes tevékenysége alapvetően 2 irányba mutat:

1. a jogszabályok által a hatáskörünkbe utalt azon bűncselekmények felderítése, amelyek jellegükből adódóan összefüggnek a korrupciós magatartásokkal,
2. a második irány a folyamatos, naprakész küzdelem a belső korrupciós fenyegetéssel.

A korrupciós bűncselekmények nyomozását a Be. rendelkezéseinek megfelelően a rendőrség nyomozó szervei végzik, azon belül is elsősorban a gazdaságvédelmi egységek, amelyek a megyei rendőr-főkapitányságokon általában osztály jogállású szervezeti elemek, míg a KR NNI-nél és a BRFK-n főosztály szintű szervezet hoztak létre, amelyekben belül külön korrupciós bűnözés elleni osztályok alakultak.

Az elrendelt büntetőeljárások jellemzően közbeszerzések, állami pályázatok, valamint önkormányzati döntéshozatalokkal kapcsolatban hivatali vesztegetés, valamint hűtlen kezelés gyanúja miatt indultak, de valamennyien tudjuk itt a teremben is, hogy milyen nagy a látencia, csak a jéghegy csúcsa jut a hatóság tudomására.

Az ENyÜBS adatokból csökkenő tendencia tükröződik, mind a befolyással üzérkedés, mind a hivatali visszaélések, mind a vesztegetések számát illetően.

A jövőre vonatkozóan tovább kell növelni a nyomozások eredményességét, fokozni szükséges az operatív erők, eszközök, módszerek alkalmazását, valamint meg kell ismerni az esetlegesen megjelenő újabb elkövetési módszereket, és a legújabb nemzetközi trendeket.

III. A belső korrupció elleni harc

1. A rendőri korrupció sajátosságai, tudományos megközelítése

Rendőri [korrupció](#) az, ha a rendőr önös (általában anyagi) érdekből olyan lépéseket tesz, amelyek ellentétesek a [rendőrség](#) társadalmi feladatával. Ez általában azt jelenti, hogy a rendőr anyagi, politikai vagy természetbeni előnyért cserébe eltekint az eljárástól, vagy súlyosabb esetben részesévé válik a [bűncselekménynek](#).

A korrump rendőrök azért veszélyesek, mert kívülről szinte lehetetlen őket megközelíteni. **Az elkövetők a hagyományos módszerek alkalmazásával ritkán felelősségre vonhatók.**

Ennek okait a következőkben lehet összefoglalni:

1. Erős a szolidaritás a rendőrkollégák között. **Szinte elképzelhetetlen, hogy azok, akik együtt szereltek fel, együtt végezték a különböző rendőriskolákat, a saját akaratukból kiszúrnák maguk közül a hibázó, esetlegesen a jogsértést megvalósító kollégáikat. Ezzel a saját hálózataikat kellene felszámolniuk.**

2. Szintén fontos tényező a rendőrségen belüli informális, ismeretségi-hálózatok működése. Ezek kicsiben ugyanúgy

működnek, mint a társadalomban, azzal a különbséggel, hogy itt a „hat lépés szabály” helyett a „két lépés szabály” érvényesül⁶⁸, vagyis bárkihez el lehet jutni két lépésből. A rendőrség igen belterjes szervezet, ennek minden jó és rossz oldalával. Ha sikerül egy rendőrt korrumpálni, az rendőr-kapcsolatot teremthet bármely szakterülettel.

Megállapítható, hogy a **korrupciós tipológiákkal foglalkozó szakirodalomban ismertetett formák közül a legelterjedtebbek:**

***a hatalmi korrupció, a protekcionizmus/ haszonszerzés, az alkalmi lopások bűncselekmény helyszínén és a kolléga, munkatárs jogellenes tevékenységének fedezése, védelme.*⁶⁹**

Mindezek olyan formák, amelyek gyakoriságuk és jellemző sajátosságaik nyomán egy bűncselekmény-elkövetési halmazt alkotnak.

A rendőri korrupció azonos jellemzőkkel bír az általános korrupciós cselekményekre vonatkozó ismérvekkel.

A rendőri szakmai munka valamennyi területén megjelenhet, akár a döntéshozó, a döntés előkészítő és az ellenőrzésre jogosult pozícióban lévő munkatárs is kapcsolatba kerülhet a korrupciógyanús érdekkijárási magatartásformákkal. Az érdekkijáráás, befolyásolni törekvés megnyilvánulhat ajándékkal, szívésséggel, kölcsönösséggel, pénzzel, kedvezménnyel. A rendőri hivatással együtt járó különleges feljogosítottság értéket képvisel és áruba is bocsátható, így a különböző meghatározott munkakörökben lehetőség van az ügyfeldolgozó és nyilvántartó rendszerben gyűjtött bűnügyi adatokhoz, információkhoz hozzájutni. Ezeknek az ismereteknek a segítségével befolyásolni lehet a büntetőeljárás menetét, a nyomozás sikerét.

⁶⁸ Az ún. „hat lépés szabály” elmélet szerint a világon bárhol bárki kapcsolatba hozható bárkivel egy ismeretségi láncon keresztül, melyben a két végpont között maximálisan öt elem van. Ezt az elméletet [Karinthy Frigyes](#) 1929-ben írt *Láncszemek* című novellájában írta körül először. Elmélete szerint a láncban annak exponenciális növekedésével párhuzamosan az ismerősök száma is folyamatosan növekszik, így elegendő néhány személyi kapcsolat, hogy az ismerősök köre kiadja az egész emberiséget. Az elméletet [Stanley Milgram amerikai](#) pszichológus igazolta 1967-ben. Lásd még: Barabási Albert-László: *Behálózva* .c műve (Magyar Könyvklub, 2003.)

⁶⁹ forrás: Dr. Gáspár Miklós: *A rendészeti korrupció aktuális kérdései* (NKE Rendészeti kutatóműhely, 2014.)

A rendőrök által elkövetett bűnözésnek, tehát nem csak az a meghatározó jellemzője, hogy hivatasos állományú rendőrök követik el, hanem az, hogy olyan személyek követik el, akiknek különleges jogosultságaik vannak, és speciális funkciójuk.

2. A rendőri korrupció objektív jellemzői

Amikor rendőri korrupciós cselekmény kerül megemlítésre, akkor a legtöbb esetben a „utcai” ún. „zsebre bírságoló” korrupcióra gondol a megkérdezett. Tény, hogy ezen típusú korrupciós cselekmény az, amellyel a társadalom a legközvetlenebbül kerül kapcsolatba. A hétköznapi emberek gyakran szabálysértést, vagy közigazgatási bírság hatálya alá tartozó cselekményt követnek el. Abban az esetben, ha velük szemben ezt követően rendőri intézkedés történik, megnyílik annak potenciális esélye, hogy a felek – egyetértésben egymással – nem a jogszabályban meghatározott utat kövessék. A rendőri korrupciós cselekmények azonban nem csak ezen „egyszerűbb koreográfia” köré épülnek fel.

Gyakori esetnek tekinthető, amikor az intézkedés alá vont személyek, vagy kísérőik vélelmezhetően valamely eljárás, vagy intézkedés, esetleges szankció elkerülése érdekében rendőrség állományába tartozó személyhez fűződő kapcsolataikra hivatkoznak.

Az ilyen típusú magatartásformák a normatív előírások alapján külön regisztrálásra kötelezettek és ezen összesített adatok alapján megállapítható, hogy **a különböző rendőri szervek 2014. évben 174 esetben tettek jelzést olyan eseményről, amikor a fent leírt módon kísérelték meg befolyásolni az intézkedésre jogosult személyt.**⁷⁰

A rendelkezésre álló adatok alapján a cselekményekkel érintett szervek vonatkozásában az ismertté vált ügyekben az, arra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szervek megindították intézkedés alá vont személyek cselekményei miatt a szükséges büntető-, szabálysértési-, közigazgatási eljárásokat.

⁷⁰ forrás: 2014. évre vonatkozó, a tárgykörben felterjesztett jelentések teljes évre összesített adatai

Fentiekén kívül nem szabad figyelmen kívül hagyni a szervezett bűnözéssel szorosan összefonódó korrupciós cselekményeket sem, amelyekből az utóbbi időben egyre több kerül felderítésre és azonosításra.

Ezen típusú cselekmények fokozott társadalmi veszélyességéhez nem férhet kétség, azonban felderítésük és megelőzésük bonyolultabb egy egyszerűbb tényállású korrupciós cselekményhez képest. Ennek fő oka, hogy az érintetteknek sokkal több érdeke fűződik a cselekmény leplezetten tartásában, továbbá sajnálatos tény, hogy az ilyen típusú korrupciós cselekményekkel érintett hivatalos személyek sokkal képzetebbek, esetenként magasabb beosztásúak, így megfelelő ismeretekkel rendelkeznek ahhoz, hogy a bűncselekmények látenciában maradjanak.

Ezen cselekmények felderítéséhez és megelőzéséhez bonyolultabb és komplexebb felderítési intézkedésekre és módszerekre van szükség, valamint szoros együttműködésre az NVSZ-szel, és az ügyészséggel.

A Rendőrségen a korrupció elleni harc két fő iránya a zéró tolerancia, a megelőzés.

3. A belső korrupció elleni küzdelemben elért eredmények:

A rendőrség állományával szemben elvárható és alapvető követelmény a tisztesség és a becsület. Az állampolgári bizalmat már egy rendőri visszaélés is megrendíti, amelynek visszaszerzése hosszú időbe telik.

A korrupció elleni harc folyamatos, annak visszaszorításáért, megelőzéséért az állomány többsége elkötelezett, számukra fontos választott hivatásuk pozitív állampolgári megítélése. A bevezetett megbízhatósági vizsgálat és a kifogástalan életvitel ellenőrzés kifejezetten jótékony hatással van a korrupciós cselekmények megvalósulásának visszaszorítására.

A korrupció elleni határozott és jogszerű fellépés, a megelőzés folyamatos irányítása, hatékony szervezése valamennyi vezető kiemelt feladata. A vezetői tevékenység során a

korrupció megelőzést illetően **gyakorlati relevanciával bír a megfelelő kiválasztás, a folyamatos kommunikáció és a motiváció, valamint a következetes követelménytámasztó ellenőrzés.**

Az ORFK-n a szakterületek és a Nemzeti Közszerológati Egyetem, valamint a rendészeti szakközépiskolák képviselőinek bevonásával működtetett **Rendőrségi Korrupció-ellenes Állandó Munkabizottság** elemzi a rendőrség korrupciós helyzetét. Fontosnak tartjuk a Munkabizottság tevékenységébe az oktatási intézmények képviselőinek bevonását, mivel álláspontunk szerint szükséges, hogy a képzésbe és oktatásba is épüljenek be azon ismeretek, élethelyzetek, amelyek alapján a korrupció felismerhető, elkerülhető.

A rendőri állomány fiatal életkora és ebből fakadó élet-, és **szakmai tapasztalatlansága igényli** a fokozottabb parancsnoki odafigyelést. Az esetleges helytelen életvezetés, illetve a parancsnoki és a kollegiális közömbösség korrupciós cselekmények elkövetéséhez vezethet, ezért hangsúlyt kell fektetni a rendszeres **továbbképzésre és prevenciós tevékenységre.**

Az értékelő jelentések és a rendelkezésünkre álló szakmai anyagok alapján megállapítható, hogy a legerőteljesebb korrupciós kihívás ott jelentkezik, ahol gyakori a kontaktus az állampolgárral, és a rendőr hatalmi pozícióban lép fel.

Elsősorban a határrendészeti és **közlekedésrendészeti szolgálati ág fertőzött**, de korrupciós cselekmények a bűnügyi és a közrendvédelmi területen, illetve egyéb állománycsoportoknál is megjelennek.

a) **Korrupciós helyzetet teremthet, hogy a határátkelőhelyeken ne kelljen várni, tekintsenek el az alapos ellenőrzéstől, léptessenek be olyan utast, aki nem teljesíti a feltételeket, vagy tegyenek valótlan bejegyzést okmányokba stb. A zöldhatáron veszélyeztető tényező a járőr útvonal, a járőrjelenlét illetéktelen személyeknek való átadása, a hőkamera-kezelő nem jelenti az eseményt, netán maguk a járőrök segítségére számítanak az elkövetők.** Ezen a területen jelentősebb – az állomány jövedelmét többszörösen meghaladó – összegek jelennek meg kenőpénzként, ezért fokozottan veszélyeztetett az állomány.

Kiemelendő az ukrán határszakasz, ahol hatalmas „üzlet” a cigaretta-csempészet, vagy a szerb szakaszon, ahol a szervezett embercsempészet nem válogat a módszerekben.

A magyar rendőrség által alkalmazott **megelőző intézkedések** pontosan megegyeznek a schengeni országok gyakorlatával, abban semmilyen téren nem mutatnak elmaradást. **Valamennyi határátkelőhelyen térfigyelő kamerák működnek**, amelyeken keresztül megfigyelhetők az átkelőhelyeken történő események és utólag is rekonstruálhatóak.

Uniós forrás felhasználásával több határszakaszon hőkamerákat állítottunk üzembe, továbbá valamennyi közúti és vasúti határátkelőhelyre korrupció-ellenes plakátokat helyeztünk el, amelyben felhívjuk az utazóközönség figyelmét arra, hogy sem ajándékot, sem készpénzt nem fogadhatnak el kollégáink, illetve lehetőségük van az utasoknak névtelen bejelentés megtételére.

b) **Közlekedésrendészeti területen** gyakori eset a külföldi szabálysértő saját zsebre történő bírságolása, a járőr tényleges sebességmérő készülék nélkül sebességtúllépés vagy mérés nélkül tengelyterhelés túllépése miatti bírságolása, a korrupción alapuló érdekérvényesítés a rendőrség és az autómentős vállalkozások között, fiktív baleseti helyszínek berendezése rendőri segítséggel.

c) A **közrendvédelmi szolgálati ág** vonatkozásában a legnagyobb kockázattal a közterületi állomány munkavégzése jár (jellemző a kisebb-nagyobb összegek elfogadása a szabálysértésektől való eltekintés érdekében). A korrupció megelőzése érdekében a parancsnoki állomány eltérő időpontokban foganatosítja a kombinált módszerekkel végrehajtott ellenőrzéseit.

A **közterületi szolgálat** a tevékenység-irányítási központok felállításával a Tevékenység-irányítási Rendszer térképének segítségével **nyomon követhető**. A beépített GPS adóval rendelkező kézi EDR rádiók tovább növelték a járőr útirány határait érintő mozgás és a meghatározott szolgálati feladat pontos végrehajtásának ellenőrizhetőségét. Megjegyzendő, hogy a GPS alapú nyomkövetésben problémát jelent, hogy egyes belterületeken, valamint a határközeli zónában a jelerősség alacsonyága miatt a követés pontatlan vagy lehetetlen.

d) Az **ügyeleti, az igazgatásrendészeti és a gazdasági szakterület** nem tartozik a fokozottan korrupciós kockázatot jelentő területek közé, tekintettel a belső szabályozókra, a kialakított eljárásrendekre, a részletesen szabályozott munkafolyamatokra, a szoros vezetői ellenőrzésekre.

e) A **bűnügyi szolgálati ágat** érintő korrupciós nyomás, az ügyfeldolgozó munka részletes szabályaira, valamint a bűnügyi tevékenységet felügyelő ügyészségekre tekintettel, kisebb a rendészeti szakterülethez képest. A korrupció elsődlegesen az adattárak kezelése kapcsán – informatikai rendszerekből jogosulatlan lekérdezés, a megszerzett adatokkal, a személyes adatokkal visszaélés – merült fel. A szakterületen a korrupciós tevékenység felderítését nehezíti, hogy mind a nyomozó, mind a vizsgáló ügyeinek vitele és a bizonyítékok értékelése során jelentős önállósággal bír, így a szakmai hiba okaként nehéz megítélni, hogy szándékos vagy szakmai hozzá nem értés miatt valósult-e meg.

IV. Jogi alapok

A kialakított jogszabályi háttér⁷¹ alkalmas a rendőrségen belüli korrupciós veszélyforrások felderítésére és a hatékony prevenció kifejtésére, amelyből – a teljesség igénye nélkül – szükséges kiemelni néhány konkrét lehetőséget és intézkedést.

Lehetőség van arra, hogy az állományilletékes parancsnok, illetve a munkáltatói jogkör gyakorlója megtiltsa, hogy az állomány 10.000 forintot, vagy ennek megfelelő összegű külföldi fizetőeszközt meghaladó készpénzt és készpénzt-helyettesítő fizető eszközt tartson magánál.

⁷¹ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény; 21/2015. (VI. 15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományú tagjai által szolgálatban birtokban tartható vagyontárgyak, magáncélú telekommunikációs eszközök, készpénz, készpénzt helyettesítő eszközök korlátozásának szabályairól (rövidítés: 21/2015. BM rendelet); 22/2015. (VI. 15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálatképes állapota megállapítása érdekében a befolyásoltság kiszűrése céljából elvégezhető vizsgálatok köréről és a vizsgálat végrehajtásának szabályairól (rövidítés: 22/2015. BM rendelet).

A korrupciós cselekmények előkészítésének, elősegítésének visszaszorítása érdekében a rendőrök feladatellátása során a **magántulajdonú mobiltelefon birtoklásának** – egyes esetekben kivételt engedő – **tilalmáról** is rendelkeznek az idén nyáron hatályba lépett jogszabályok.

Fentiekhez kapcsolódóan szükséges kiemelni, hogy az ORFK Ellenőrzési Szolgálat nem csak hatáskörébe utalva foglalkozik a korrupciós cselekményekkel, hanem **innovatív intézkedésként** kidolgozta az **állományvédelmi ellenőrzés** szabályait, amelynek szervezésében és végrehajtásában is részt vesz. Az ilyen típusú ellenőrzés célja az előre be nem jelentett helyszíni ellenőrzések során az állomány korrupció-ellenes átvilágítása, a szolgálatteljesítés szakszerűségének vizsgálata.

V. Jövőbeni feladatok

Hangsúlyos az emberi erőforrás gazdálkodás, a **rendőrséggel szemben elvárt követelményszintnek megfelelő személyek felvétele, megtartása és motiválása**. A rendőri korrupció elleni hatékony fellépés egyik feltétele, **hogy szervezetre, állománycsoportra és egyénre bontva ismerjük azokat a kihívásokat, helyzeteket**, amelyben szolgálatot teljesítenek, illetve azokat az elkövetési magatartásokat, amelyekkel a korrupciós bűncselekmények megvalósulnak.

A korrupció visszaszorítása érdekében **továbbra is folytatni kell a következetes és rendszeres ellenőrzési gyakorlatot**. Fontos a beosztotti állománnyal történő folyamatos párbeszéd, a **problémákra való parancsnoki odafigyelés**.

Az állomány fiatal életkorára tekintettel továbbra is kiemelten kezelendő a **képzés**, valamint az új kollégák beilleszkedésének elősegítése. A parancsnoki munkában szükséges a korszerű, indirekt nevelési módszerek alkalmazása. Továbbra is elengedhetetlen az események, felmerült információk gyors, részletes objektív kivizsgálása, az okok feltárása, és a következtetések levonása után az állomány megfelelő mértékű tájékoztatása, esettanulmányok kiértékelése.

A prevenció érdekében szükséges a **már kialakított gyakorlat, intézkedések, rezsimszabályok további alkalmazása** (pl. járőrpárok cseréje, szolgálati csoportok összetételének, a szolgálatteljesítés helyének változtatása, kiszámíthatatlan, váratlan ellenőrzések alkalmazása), továbbá a figyelemfelhívás az oktatás és a **folyamatos együttműködés a Nemzeti Védelmi Szolgálattal, az Ügyészséggel és a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel.**

Budapest, 2015. december 22.

Mészáros Pál:

Vízi közművek rekonstrukciós feladatai, tapasztalatai és lehetőségei

1. Bevezető

A vízi közművek rekonstrukciójának jelentős hazai szakirodalma van. Számtalan szakcikkre és rendezvényekre benyújtott dolgozatra – általában – az információk ismétlődése a jellemző. Ez alól kivételt képeznek a [1], [2] és [3] szakkönyvek. Ezeket, az anyagokat ismertnek tételezem fel.

A tanulmány vonalvezetéséhez az innováció, illetve az innovációs folyamat néhány fontos részletét célszerű áttekinteni.

A klasszikus innováció általában a megoldandó probléma elemzésével indul. Ezt a fázist, a lehetséges megoldások – ötletek – felvázolása, összegyűjtése követi. (Például: egy tervpályázat keretében.) A következő lépés, a használható változatok kiszűrése, előtanulmányok, tervek stb. készítése. Aztán következik a kísérleti építés majd a kiértékelés. Végül megszületnek az iparszerű építést megalapozó szabványok, szabályok, rendelkezések, továbbá tervezési -, beépítési segédletek. Ez a klasszikusnak nevezhető folyamat 1990 – ig változatos eredményességgel, de jól működött.

Érdeemes visszagondolni a *távfütési rendszerek* fejlesztésének történetére. Mint ismeretes a házigyári bázisra szervezett lakótelepi építés hozta létre a távhőellátást, új közműként. Ezek a lakótelepek a települések korábbi – kedvezőtlen általaj – és talajvíz adottságokkal rendelkező – perifériáin épültek. A távfűtési primer és szekunder hálózatok fejlesztésénél az első lépések a korábban is alkalmazott védőcsatornák iparosított építését tűzte ki célul. Az előregyártott vasbeton védőcsatornák és fedlapok, az acél csövek, továbbá a hőszigetelések mechanikai védelmét tökéletesen biztosították. A talajvíz távortartására fejlesztett, bitumenes lemezszigetelés, - később a külső műgyanta bevonatok - nem voltak sikeres megoldások. Ráadásul, az egyszeri beruházási költségek is - az elvárásokhoz képest –

jelentősen megnövekedtek. Ezért napirendre kerültek a külső víz elleni védelmet és kisebb beruházási költségeket eredményező megoldások. Rövid idő után, számtalan megoldási javaslat – és szabadalmi bejelentés - született. Az egyik legérdekesebb fejlesztési elképzelés a kőolaj finomítás melléktermékeként keletkező úgynevezett Fuller - földbe fektetett fűtési acélcső volt. A részletesebb elemzések után vált ismertté, hogy a szűrésre használt különleges agyag agresszivitása, nagyobb a szennyvíz iszapénál. A szerző által ismert mintegy 70 szabadalmi bejelentés közül egyedül a **köpenycsöves** (PE védőcső – poliuretánhab szigetelés – acélcső) állta ki a műszaki elvárások és az idő próbáját. A távfűtési csővezetékek rekonstrukciójánál hazai viszonylatban jelenleg is az *Isolrohr* konstrukciót használják. A további előzetes elképzelések – keramzit, bitumóperlit, acélcső védőcső rendszerekben stb. - legfeljebb a kísérleti építésig jutottak el.

Sajnos az innováció fentebb részletezett folyamata, az 1990. után - hazai viszonylatban - jelentősen megváltozott. Ezt a változást a vízi közműveknél a műanyag cső, és a kitarakás nélküli rekonstrukció egyértelműen szemlélteti.

2. Rekonstrukciós feladatok

A vízellátó- és szennyvízelvezető hálózatok rekonstrukciójának tárgyalásához, ismerni kell a feladatokat. Érinteni kell továbbá azokat a hazai műszaki -, gazdasági körülményeket, melyek alapján ezek a hálózatok létrejöttek. Meg kell ismerni tehát, a hálózatok terjedelmét és műszaki állapotát.

2.1 A hálózatok terjedelme

A hazai *vízi közművek* hálózatainak fejlődésével, továbbá a csőanyagok megoszlásával több szakirodalom foglalkozik.

A témakör egyik átfogó elemzését – mely kiindulási pontként kezelhető - a [4] szakirodalom tartalmazza. Ez 1986. december 31. –ig bezárólag, - az OVH adatbázisa alapján - a hazai *ivóvíz* hálózatra megbízható mennyiségi és üzemeltetési adatokat ismertet. Így 1986. 12. 31. –én a meglévő

országos ivóvízhálózat hossza: **39.774,00** km volt. Az adat 26 megyei és városi víz – és csatornamű vállaltra, a Fővárosi Vízművekre és a 4 regionális vízműre vonatkozott. A hivatkozott szakirodalom néhány fontosabb ivóvíz vezetésekre vonatkozó hossz – és csőanyag adatát, a **2.1.1. táblázat** mutatja. A fenti táblázatban szereplő csőanyagok % - os részesedését, - a Főváros és Országos arányban - a **2.1.2. táblázat** tünteti fel.

2.1.1 táblázat

Megnevezés	Vezeték hossz km			Vezeték megoszlás anyag szerint km					
	Belterületi	Külterületi	Összesen	acél	ö. vas	ac	múa.	vb.	egyéb
Fővárosi vízművek	4.183	173	4.356	123	1.721	2.275	98	132	7
26 Megyei- és városi vízmű	30.073	1.113	31.186	1.290	1.003	20.990	7.693	31	170
Víz- és csatmú vállalat Σ	34.256	1.286	35.542	1.422	2.724	23.265	7.791	163	177
4 Regionális vízmű	3.230	1.003	4.132	413	223	2.816	772	3	6
Szolgáltatók összesen	37.937	1.511	39.774	1.835	2.947	26.081	8.563	166	182

2.1.2 táblázat

Csőanyag	Országos % (39.774 km)	Ebből: Főváros % (4.356 km)
azbesztcement	65,6	52,2
múanyag	21,5	2,2
öntöttvas	7,4	38,9
acél	4,6	1,9 *
vasbeton	0,4	2,9
egyéb	0,5	1,9
összesen	100	100

* Első generációs – gyenge külső és belső korrózió elleni védelem – GÖV

Az utóbbi táblázat, különösen az azbesztcement (ac.) csövek mennyiségének, illetve megoszlásának bemutatása miatt fontos. A rekonstrukciós igények felméréséhez említeni kell, hogy az ac. Csöveknél a DN/ID 50 – 80 mm átmérők mennyisége: **28** %. A DN/ID 100 – 125 mm – következő fontos mérettartomány részesedése: 38 + 1 = **39** %. Tehát a kis átmérők az ac csövek

rekonstrukciójában 67 % - ot képviselnek.

A már hivatkozott [4] irodalom a *csatornahálózatok* vonatkozásában szerényebb információkat tartalmaz. Megfogalmazása szerint, – mely: „A települések vízellátásának és csatornázásának hosszú távú fejlesztési koncepciója” (OVH 1987) anyagra utal - a csatornahálózat hosszát: 12.000 km – ben határozta meg. A csatornahálózatok *kor- és átmérő szerinti* megoszlására, – a korábban megépült létesítmények nyilvántartási hiányosságai miatt - adatok csak korlátozottan állnak rendelkezésre. Budapest vonatkozásában a [4] irodalom tartalmaz ismereteket, melyeket a **2.1.3 táblázat** tartalmaz.

2.1.3 táblázat

Építés éve	Hossz km-ben	Megoszlás % - ban
1900 előtt	345	12,0
1901-1945	474	16,4
1946-1960	340	11,8
1961-1970	387	13,4
1971-1980	321	11,1
1981 után	1017	35,3
Összesen:	2884	100,0

1986. 12. 31. és 1990. 01. 01. között, a fentebb leírt hosszak – a rekonstrukciós feladatok szempontjából – *jelentősen* nem változtak. Ezért rögzíthető, hogy a **klasszikus rekonstrukciós igények** ivóvíznél: **39.774.-** km, csatornánál: **12.000.-** km vezeték hosszakból vezethetők le. A témakörhöz további információ, hogy 1985 – ig a lehetőségeket a szegényes csőanyag és kötéstechnika jellemezte. Ebben az időszakban épült a hazai azbesztcement csövek nagyobb része, továbbá, a gyenge korrózió védelemmel ellátott acél ivóvíz hálózat. További sajátosság, a Sentab (1969 – től) és a Rocla vasbeton nyomócsövek alkalmazása. A vasbeton csövekkel és a folyamatosan fejlődő kötéstechnikával szerzett tapasztalatok nem kedvezőek. A gravitációs betoncsövek minősége is vitatható. A jelzett időszak egyetlen pozitívuma, az 1979 – től folyamatosan fejlődő műanyag (KM PVC, KG PVC, KPE és ÜPE)

cső felhasználás volt. *A műanyag csöveknél ez az időszak, a piac megszerzésének és bővítésének korszaka. Ezért a csövek minősége szinte kifogástalan és a beépítés munkafolyamatai is elfogadhatóak.*

Az 1990 - ben bekövetkezett Rendszer Váltás a szakmai szervezetekben – beruházás, tervezés, kivitelezés és üzemeltetés – jelentős változásokat hozott. Az adatbázisokhoz, - a megváltozott értékrend eredményeként - a hozzáférés szelektívvé vált. A vízi közmű hálózatok naprakész hosszának meghatározásában, a KSH nagyobb szerephez jutott. Az adatgyűjtéseknek azonban mindig voltak értelmezési problémái, melyek a kezelhetőségüket kedvezőtlenül befolyásolta. 1990 – től, az ivóvíz hálózatoknál a hossz - nyilvántartásokra, illetve azok változásaira – hozzáférhető - publikációk csak korlátozottan állnak rendelkezésre.

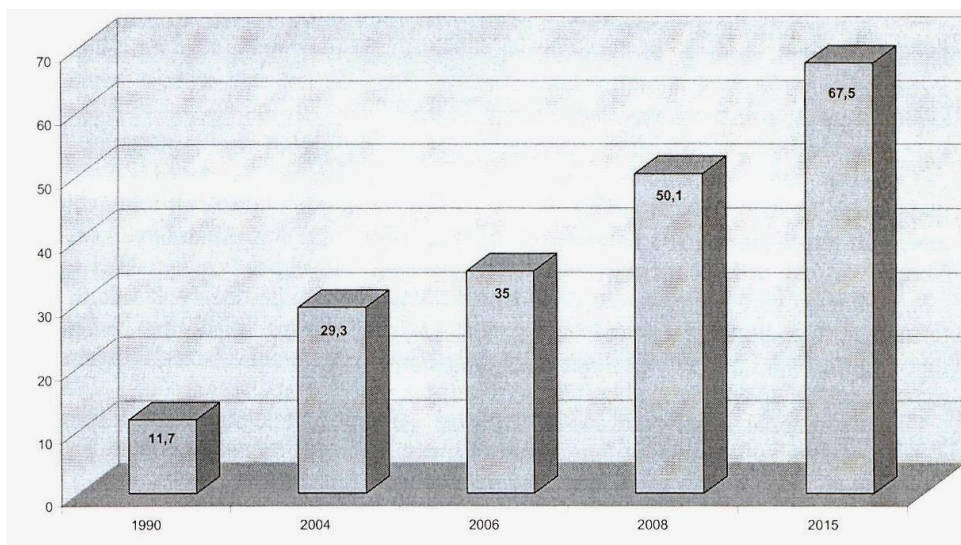
A szennyvízelvezetésnél, a valamivel kedvezőbb helyzetet a különböző forrásokból támogatott: „Magyarország települési szennyvízelvezetési és szennyvíztisztítási programjának irányelveiről” hozott 2207/1996. (VII. 24.) Kormányhatározat évenkénti nyomon követése miatt. Ennek megfelelően a [5] irodalomban a szennyvízgyűjtő hálózatokra szerepel a **2.1.4 táblázatban** összefoglalt adatsor. A szennyvízgyűjtő hálózatok hosszára adatok találhatóak még: a Magyar Köztársaság Vidékfejlesztési Minisztérium Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Államtitkárság Tájékoztatójában is.

2.1.4. táblázat

Szennyvízgyűjtő csatornahálózat (km.)	
üzemel: (1995. I. 1.)	14.000
épül	4.500
további fejlesztési igény	10.000
2010. évi előirányzat:	29.400

Az adatokat a **2.1.5 ábra** mutatja be. A hasáb diagramokon szereplő hosszak, ezer km – ben értendők.

2.1.5 ábra: Szennyvízgyűjtő hálózat hossza: 1990 – 2015.

Végül említeni kell a MaVÍZ 2011 Évkönyvben található üzemeltetői forrásokra támaszkodó adatokat, mely szerint 2011 – ben az ivóvíz vezeték hossza: 57.314 km és a csatorna: 36.251 km volt.

Az előzőekben – különböző adatforrások alapján – bemutatott hálózati adatok pontossága, illetve megbízhatósága *vitatott* téma a szakmában. Közismert, a KSH és az üzemeltetők nyilvántartásai között meglévő véleménykülönbség, a megvalósult csővezeték hosszakat illetően. A nagyobb eltérések a vízelvezető hálózatoknál jelentkeznek. Ennek több oka is lehet. Az egyik lehetséges probléma a gerincvezetékek és a bekötővezetékek különválasztásának hiánya. Egyes kimutatásokban összemosódnak a gravitációs és a gépi kényszerüzemű hálózatok hosszai. Valószínűsíthető, hogy a folyamatos rekonstrukciós tevékenység eredményei – növekmény, csökkenés – lekönnyvelésében is vannak pontatlanságok. Nagyobb probléma, a megvalósult létesítmények – egy részének - pontos felmérésének hiánya. A megvalósítási szerződések többsége átalány áras volt. Így a műszaki átadás – átvételt nem előzte meg a tételes elszámolású munkáknál elengedhetetlen felmérés. Készült megvalósulási terv, azonban a hálózatok aktiválása az esetek többségében a végelszámolás bázisán alapult.

Az 1986. 12. 31. – 2011. 12. 31. közötti időszak mennyiség változásai /növekedés/ ivóvíznél: **17.540** .- km, szennyvízelvezetésnél: **24.251**.- km, az előző adatok alapján. A mennyiségek, mindkét közműnél, - többségében - műanyag csőből valósultak meg. Ezeknek, a hálózatoknak a nagyobb része **gyenge** minőségű. Ezért a tervezettnél gyorsabb tönkremenetel – és így a rekonstrukciós igény - prognosztizálható. A fontosabb ok – okozati összefüggéseket a következő alfejezetben összefoglalom.

2.2 Hálózatok műszaki állapota

A Rendszer Váltást követően a vízi közművek megvalósításának feltételeiben gyökeres változások következtek be. A magánosítással megszűntek a tervező -, beruházó – és kivitelező szervezetek, vállalatok. A nagyobb- és arra érdemes – kivitelező vállalatokat, illetve azok elitebb részét magánosították. A tervező vállalatokat felszámolták. Ez azonnal létrehozott egy űrt, a műszaki fejlesztésben és a szakma kontrolljában. A műszaki fejlesztés teljes mértékben a csőgyártó szektorba került át. Így az, üzleti érdekelttség hatása alá került. Ennek tudható be a csatornázás rendszereinek áttolódása az épületgépészet felé. Hasonló körülmények indikálták a szükségesnél több hazai gépi kényszerüzemű rendszert. Ezekkel, a problémákkal, egy külön alfejezet foglalkozik.

Említeni kell még, hogy a hazai tervező -, kivitelező kategóriákban a Rendszer Váltás előtt a korabeli gazdasági és társadalmi viszonyok eredményeként, jelentős többlet kapacitások voltak. Ennek egy része a műszaki fejlesztésben és a szabályozásban hasznosult.

Felkészületlenül érte a szakmát, hogy 1990-től, minden csőanyag a hazai piac számára is elérhetővé vált. Így a csőanyagban az igényekkel szemben 2 – 3 szoros túlkínálat alakult ki. Az EU alapelvei szerint ez ideális állapot, mert a kialakuló verseny az árak optimalizálását eredményezi. Sajnos ez a szabály hazai viszonyaink között az elmúlt 25 évben nem működött. Ez azt eredményezte, hogy szinte minden csőrendszer a *közmű jelleghez méltatlanul* legyengült. Ezt is külön alfejezetben kell összefoglalni.

2.2.1 A rendszerek változásai és ezek hatásai

A *vízellátásban* – szerencsére – az évtizedek során bevált alapelvek említést érdemlően nem sérültek. Egy – két kísérlet történt a kisebb vízellátó rendszerek leegyszerűsítésére. (Szolgálati medence felaprózása acélból, ellennyomó medence elhagyása stb.) A problémák gyorsan felszínre kerültek, és elejét vették a további kísérletezéseknek.

Sokkal nagyobb változások színtere volt a *szennyvízelvezetés*. A rossz topográfiai adottságokkal rendelkező kis településeknél a *gépi kényszerüzem* gyors elterjedése volt a jellemző. A szakmát magasabb szinten művelő szakemberek igyekezete a *vegyes* rendszerek alkalmazására nem vezetett eredményre. Ezért olyan területrészekben is nyomott -, vagy vákuumos csatornák épültek, ahol a gravitációs elvezetés lehetőségei adottak voltak. Néhány év, üzemeltetési tapasztalat felszínre hozta a problémákat. Ezek közül említeni kell a gépi berendezések, - hálózathoz képest – gyors amortizációját, a jelentős alkatrész igényt és a prospektus adatokat nagyságrendekkel meghaladó energia felhasználást. Kiemelkedően rossz tapasztalatok vannak a vákuumos rendszerekkel. Aktuális műszaki fejlesztési téma, a gépi kényszerüzem átalakítása, költség kímélőbb megoldásokra. Erre vannak reális alternatívák, lehetőségek.

A rontás a *gravitációs* hálózatokat sem kímélte. A csatornázás évszázados – bevált – hagyományai:

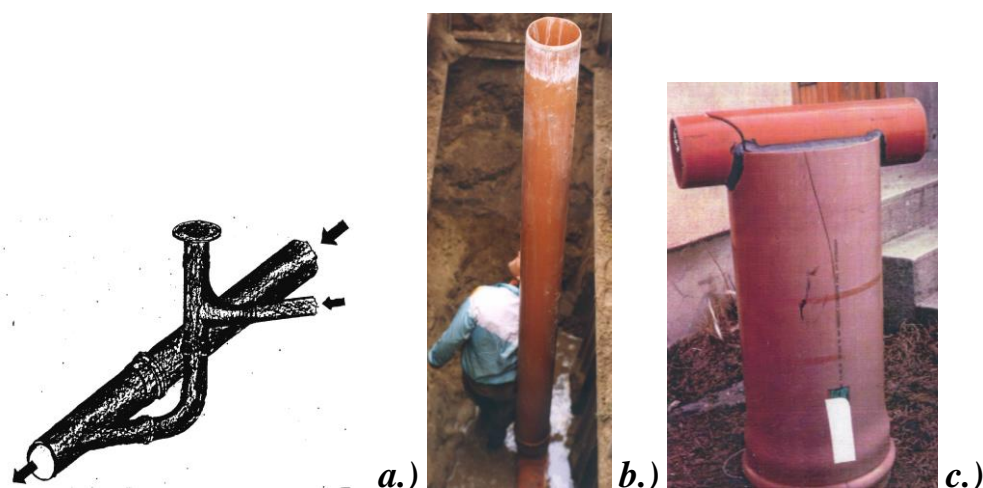
- minimális esés: 1000/DN ezrelékben,
- tokos kötésnél, a tok lejtésiránnyal ellenkező iránya,
- aknák átmérője és távolsága stb. feledésbe merültek.

A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy a kisebb településeknél a közcsatorna eltolódott az épületgépészet felé. A DN/OD 200 PVC-U „közcsatorna” belső átmérője ténylegesen, - SN 8 gyűrűmerevségű csőnél -, 188,2 mm. (Az érték $e_{min} = 5,9$ mm számítva.) Szerző ismeretei szerint a megvalósult PVC-U csatornánál, - előzőek szerint számítandó (öntisztuló) – esés; 5,3‰, csak a dombvidéki településeknél készült. 1983-ban a *MONO-AKNÁS* csatornarendszer találmányával lepte meg a szakmai közvéleményt a *KEVIÉP Debrecen* és a *KEVITERV Szolnok*

(lásd: **2.2.1.1/a. ábra**) A rendszer 4509/84 számon *ÉVM alkalmazási engedélyt* kapott! Az igazi lényegét a korabeli leírás **6.** oldala tartalmazza: „A kivitelezési költségmegtakarítás a hagyományos rendszerű csatornákhöz képest várhatóan 30 - 50 %.” A szakma még ki sem heverte a fentiekkel kapcsolatos vitákat, máris újabb találmány, a **GBS** csatorna-rendszer – mint újítás – „forradalmasította” a szakmát.

2.2.1.1. ábra: Csatorna „aknák”

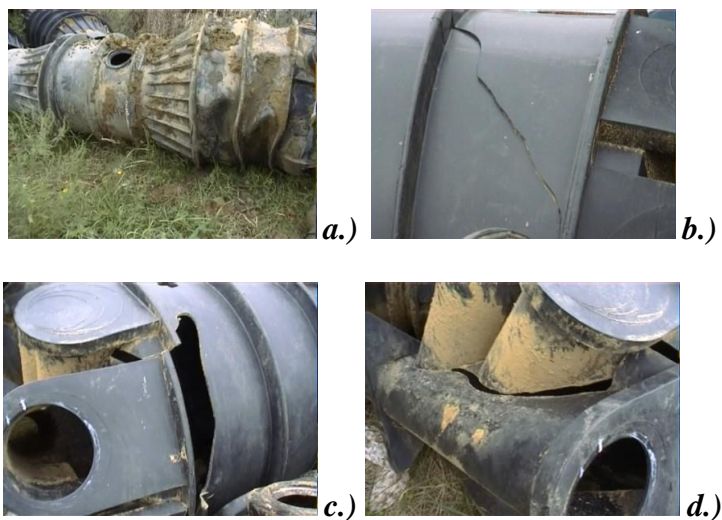
a.) A Mono- akna elvi sémája, b.) DN/OD 200 – as csőakna KGEA idommal, c.) PVC-U csövekből szabászati módszerrel gyártott akna

A beruházási költségek manipulálása miatt a GBS rendszer, még ma is tartja magát. A megvalósult művek - ahol ezt megvizsgálták, és nyilvánosságra hozták - elképesztők. Tízezernél is több semmire nem használható cső – és egyéb akna épült, a **2.2.1.1 ábra** szerint. Külön is érdemes elidőzni a **2.2.1.1/c** ábrarésznél. Megállapítható, hogy az akna eszmei megalkotója, a műanyag extrudációs hegesztés legelemibb alapjait sem ismerte. (Érdemes volna - néhány év távlatából - a Várpalota és térsége szennyvízelvezetésének aknáit megvizsgálni.)

Sajnos az aknák fejlesztésének következő fejezete a PE akna sem hozta meg a várt eredményeket. Ennek okait vázlatosan a **2.2.1.2 ábra** szemlélteti. Szerencse, hogy a rotációs öntéssel előállított aknákból az árfekvés miatt, csak kevés épült. A hazai fogyasztásra nem sík fenéklemezzel gyártott termék, a tapasztalatok szerint rossz megoldás.

2.2.1.2 ábra: A PE aknák hibái

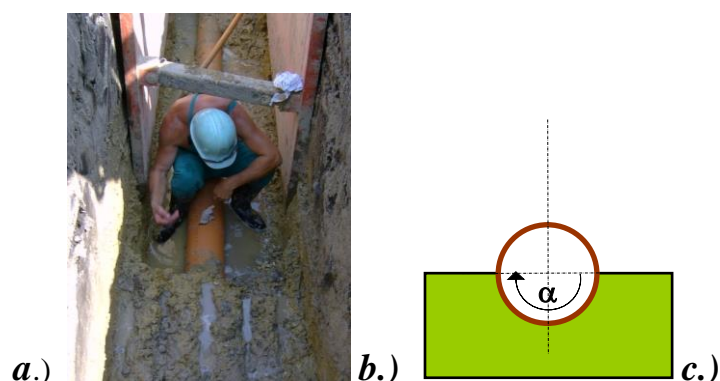

a.) A PE akna függőleges jármű teherrel nem terhelhető, b.) repedés gyártási- feszültség hatására, c.) – d.) az íves fenékelem kialakítás költségtakarékos, de nem működőképes.

A hazai rotációs öntéssel előállított aknákat a *hosszá nem értés* problémái is terhelték.

A felsorolt – jelentősebb – konstrukciós probléma mellett, a kivitelezés szinte minden munkafázisa *hibákkal terhelt*. A **2.2.1.3 ábrán** bemutatott példák – sajnos - az átlagos hazai kivitelezési színvonalat képviselik.

2.2.1.3 ábra: A különböző anyagú csövek beágyazása.

a.) – b.) Rugalmas csövek beágyazás nélkül, c.) A környező talajhoz képest merev csövek szükséges – minimális – beágyazása a hazai altalaj viszonyoknál.

2.2.2 A csövek és kötéseknél problémái

A különböző anyagú csövek gyártói a túlkínálatból adódó verseny és az eladás fokozása érdekében gyors fejlesztéseket hajtottak végre, melyek igazolásából az időtényezőt, és a korábbi alapos vizsgálati módszereket kihagyták. Ennek a folyamatnak élenjáró reprezentánsa a műanyag csőgyártás és annak szereplői. Sajnálatos, hogy mind a mai napig a mérnökök nem sajátították el a műanyag csövek anyagtanát, és ugyan úgy a csőgyártásban érdekelt vegyész szakma sem ismeri a közművek legegyszerűbb szabályait, követelményeit. A különböző csőrendszerekkel kapcsolatos fontosabb – aktuális - ismereteket az alábbiakban összefoglalom:

- A **kőagyag** csatornacső bizonyította minden előnyét, az elmúlt 100 év során. A kezdetben alkalmazott bitumenes kenderkóc toktömítés, a csőanyagnál gyorsabb előregedése miatt az új rugalmas csőkötések fejlesztését indikálta. Ezek a folyamatok a [13] szakirodalomban nyomon követhetők. Sajnos a kőagyag cső tokja rövid. Ez nem biztosítja, az elmozdulásból keletkező nyomatékok kiegyensúlyozását. A tény közismert. A rövid tokos kötés tehát egy csukló. Ez önmagában nem baj, ha a cső – mely szinte minden altalajnál a merev kategóriába tartozik -, minimálisan 180 ° -ig be van ágyazva. (Lásd: 2.2.1.3/c ábra.) Az elmúlt 25 évben, ezek a csatornák, - a forgalmazók prospektusai és sugalmazása alapján –

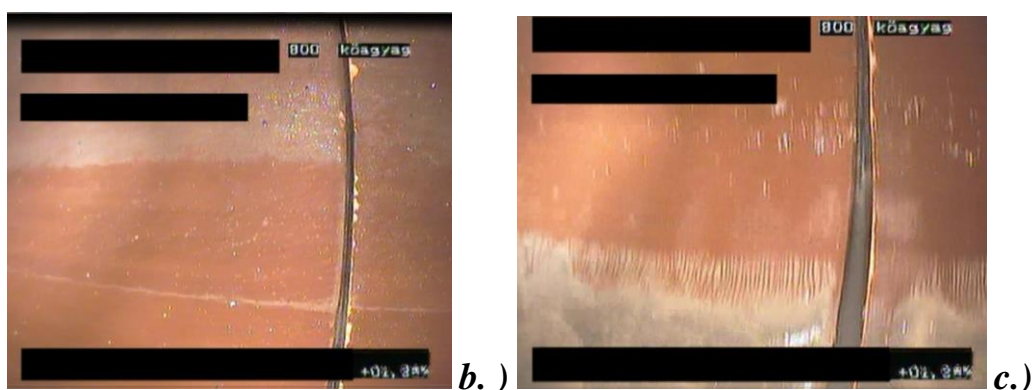
beton ágyazat nélkül épültek. Az egyes szakaszokon süllyedések léptek fel (Lásd: 2.2.2.1-2.2.2.2 ábrák)

2.2.2.1 ábra: Kőagyag cső ITV vizsgálata. (A kamera tolja maga előtt a csőben a vizet)

A mozgások hatására a csőzónában az ágyazati anyag konszolidációja időben elhúzódik. Az eredmény; tok szétcsúszás, gumitömítés idő előtti tönkremenetele, a vízzárás megszűnése.

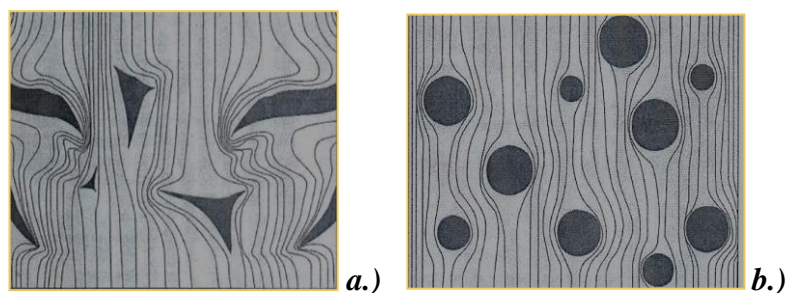
2.2.2.2 ábra: kőagyag cső süllyedése a kötésnél:

a.) a csőkötés távlati képe, b.) a tetővonal és c.) a talpvonal

Nagyobb probléma a tok- és sómáz nélküli csőtípus, melyek fejlesztése kizárólag gazdasági szempontokra vezethető vissza. A tok nélküli csőnél a kötést biztosító PP áttoló idom, élettartamban, funkcióban, továbbá gyűrűmerekben a csővel, nem azonos műszaki – és élettartam értékű. Az ilyen csöveket, csak teljes 360 ° - os beágyazással célszerű beépíteni.

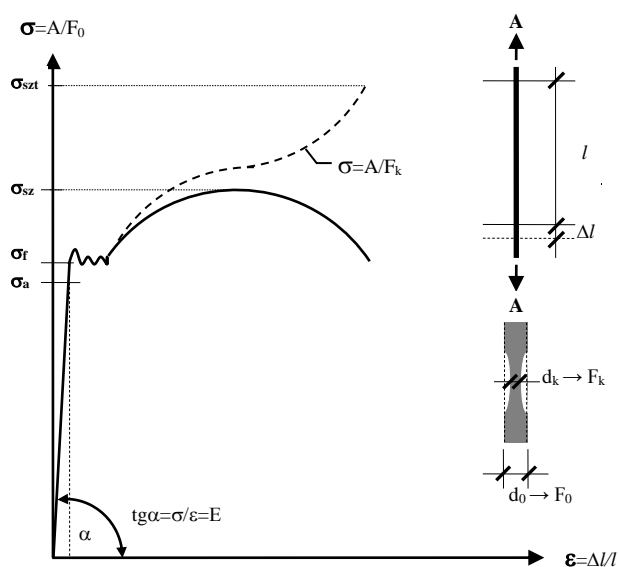
- Az **öntöttvas** cső az újkori vízellátási hálózatok fejlesztésének eredménye. Az öntési technológia folyamatos fejlesztése azonos *lemezgrafitos* anyagszerkezet mellett valósult meg. Így a cső falvastagságát a korrózió elleni védelem és a húzó feszültséggel szemben közismert érzékenység határozta meg. Ez a lemezgrafitos anyagszerkezet következménye, melyet az öntöttvas csövek szakirodalma egységesen és részletesen elemez. Az öntési technológia fejlesztésének jelenlegi állapotát a rotációs öntés jellemzi. Ez szinte teljesen kiküszöböli a korábbi technológiák szerkezeti hibáit. A legnagyobb eredmény azonban a gömagrafit alkalmazása, melynek sémáját – a lemezgrafitos szerkezettel egyetemben - a **2.2.2.3 ábra** mutatja be.

2.2.2.3 ábra: Az öntöttvas anyagszerkezetének teoretikus különbsége **a.)** lemezes grafit adalékanyaggal, **b.)** gömbgrafitos

Az ábra jól szemlélteti a kétféle adalékanyag által előidézett húzó -, illetve nyomófeszültség trajektóriák, sűrűsödését. Az öntöttvas viselkedésének az igénybevételek hatására még világosabb magyarázattal szolgál a **2.2.2.4 ábra**, mely a vas: feszültség – fajlagos alakváltozás összefüggéseit szemlélteti a növekvő húzóerő hatására.

2.2.2.4. ábra: Acél próbatest húzódiagramja

Ha az erővonal sűrűsödések miatt a csőfalban keletkező **lokális** feszültségek a σ_f értéket meghaladják, akkor a kristályos szerkezetben maradandó torzulások keletkeznek. Ezek hatással vannak a cső élettartamára. A teherviselő képesség átrendeződik. Ez *feszültséghorróziót* indikál. A csőre ható terhek kedvezőtlen együtthatásakor a feszültség góccok, keresztirányú törések kiinduló pontjait képezhetik, továbbá gyors helyi és pontszerű korrózióhoz vezetnek. Ezek a hatások feltételezhetően figyelmen kívül maradtak, amikor a GÖV csövek falvastagságát meghatározták. Példaként említem, hogy az MSZ 2998-52 szerint egy NÁ 150 mm PN 10 bar nyomásfokozatú lemezgrafitos öntöttvas cső falvastagsága: 10 mm volt. Az MSZ EN 545 szerint egy K9 jelű NÁ 150 mm PN 16 bar csőhöz rendelt falvastagság mindössze 6 mm. Vagyis a két anyagszerkezet közötti különbség több mint 50 %-os falvastagság csökkenést eredményezett. Az tehát felelősséggel rögzíthető, hogy a hagyományos lemezgrafitos és a gömbgrafitos szerkezetű csövek élettartamában jelentős eltérések prognosztizálhatók. Az új GÖV csövek, élettartama nem fogja meghaladni az 50 évet. A fenti megállapításokat igazolják azok az erőfeszítések, melyek a GÖV csövek külső- és belső korrózióvédelmének fejlesztésében megfigyelhetők. A hármás rétegződésű /belső cementhabarcs – GÖV – külső korrózióvédelem/ csőfal, erőtanilag nem hatékony. Az egyes rétegek nagyságrendekkel eltérő rugalmassági modulusa miatt a tényleges teherviselő a GÖV. Így az elvékonyodott csőfal miatt a beágyazás /egyéb okok miatt is/ elvárt tömörsége mellett a GÖV cső az átmeneti -, vagy rugalmas kategóriába kerülhet. Ez a Hooke törvényt maradéktalanul követő csőanyagoknál nem jelent előnyt. Egyes fejlesztések – külső – és belső PUR védelem - már azt az érzetet keltik, hogy a csöveket laboratóriumi feltételek mellett képzelik beépíteni. *Összegezve*; ezeknek a GÖV csöveknek az élettartamát körültekintően kell

meghatározni.

- A **műanyag** cső térnyerése és térhódítása hazai viszonylatban, ellentmondásos folyamat. A nagy medencékre jellemző geotechnikai adottságok, egyértelműen a rugalmas műanyag csövek széleskörű alkalmazását helyezik előtérbe. A különböző műanyag csőrendszerek értelmetlenül gyors és a szakma alapvető érdekeit mellőző fejlesztése komoly és megalapozott aggályokat ébreszt a hozzáértő szakemberekben. A problémákat a [13] szakirodalom részletesen feltárta. Itt csak néhány kiegészítő megjegyzésre korlátozódok a különböző műanyag csöveknél.

- Az **ÜPE** (az EU-ban GFK) csövek élettartamát a kötőanyagként alkalmazott gyanta határozza meg. A gyanták egyes típusai a hidrolízisként ismert folyamatra érzékenyek. Ezzel kapcsolatban vannak kedvezőtlen hazai tapasztalatok elsősorban ivóvíz vezetékeknél. Az alkalmazott műgyanta ára: 1,17 – 5,96 \$ / egységre vetítve/ változik. (A poliészter gyanta: 1,17 – 3,30) Az olcsóbb gyantákhoz, gyengébb hidrolitikai ellenállás tartozik. A gyanta öregedését három tényező okozhatja: az UI sugárzás, a hidrotermális hatások, és az alkalikus vegyületek. A hidrolízis, mint jelenség – egyes poliészter műgyantáknál - az ÜPE cső tönkremenetelét jelentheti. A lokális meghibásodás nem azonos súlyú a víz nyomóvezetékeknél és a gravitációs csatornáknál. (Egyes gyantatípusok a vízzel reakcióba lépnek. Ez a reakció lehet lúgos /OH) –/ vagy savas /H+/. Az eredmény: hólyagosodás – penetráns szaggal – és vízáteresztés.) Egy ÜPE béléscső hidrolízisre visszavezethető meghibásodását a **2.2.2.5 ábra** mutatja be. A probléma a jó minőségű – drágább – gyantákkal kiküszöbölhető.

2.2.2.5 ábra: Hidrolízis, vasbeton ivóvízvezeték ÜPE béléscsövén. A bélelés 25 éve készült.

- A **PE** (korábban: KPE) csőrendszer korábban komoly alternatív lehetőséget kínált a vízellátó hálózatok fejlesztéséhez, rekonstrukciójához. Az elképzelések, nem váltak valóra. Ennek okai szerteágazóak. A teljes kifejtéshez – és bizonyításhoz – 50 oldal is kevés volna. Néhány fontosabbat az alábbiakban összefoglalok.

A PE csövet a gázvezetékek részére fejlesztették ki. A gázvezetékek nyomásfokozatokra bontott rendszere miatt a hálózatok jelentősebb része közmű nélküli területen épült. Ehhez a gázipar jól átgondolt építési technológiákat alkalmazott. Egy ilyen fektetési technológiát a **2.2.2.6 ábra** mutat be.

A belterületi gáz hálózatok – a nagy városok kivételével - kis átmérővel épültek. Ezekhez a PE csövek tekercsben álltak rendelkezésre. A kis átmérő közművesített területen a munkaárokba is befűzhető. További sajátosság a szerelvénymentes hálózat. A szakaszolás elszorító segítségével történik, mely az 1 bar alatti nyomásnál biztonságos elzárás.

2.2.2.6 ábra: PE gázvezeték építés

Az ivóvíz hálózatok építési szabályai alapvetően eltérőek a gáz hálózatokhoz képest. A lényegét a **2.2.2.7 ábra** szemlélteti.

2.2.2.7 ábra: *Vízvezeték építése PE csőből*

a.) rekonstrukció Keszthelyen DN/ID 500 mm azbesztcement .cső kiváltására DN/OD 630 mm PE csővel, (szerény csomóponti kialakítással), b.) Ivóvíz építése PE csővel Budapesten Rippl Rónai utcában.

A PE csövek hazai szabályozása 1984 és 2004 között háromszor változott. 1984 – ben az MSZ 7908-1 az általános rendeltetésű csövek használatát 50 év élettartamra és 20 °C hőmérsékletre 5,00 N/mm² megengedett feszültség alapján méretezte. A megengedett feszültség $n = 1,36$ biztonsági tényezővel volt meghatározva. Az 1995 – ben megjelent szabványmódosításban, a megengedett feszültség változatlan maradt. Mivel a cső alapanyaga a PE granulátum folyamatosan javult, ezért az „n” biztonsági tényező: 1,6 értékre növekedett. A hivatkozott szabványmódosítás előkészítését célozta 1993. Április 29–30. dátummal Ráckeveén rendezett KPE Cső Konferencia és Kiállítás. Ezen elhangzott két fontos előadás. Az egyik, az anyagszerkezet és a feldolgozás hatásait tárgyalta, a PE csövek üzemi viselkedésére. Az alapos elméleti felkészültséggel és kutatásokkal alátámasztott dolgozat lényege, meg kell gondolni a biztonság fokozását. A másik dolgozat a PE csövek szabványosításának helyzetével foglalkozott. Ebből két

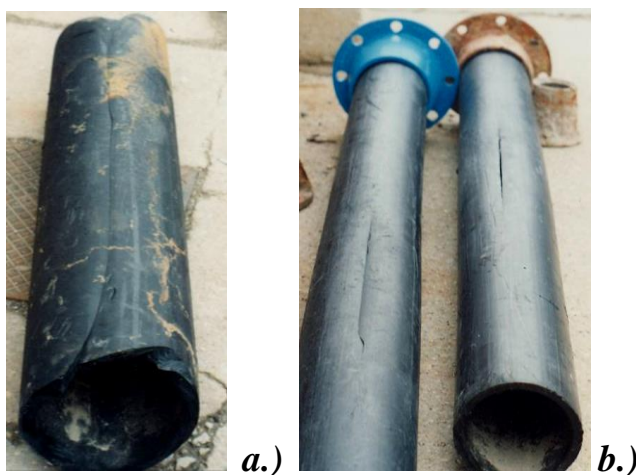

fontos mondatot idézek: „ Fentiekből származik harmadik kérdésem: Ilyen veszélyes közeg számára elégséges – e az 1,6 – os biztonsági tényező, vagy örülünk annak, hogy nem 1 alatti az értéke?” Majd a zárószó: „ Befejezésül arra kérem Önöket, hogy gondolják át a jelenlegi tervezési módszert, tanulmányozzák az európai eljárást, fontolják meg, hogy mi a fontosabb! Pillanatnyi gazdasági előny, vagy hosszú távú biztonság.” A fenti polémiát még a gázvezetékek indikálták. A gáz, mint szállított közeg kétségtelenül rendkívül veszélyes. Itt érdemes egy fontos adatot megismerni, 1994 – ben a PE csőgyártás tonnában: gáz: 25.000.-, víz: 2.500.- ugyan ez 2002 – ben: gáz: 5.600 .- és víz: 12.800 .-. A 2004. júniusban – angol nyelven – közzétett MSZ EN 12201-1 szabványban bevezették az MRS – legkisebb elvárt szilárdság – értéket. Az új méretválasztékot MRS 10,0, 8,0, 6,3 és 4,0 szilárdságú granulátumok alapulvételével, az alábbi képlettel számították:

$$\sigma_e = \frac{MRS}{C}$$

A „c” értékét a hivatkozott szabvány 1,25 értékben határozta meg. Így számították a szabványos falvastagságokat, illetve a csövek méretválasztékát. Itt érdemes újra elolvasni a fentebb leírt idézeteket. *Ez a világ legrosszabb szabványa, melyet kizárólag az üzleti érdekek motiváltak!*

A régi szabványok alapján gyártott PE ivóvíz csövekkel is voltak problémák. Szinte az ország minden területén fordultak elő olyan hibák, melyeket a **2.2.2.8 ábra** szemléltet.

2.2.2.8 ábra: PE csővezeték hibák ivóvíz csöveknél

a.) – b.) hosszanti felrepedés,/gyakori hiba/ c.) tengely – és keresztirányú repedés /kevésbé gyakori hibajelenség/

Mitől vannak ezek a hosszirányú felrepedések? Talán a klórozástól? Olaszországban és Franciaországban több kísérletet végeztek a bekötő vezetékek gyakori meghibásodása miatt. A vizsgálatok eredményeként megállapították, hogy a közepes és a nagy dózisu klórozás a kis átmérőjű – és így kis falvastagságú – PE csövekre igen kedvezőtlen hatással van.

A fentebb hivatkozott új szabvány a csőfalak radikális vékonyítását eredményezte. Így a hazai viszonylatban általánosnak mondható töréspontig történő klórozás, ok – okozati összefüggésben lehet a meghibásodásokkal. További probléma a PE 100 – as alapanyag. A csőből kivágott próbatestek a feszültségek kedvező tengelyirányú viselkedése ellenére anyaghibás szakadási felületeket mutatnak. A felsoroltakon kívül csak címszavakban érdemes még néhány problémát említeni:

- A tömeges ivóvíz célú felhasználás ellenére elmaradtak a termék-, technológiai-, szakmai- és oktatási fejlesztései.
- A kötéstechnika nem igazodott a megváltozott igényekhez. Így, - többek között - hazai viszonylatban a hosszított tokos kötés honosítása elmaradt.

A PE csővezeték építés indokolt ellenőrzési szakképzési – gázipari – gyakorlata fellazult, majd teljesen megszűnt.

- A vízi közművek építésénél olyan dimenziók DN/OD > 315 mm kerültek alkalmazásra, melynek szakmai, technikai feltételei, jelenleg sincsenek – véleményem szerint soha nem is lesznek - megoldva.

Kockázat nélkül prognosztizálható, hogy a megépült PE ivóvíz csővezetékek egy

jelentős részének életkora **nem fogja elérni** az 50 évet.

- A **PVC-U nyomó** - és **gravitációs** csőrendszerek siker történetnek indultak. A rideg törési hajlam, és az ágyazatépítés problémái miatt a **nyomócsövek** viszonylag hamar leszerepeltek. A kisebb átmérő tartományokban DN/OD < 125 mm kevesebb a probléma. A viszonylag hosszú tokos kötés, a könnyű – és gyors szerelhetőség, továbbá a jó idomellátás miatt a fenti méret tartományig a jövőben is jó alternatíva az építéshez. A megépült nagyobb átmérőknél a rekonstrukciós igényekkel számolni kell.

A PVC **csatornacsövek** története, a legrosszabb fejezete a Rendszer Váltás utáni hazai csatornázásnak. A korábban részletezett rendszerhibák mellett a tokos kötésekkel és az idomokkal is problémák vannak. Szinte minden településnél a műszaki átadás – átvétel után idomokat kell cserélni a tokrepedések miatt. Lásd: **2.2.2.9 ábra**. A műanyag cső és a csőzóna sajátos egymásra hatása miatt, az ágyazat konszolidációja két évig is eltarthat. Ezért az idomtörésekkel a műszaki átadás – átvétel után is számolni kell.

2.2.2.9 ábra: Hálózatokból kibontott meghibásodott elemek

a.) törött áttoló idom, **b.)** elrepedt és deformálódott 90 °-os könyök, **c.)** KGEA leágazó idom jellegzetes törésképe,

A PVC-U csatornacső, illetve csőrendszer, számtalan további műszaki hiányossággal rendelkezik. A fontosabbakat röviden összefoglalom:

- A csövek erőtani méretezése azon a feltételezésen alapul, hogy a csőfalban a megengedett feszültség értéke minimálisan a 10,00 MPa értéket eléri. Ha ebben az esetben is alkalmazzuk a C = 1,25 biztonsági tényezőt, az elvárt minimális szilárdság értéke: 12,50 MPa. A probléma az, hogy az értékre és ellenőrzésére sem az alkalmazási kézikönyvekben, sem a vonatkozó szabványban nincs adat. Sőt nincs olyan vizsgálati módszer sem, mellyel az

elvárható legkisebb szilárdság ellenőrizhető, kimérhető. A hőre lágyuló műanyagokból gyártott csövek közismert tulajdonsága, hogy az alkotó irányú szilárdság nagyobb, mint gyűrű irányú. Mivel a csőből a szakító szilárdság meghatározására csak alkotó irányban lehet próbatestet kivágni, a vizsgálat nem ad hiteles értéket. Ezért van az, hogy a rugalmas csövek erőtanai méretezésére a CEN tagországok – EN hiányában – eltérő megoldásokat alkalmaznak. A hazai – és több európai – ország csak alakváltozást vizsgál. A különböző alakváltozási képletek közös alapja, **a Hooke törvény érvényessége**. Ha a külső terhekből meghatározott alakváltozás nem lépi túl az 5 % értéket és a csőfal minimálisan elvárható szilárdsága eléri a 12,5 MPa – t, minden rendben van. Sajnos ez csak teória, mert a 12,5 MPa nem ellenőrizhető. Vagyis hiányzik egy lényeges fejlesztés a rendszerből. A termékszabvány szerint a csőrendszer vízzárósága 15 % alakváltozásig biztosított. Ez lehetséges, csak hogy ekkora alakváltozáshoz a falfeszültség értéke az ágyazat függvényében: 14,0 – 18,0 MPa értéket vesz fel.

- A PVC-U csatornacső gyártása több fázisban történik. Az első lépésben különböző hosszúságú egyenes csődarabokat extrudálnak, majd utólag rátágítják a tokot. Ezáltal a tokban a falvastagság kisebb, mint a csövön. Sajnos ezt az MSZ EN 1410 szabvány megengedi. A kezelhetetlenül sok tokrepedésnek – a beágyazási hiányosságok mellett – ez is az okozója.
- Az utóbbi évtizedben a PVC-U csövek gyártását a strukturált /bordázattal ellátott/ és a rétegelt falszerkezet jellemezte. A *strukturált* falnál a bordázat falvastagsága 1 – 2 mm. Ez rendkívüli sérülékenységet, értékelhetetlen szilárdsági állapotot és rugalmas stabilitási problémákat vet fel az elvégzett kísérletek szerint.
- A *rétegelt* falszerkezetnél a külső – és belső felületen 0,5 mm körüli PVC réteg és közöttük egy vastagabb – felhabosított - PVC réteg képezi a csőfalat. Ennek megfelelően a csőfalnak nincs értékelhető szilárdsága. A tengely irányú szakító vizsgálatok nem igazolják a nagy hosszúságú szakadó nyúlást. Ezt a csőtípust a Lajtától Nyugatra legfeljebb provizóriumnak használják. A termék igazolására – a laikusok számára – kitalálták és szabványosították a Darmstadt tesztet. /MSZ EN 295/ Ez a kopásvizsgálat abból áll, hogy a vizsgált csőből 1,00 m hosszú darabot, víz – homok –s kavics keverékével feltöltenek, majd 45° - os lengetést végeznek 100.000 ciklus számmal. Ezt követően lemérik a fal kopását. A vizsgálat korrekt, és különböző anyagú

csövek összehasonlítására teoretikusan alkalmas. Egyetlen hibája, hogy nem a szállított szennyvízzel szembeni ellenállást bizonyítja. Az elválasztott rendszerű csatornázás szennyvizében a szilárd anyagon kívül söröszüveg kupak, szeg, csavar, üveg és porcelán szilánk egyaránt előfordul. Ez kiküszöbölhetetlen. Ezért, kell egyes szennyvíziszap víztelenítő eljárások előtt mechanikus tisztítást – hidrociklont – beiktatni. Az egyesített rendszerű csatornázásnál a hordalék összetétele még nagyobb és összetettebb szilárd szennyezést mutat az utcai összefolyók miatt.

- A rétegelt falszerkezetű cső üzleti irányultsága azonnal érthetővé válik, ha egy tömör falú – és egy rétegelt falú, /azonos DN/ID -, SN gyűrűmerekesség - és hosszúság/ csődarabot egy ingamérlegre felhelyezünk.
- Az üzemelő hálózatból kibontott csődarabon és idomokon – a belső felületen megfigyelhető egy fekete elszíneződés. Ez feltehetően a PVC-U csatornacső gyártásánál alkalmazott adalékkal, hozható összefüggésbe.

A különböző anyagú csövek és kötéstechnikák részletezett problémái károsan befolyásolják azok élettartamát. A garantálható elméleti élettartam fontos tényező a döntésekben és a gazdasági életben egyaránt. Ha egy csővezeték rendszer kiválasztásánál az élettartam domináns tényező, akkor azt szavatolni kell. Erre épül az amortizáció számítása, mely része a szolgáltatás díjának. A szavatolt 50 év – elméleti - élettartam azt jelenti, hogy a beruházás aktivált összegének évi 2 % - a lesz az amortizáció. Ezt a hozamot – mondjuk – állampapírba fektetve, 50 év után rendelkezésre áll a rekonstrukcióhoz, vagy az ismételt kiépítéshez szükséges fedezet. A szavatolt élettartam előtti – bármilyen okból bekövetkező tönkremenetelnél a hiányzó forrást pótolni kell. Adott esetben ezt a pótlást a költségvetés terhére lehet és kell biztosítani. Azaz más, - esetenként fontosabb - területről kell elvonni a fedezetet. Ezért alapfeltétel a jó és megbízható csőanyag és kivitelezés.

3. A rekonstrukció hazai tapasztalatai.

A vízi közművek hazai rekonstrukciójának nagy múltja van. Ezek ismertetése a szakirodalomban követhető. 1990 – ig a kivitelezések nagyobb részét az üzemeltető vállalatok végezték. A külső vállalatok által

készített rekonstrukciókat a kiforrott technológia és a szigorú műszaki ellenőrzés, jellemezte. Az 1990 itt is egy választóvonal, de az előző fejezetektől eltérően szép számmal akadnak pozitívumok is. A **3.1 ábrán** bemutatott két létesítmény megvalósítása az igényes munkák példája.

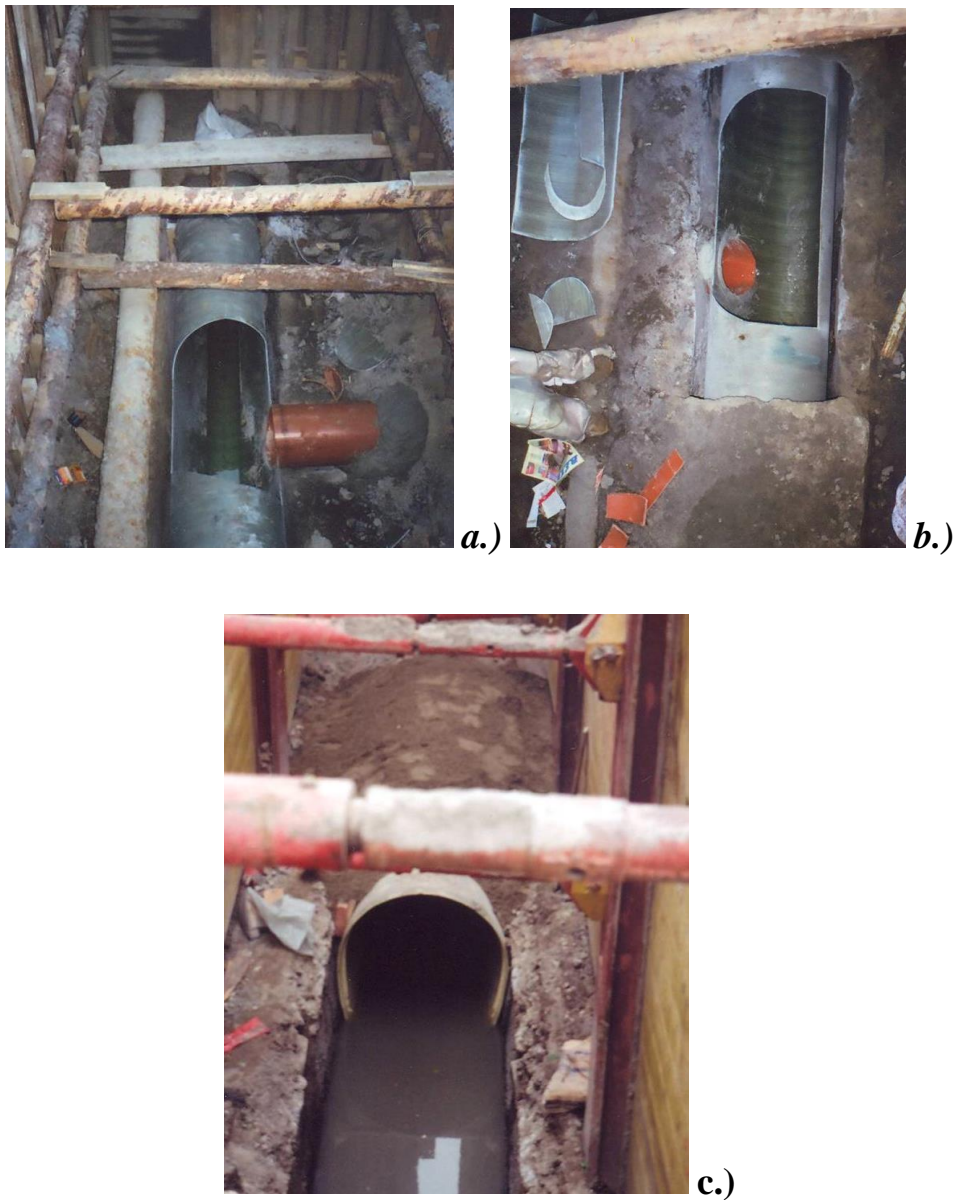

3.1 ábra: Szennyvíz főgyűjtő építése Budapest, Mázsa tér:

a.) polibeton folyókaelem, monolit vasbeton és előregyártott héjelem kombinációval, b.) előregyártott vasbeton csövekkel, hengeres csőkötéssel

Megemlíthető még a – a sok közül – a budapesti Szabolcs utcai teljes betonagyazattal épült tojás szelvényű ÜPE cső, vagy a „Budapest teljes körű csatornázásának befejező szakasza projekt” keretei között megépült csatornák nagyobb része. Sajnos van negatív példa is szép számmal. Ezek közül kettőt a **3.2 ábra** mutat be. Az **a.) – b.)** vagy a **c.)** ábrarészek teszt feladatként is hasznosíthatók. Feladat: „Jelöljön meg négy durva hibát, mely az élettartamot kedvezőtlenül befolyásolja.”

3.2 ábra: *Rekonstrukció ÜPE csővel*

a.) – b.) ÜPE cső befűzésével, c.) nyitott munkaárokban, a meglévő szelvény részleges elbontásával.

1975 – től napjainkig szinte minden létező rekonstrukciós eljárás kipróbálásra került. Sajnos ezek vizsgálata és kiértékelése – a korábbi gyakorlattól [2] eltérően – elmaradt. Néhány észrevételt és fontosabb információt az alábbiakban összefoglalok:

3.1 Bélelés műanyag csövekkel

Hazai viszonylatban a legrégebbi és talán legtöbbet alkalmazott eljárás. Megvalósítható kör – és tojásszelvénynél egyaránt. A köralak bélelésére elsősorban a *PE*, a tojás szelvényekhez az *ÜPE* cső használata terjedt el. Nyíregyházán a meglévő tojás szelvény bélelésére rotációs öntésű PE csöveket használtak. Az illesztés extrudációs hegesztéssel történt. A rotációs öntésű PE rekonstrukciós szelvények gyártásában nagy lehetőségek vannak. A kifejleszhető 2,00 m elemhossz, a tetszőleges alak és a már ismert hengeres elektrofúziós kötéstechnika nagy lehetőségeket kínál.

Az egyszerűbb megoldások – akár több száz méter hosszon – a kör szelvénynél kínálkoznak. Ott alkalmazhatók előnyösen, ahol kevés rákötés van, és a meglévő szelvény szűkítése megoldható. Egy ilyen rekonstrukciót a **3.1.1 ábra** szemléltet. Hazai viszonylatban az egyik legnagyobb PE csővel végrehajtott – laza illeszkedésű – bélelés Mohácsnál a Duna alatt meglévő DN/ID 200 mm acélcsőbe behúzott /tolt/ DN/OD 125 mm PE cső volt, 1.534,00 m hosszúsággal.

3.1.1 ábra: PE cső deformáció mentes befűzése

Nagy tapasztalatok állnak rendelkezésre az *ÜPE* csöves – hézagos – csőbélelésekre

is. Ezt az eljárást alkalmazták az FVM Zrt alacsony nyomású ivóvíz vezetékeinél a Szentendre – szigeten és a Megyeri úti telepen. Az ÜPE csöves bélelésnél, a cső kiválasztásához a hidrolízis lehetőségét gondosan mérlegelni kell. Az eljárás gyenge pontja a meglévő cső és az új szelvény közötti hézag kiinjektálása. Ennél a munkafázisnál további – elsősorban technológiai - fejlesztő munkára van szükség. Az injektáló habarcsok összetételét, a meglévő cső anyaga és állaga, továbbá és a bélésű cső anyaga befolyásolja.

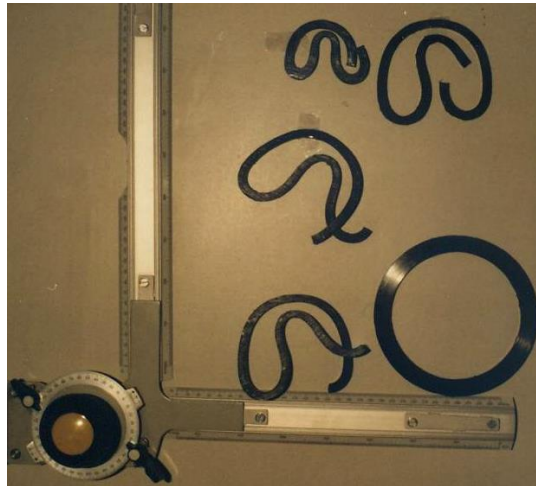
3.2 Bélelés szorosan illeszkedő PE csővel

Köztudott, hogy a PE cső 200 ° C körüli hőmérsékleten szinte korlátlanul formálható. A hőre lágyuló műanyagokhoz értők számára az is egyértelmű, hogy minden hőmérsékletnöveléssel végrehajtott beavatkozás a csőanyagban, egy stressz hoz létre, mely kitörölhetetlenül megmarad a struktúrában. Vagyis a cső élettartamát meghatározó tényezők /évek – feszültség – hőmérséklet/ a *lét* meghatározói. Ha tehát a cső keresztmetszetében hő alakításával feszültséget hozunk létre, az csak az élettartam kárára történhet. Egy ilyen beavatkozás lehet nagyon rövid. Azonban, magas hőmérséklet és feszültség mellett a cső akár tíz évet is öregedhet. Ez a folyamat nem visszafordítható. Ráadásul az alakítási feszültségek örökre bezáródnak a csőfalba, ami az erőtani méretezést eltorzítja. Egy ilyen kísérletet a **3.2.1 ábra** mutat be. Az átvágott metszetekben, - az ábra szerint -, a húzó – és a nyíró erők a dominálnak.

Számtalan csődeformáló eljárás ismert. Hazai viszonylatban az „U – liner” került alkalmazásra csatornáknál és tűzi vízvezetékknél.

Véleményem szerint ez az eljárás, kizárólagosan csatornák bélelésére javasolható, a csőanyag kétszeres hőkezelése és deformálása miatt.

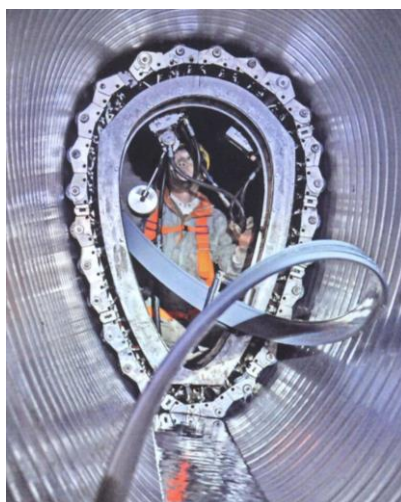
3.2.1 ábra: *U – Liner belső / alakítási/ feszültségei*

A fenti ábrán a különböző pontokban elvágott profil megnyílásai azt is mutatják, hogy az alakítás következtében a húzó – és nyomó feszültségek mellett nyíró feszültségek is kialakulnak.

3.3 Szorosan illeszkedő bélelés PVC szalagprofillal

Az eljárás hosszabb ideje ismert és folyamatos fejlesztés alatt áll. Kezdetben RIB-LOC, napjainkban a japán SEKISUI által továbbfejlesztett SPR rendszerként ismert. A tetszőleges keresztmetszetű szelvényeket /extrudált/ profilírozott PVC szalagból a csatorna aknában, vagy a szelvényben, célgép állítja elő bélésnek.

3.3.1 ábra: SPR rekonstrukciós technika

Az alkalmazáshoz tehát külön indító és fogadó aknára nincs szükség. Ez kétségtelenül előnye a technológiának. A szalag összekapcsolásának különböző megoldásai ismeretesek. A mechanikai összekötést egy bütykös bepattintó mechanizmus biztosítja. A vízzárásra két különböző megoldás van. Az egyik a hosszú kötésidejű ragasztás, a másik a hagyományos gumitömítés. A bélelés elvét a **3.3.1 ábra** szemlélteti.

A rekonstrukciós eljárás alkalmazásával több száz kilométer referenciamunka tapasztalatai állnak rendelkezésre. Az ismertetések nem térnek ki a bekötések kivitelezésével szerzett tapasztalatokra. Valószínűsíthető, hogy ez a gyenge pontja a technológiának, főleg az emberi közlekedésre alkalmatlan keresztmetszeteknél. Említeni kell, hogy a PVC szalag – robotus kialakítása ellenére – sérülékeny. Ezért a hagyományos tisztítási technológiák alkalmazhatóságát vizsgálni, elemezni kell.

3.4 Tömlős bélelési eljárások

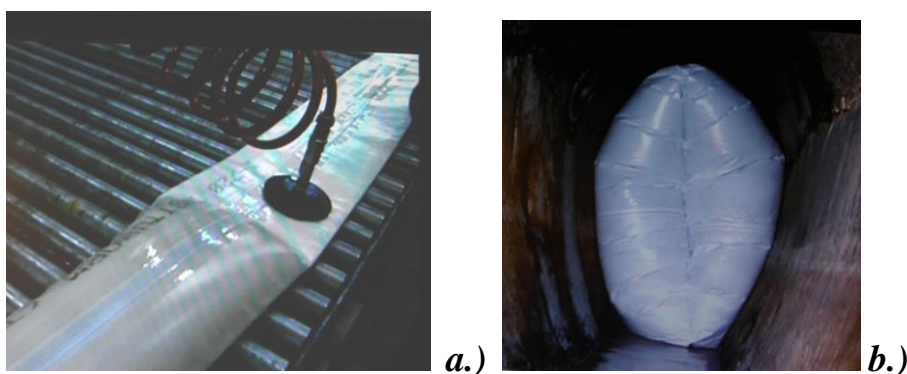
A technológia az 1970 – es évek elején született meg Angliában, majd gyorsan elterjedt a fejlettebb európai országokban. Az eredeti Insituform névre keresztelt eljárás vitathatatlanul a legszellemesebb rekonstrukciós módszer. A tömlő, változtatható vastagságú tűnemezelt filc, mely egy – vagy kétoldali fólia védelemmel van ellátva, a gyanta

megszilárdulásig történő védelmére. A filcet műgyantával itatják és lehűtve a helyszínre, szállítják. Itt egy fordító cső és víznyomás segítségével a bélelendő szelvénybe vezetik. A víz nyomására a tömlő, a bélelendő cső falához feszül. Ezután a tömlőn belüli vizet felfűtik. A gyanta térhálósodik, megköt.

A munkafolyamatnak négy fontos részeleme van:

- a tömlő szabászata,
- a gyantatelítő gépsor,
- a célgép – fordítócső, állvány, szállítószalag, kazán, a vízszivattyú – és
- a beépítésre kész tömlőt szállító hűtőkocsi.

3.4.1 ábra: *Insituform technológia*

a.) a tömlő feltöltése gyantával, b.) a tömlő vég, a kifordítás folyamatában, tojás szelvényű csatornában.

A technológia két érdekes részletét a **3.4.1 ábra** mutatja be. A felhasználásnak nincsenek keresztmetszeti és formai akadályai. Az alkalmazást a tömlő, szállítási távolsága befolyásolja. Az akadályok csökkentése érdekében a tömlő előállítás - főleg Németországban – szakosodott. Ennek megfelelően vannak szabászati és gyantatelítő vállalkozások. Ez nagyon megkönnyíti az alkalmazást. A **2.2.2 fejezetben** az ÜPE csővel kapcsolatban említett hidrolízis jelensége erre a technológiára is érvényes, a telítő gyanta minőségének függvényében.

A fentebb leírt technológia további tömlős megoldásokat inspirált. Ebben persze nagy szerepe volt a szabadalom elkerülésének is. Így aztán napjainkban ismert a tömlőt, víz helyett levegővel manipuláló technológia, melyet Process – Phoenix eljárásnéven ismer a szakma. Az Insituform technológiához képest némileg egyszerűbb gépi berendezést a **3.4.2 ábra** szemlélteti. Ugyancsak egyszerűbb felépítésű a bélelő tömlő is, a levegő alkalmazása miatt.

3.4.2 ábra: A Process-Phoenix eljárás

A rekonstrukciós módszerrel ivóvíz gerincvezetékét is bélelték. Ezzel kapcsolatban említeni kell, hogy nyomócsöveknél a bélelendő cső teljes értékű folytonosságát az indító – és érkező aknában, - nyíróerők felvételére alkalmas megoldással - helyre kell állítani. Meg kell jegyezni, hogy a nyomócsövek bélelésénél a csatlakozó karimás kötésnél a bélelés csőfalhoz feszítését is meg kell oldani..

A harmadik módszernél, az előzőeknél vékonyabb bélést UV sugárzással keményítik. Ezt a technológiát a kisebb keresztmetszetű csatornák részére fejlesztették és a műanyag – bekötő - csövek bélelésére is ajánlják. Míg a korábbi két módszer alkalmazásával már jelentős tapasztalatok állnak rendelkezésre, az UV sugárzással szilárdított tömlővel kapcsolatban nincs említést érdemlő üzemi tapasztalat. Egy lényeges megállapítást a műanyag csövek bélelésével kapcsolatban rögzíteni kell. Az Insituform csatornabélelésnél, a rákötések

megnyitása feltárás nélkül megoldható ITV vezérlésű fúró berendezéssel. Ez azért lehetséges, mert a bekötéseknél a bélelő tömlő a bekötés kontúrját egyértelműen megmutatja. A műanyag csatornacsöveknél a ráfúrás a vékony csőfal és a hő fejlődés miatt kockázatos.

Véleményem szerint az eredeti Insituform technológia alkalmazása a legjobb alternatíva. A hazai alkalmazás elsősorban akkor javasolt, ha a bélelendő cső a külső terhek felvételére alkalmas. A jelenlegi technikai feltételek szerint 100 – 2000 mm belső csőátmérők bélelhetők, 3 – 50 mm tömlővastagsággal és egy munkafolyamatban legfeljebb 600 m hosszban.

A másik – nyomódobbal működő – eljárás 80 – 350 mm átmérőkhöz 3 – 9 mm tömlővastagsággal és 70 m hosszig használható. A PVC-U csatornák rekonstrukciójához ez az eljárás kínál alternatívát, ha a rákötések feltárásához megfelelő technológiát sikerül kifejleszteni.

3.5 Belső bevonatok

Elsősorban fém anyagú csövek belső burkolására több eljárás ismert. Vannak festéket, vagy műgyantát felszóró berendezések, és cementhabarcs bevonatot készítő gépláncok. Az előzőek, inkább üzemi körülményeknél szokásosak, a bevonati rendszer rétegeltsége és igényes előkészítése miatt.

A cementhabarcs bevonatok készítéséhez is több különböző elven működő berendezés ismert.

3.5.1 ábra: Cementhabarcs bélelő /TATE/ eljárás

Hazai viszonylatban a TA-TE eljárás terjedt el, a **3.5.1 ábrán** feltüntetett géplánccal. Az alkalmazás csak olyan acél -, vagy öntöttvas csöveknél célszerű, ahol nagy hosszakon nincs rákötés – vagy csatlakozás, illetve szerelvényezés.

3.6 Egyéb rekonstrukciós lehetőségek

- Az elmúlt 25 évben több tíz kilométer hosszban épült kitakarás nélkül – sajtolással, vagy mikroalagút technológiával – szennyvíz főgyűjtő. A kivitelezési technológia mindkét módszernél kiforrott. Hazai viszonylatban megoldásra vár a vasbeton csövek korrózió védelmének továbbfejlesztése.

- Ugyancsak kedvezőek a tapasztalatok az ismétlődő lokális hibák – például: csőkötés hibák – elhárításához alkalmazott ITV irányítású tömítő tömlők alkalmazásával. Ezek a csatorna üzemelése mellett is alkalmazhatók, a tömítőanyag függvényében. A különböző tömítő tömlők és készletek elfogadható áron elérhetők.

- Az emberi közlekedésre maradéktalanul alkalmas tetszőleges keresztmetszetű csatornák – részleges, vagy teljes - rekonstrukciójához jó alternatívát kínálnak a polibeton szelvények és elemek. Ezek alkalmazásával vannak kedvező tapasztalatok. A nagy szilárdságú és korrózióálló ragasztással megbízhatóan illeszthető elemek jelenleg csak külföldről – legközelebb Ausztriából – szerezhetők be. Említeni kell, hogy az összetett szelvények béleléséhez az átlagosnál nagyobb tervezői ismeretekre van szükség.

- Hazai viszonylatban számtalan kísérlet történt a *csőtöréssel* kombinált kitakarás nélküli rekonstrukcióval. Különböző berendezések állnak rendelkezésre, elsősorban a bontófej kialakítás vonatkozásában. A hazai kísérleti építések beton -, azbesztcement – és öntöttvas meglévő csövek törésével és PE cső behúzásával történtek. A műanyag csőgyártók az igényekhez igazodva kifejlesztettek egy új PE csövet, védő bevonattal. A végrehajtott rekonstrukciók egy részét bevizsgálták, értékelték. Ezek eredményei általánosíthatók, az alábbiak szerint:

- A technológia eredményeként a behúzott cső palástja különböző mértékben sérül. A védőköpennyel ellátott csőnél a haszoncső sérülése elkerülhető. A védelem nélküli

PE cső sérülésének mértéke az átmérővel egyenes arányban van. Tehát a $DN/OD > 110$ mm –nél a sérülések száma és mélysége megkérdőjelezi az alkalmazhatóságot.

- A kibontott szakaszokon a próba kivágásnál általános jelenség a hosszrövidülés. Volt olyan vizsgálati eredmény, ahol a DN/OD 90 PE cső átvágásakor a két csővég 45 mm – re eltávolodott. Ez a tengely irányú elmozdulás két okra is visszavezethető. Az egyik feltételezés a technológia sajátosságaként kezeli a problémát. Vagyis, a behúzáskor a cső ténylegesen megnyúlik. Ennek feszültsége bent ragad a csőben. A másik magyarázat a műanyaghoz értők szerint az után zsugorodásnak nevezett jelenség. Ez összefüggésbe hozható azzal is, hogy a behúzás során jelentős hőhatás is fellép. Ez a felmelegedés az érkező aknáknál szabad kézzel is jól érzékelhető. A jelenség bármely ok –okozati összefüggésben az élettartamot kedvezőtlenül befolyásolja.

- Egyértelmű, hogy a műanyag cső érzékeny a beágyazásra. Ez meghatározóan kihat a csőstatikára. Meg kell említeni, hogy a kis átmérőjű ($DN/OD < 150$ mm) nyomócsöveknél ez kevésbé probléma.

- A fejlett EU tagországokban ezt a technológiát ritkán alkalmazzák. A nagy szakmai háttérrel rendelkező éves nemzetközi szakmai konferenciákon /JT Elektronik, RO-KA-TECH, Wasser Berlin, MTA Nemzetközi Csőkonferencia stb. – szinte meg sem említik, mint rekonstrukciós lehetőséget.

- Végezetül említeni kell, hogy a behúzott PE cső pontszerű terhelése a biztos tönkremenetel kiinduló pontja lehet. Erre nagy esély van.

Összegezve; megállapítható, hogy a csőroppantásos eljárás a jelenlegi formában, alkalmazásra nem javasolható. A továbbfejlesztés lehetséges iránya a csőtörés továbbfejlesztése és a csőtöréssel együtt bejuttatott injektálás lehet.

4. Összefoglalás, javaslatok

Az előző három fejezet alapján néhány fontos és biztos irányelv megfogalmazható. Ezek az alábbiak:

4.1 Az elkövetkező években a rekonstrukció iránti igények növekedése

prognosztizálható. Ezek egy jelentős része **újszerű feladat** lesz, a PE ivóvíz és PVC-U csatornákra orientálódik.

4.2 Folyamatos feladatként kell kezelni több 10.000 csőakna – emberi közlekedésre alkalmatlan vizsgáló akna - átépítését a gazdaságosabb üzemeltetés érdekében. Szerző véleménye szerint a vizsgáló aknákat két átmérőben kell meghatározni, a csatorna folyási fenékszintjéhez (H) igazítva. Ha $H \leq 2,50$ m – nél, akkor a DN = 400 mm. A $H > 2,50$ m – nél, akkor a DN = 630 mm. Ezeket, az akna fenékelemeket hőre lágyuló műanyag **hulladékból** célszerű kifejleszteni – öntve sajtolással – a közúti terhelésnek megfelelően méretezve.

4.3 A műanyag csövek rekonstrukciójánál előtérbe kell kerülnie a feltárásos – nyíltárkos – technológiának. Ezek a munkálatok elsősorban idomcserére, ágyazat javításra, magassági nyomvonal korrekcióra és szakaszos teljes átépítésre prognosztizálhatók. Említeni kell, hogy a felsorolt feladatok *nagy mennyiségben* valószínűsíthetők. A tényleges mennyiség pontosabb meghatározásához, - a minősítéshez – elméleti fejlesztési munka szükséges. Ehhez, egy jelentősebb volumenű állagfelvételre van szükség. A vizsgálatba vonandó szakaszokat az ország teljes területének alapulvételével és statisztikai módszerekkel kell kijelölni. Ezekhez a feladatokhoz, az ITV – re szervezett diagnosztika legfontosabb elemei:

- a behajlás,
- a hossz – szelvény és
- a lokális süllyedés **pontos** értékének és határainak felvétele.

4.4 Az egyik legaktuálisabb rekonstrukciós feladat, a mintegy 15.000 .- km DN/ID 50 – 125 mm azbesztcement nyomócső átépítése. Ennek nagyobb részét nyílt árkos technológiával javasolható megépíteni. Ehhez szükség van egy – *a jelenlegi gyártmányoknál megbízhatóbb* PE csőre. Ennek ismérvei az alábbiak:

- Maradhat az MSZ EN 12201 szerinti termékválaszték, de az alapképlettel és $c = 1,25$ biztonsági tényezővel meghatározott megengedett feszültséget, **határfeszültségként** kell értelmezni. Ez azt jelenti, hogy az erőtani számításoknál a külső terheket **biztonsági tényezővel** felszorozva kell alkalmazni.

- A PE cső gyártásánál csak *szűz* granulátum használható és az alkalmazható legkisebb falvastagság: $e_{\min} = 3$ mm.

- A gyárilag felhegesztett hosszított tokos kötés és ehhez az idomellátás alapkövetelmény. Ezen kívül biztosítani kell a 220 V feszültséggel hegeszthető elektrofúziós kötőelem választékot is. A tokos hegesztés alkalmazását tiltani kell.
- Az azbesztcement csövek rekonstrukcióját megelőzően mérlegelni kell, a környezetvédelem és a célszerűség szempontjait.

4.5 A lehető leggyorsabban szabályozni kell a PVC-U csatornacső rendszer alkalmazási feltételeit. Az alábbiak javasolhatók:

- A közcsatornák létesítésénél és rekonstrukciójánál kizárólag homogén falszerkezetű legalább SN 8 gyűrűmerevségű csövek használhatók.
- A gyártónak szavatolnia kell a legalább 12,5 MPa elvárt feszültséget. A termék feszültégének meghatározásához és ellenőrzéséhez kutató fejlesztő munkára van szükség. Ennek van realitása.
- A tok és a csőfal vastagság azonosságát biztosítani kell.
- A felhasználásnál előnyben kell részesíteni a hosszú tokkal rendelkező termékeket.

4.6 Sürgős műszaki fejlesztésekre van szükség, a könnyű és rugalmas csőrendszerek építéséhez illeszkedő dúcolásra, víztelenítésre és a csőzónában az ágyazat tömörítésére.

4.7 Megkerülhetetlenül szükség van egy semleges, jól felszerelt minőség ellenőrző intézetre. Nem tartható fenn a jelenlegi állapot, mely szerint az alkalmazási engedélyt kiadó nem képes – eszköz hiányában – egyetlen vizsgálatot sem elvégezni a műanyag csőrendszereken.

4.8 A vízi közművek megvalósításában közreműködőket, - szinte kivétel nélkül – a szakmai ismeretek kisebb – nagyobb mértékű hiánya jellemzi. Ezért a szakmai képzés és továbbképzés, az egyik legsürgősebb feladat. Az oktatásban kiemelt feladatként kell kezelni a csőszerelő képzést, mely az elfogadható minőség alapfeltétele.

4.9 A felsorolt beavatkozásokkal egyidejűleg el kell kezdeni a vízi közművek létesítésének, üzemeltetésének átfogó szabályozását. Ezt terméktől, forgalmazástól független nagy szakmai elkötelezettségű szakemberekkel kell megoldani.

Irodalom

- [1] Dr. Bartos–Mészáros-Solti: Víz – és Csatornahálózatok rekonstrukciója. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1989.
- [2] Építőipari Tudományos Egyesület Munkabizottsága: Hazai, kitakarás nélküli csatornajavítási eljárások. ÉTE Mérnöki Létesítményi és Közműépítési Szakosztály, 1985. Budapest. (Kézirat)
- [3] Mészáros Pál-Solti Dezső: Vízi közműhálózatok rekonstrukciója. (Kézirat.) BME. Mérnöki Továbbképző Intézet, Budapest, 1985.
- [4] Trefil István: A hazai nem fémes csőanyagok gyártásának helyzete és fejlesztési irányai. Építésügyi Szemle, 1988. 12. Szám.
- [5] Dr. Varga Miklós: Magyarország víz – és csatornaellátásának helyzete. Vízmű Panoráma. 1996. IV. Évfolyam. 4. Szám
- [6] Karászi Gáspár munkabizottsági vezetésével: Az elmúlt évtizedben épült szennyvízcsatorna – hálózatok üzemeltetési tapasztalatai. VCSOSZSZ. Műszaki Bizottsága. (2002.)
- [7] Sipos Árpád: Az elmúlt években folytatott csatornaépítések kritikai elemzése. Vízmű Panoráma. 1996. IV. Évfolyam. 1. Szám.
- [8] Hidroinvest Mérnöki Szolgáltató kft.: Tanulmány, a magyar vízi-közművesítés helyzetéről, különös tekintettel a vízepítésre és a csőanyagokra. Nyíregyháza. 1993. Június.
- [9] Bulkai Pál: Műanyag cső a víz – és csatornahálózatban. Vízmű Panoráma. 1994. II. évfolyam. 2. Szám.
- [10] Farkas László: A cél -, címzett állami támogatási rendszer működésének tapasztalatai az Állami Számvevőszék vizsgálatai tükrében. Vízmű Panoráma 1995. III. Évfolyam. 4. Szám.
- [11] Kiss Emese – Mészáros Pál: A közműberuházások jövője. (A XIII. Dunagáz Szakmai Napok 2005. Konferencián elhangzott előadás összefoglalása.) Vízmű Panoráma. XIII. évfolyam. 2005/4. Szám. Július.
- [12] Dr. Thamm Frigyes: Az anyagszerkezet és a feldolgozási technológia hatása a kemény polietilén csövek üzemi viselkedésére. KPE Cső Konferencia és Kiállítás 1993. Április 29-30. Ráckeve. Kiadvány

[13] Fülöp Roland – Kiss Emese – Mészáros Pál: Csövek, kötésechnikák és technológiák a földbe fektetett vízi közművek hálózataihoz. Műegyetemi Kiadó, Budapest, 2009.

[14] Dr. Fáy Csaba – Kiss Emese – Mészáros Pál – Dr. Solti Dezső: Kis települések szennyvízgyűjtő rendszerei. K+F kiadvány. Kézirat. M+T Kkt. Budapest, 1999.

[15] Szablya Ferenc: Csatornázás. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1978.

E számunk szerzői

FALLAH NÓRA, Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság, pszichológus, kognitív viselkedésterápiás konzultáns, szexuális tanácsadó

FODOR KRISZTINA, Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság, kiemelt főelőadó

GÁSPÁR-KOCSIS KATA, Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság, Humánigazgatási Szolgálat, pszichológus

Dr. HORVÁTH DÁVID, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, doktorandusz

Dr. MALÉT-SZABÓ ERIKA PhD r. alezredes, Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság, klinikai szakpszichológus

MARI GABRIELLA, Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság, Humánigazgatási Szolgálat, pszichológus

MÉSZÁROS PÁL, okl. építőmérnök, városépítő, városgazdasági szakmérnök

Dr. SOMSSICH GABRIELLA c. r. dandártábornok, rendőrségi főtanácsos, ORFK Ellenőrzési Szolgálat, szolgálatvezető

Dr. TÖREKI SÁNDOR r. dandártábornok, rendőrségi főtanácsos, Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság, főkapitány

Dr. VERESS GÁBORNÉ, Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság, minőségügyi főelőadó

